

**ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

**Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ
ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ**

Σταματάκη Μαρία

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2001

**ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

**Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ
ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ**

**Σπουδάστρια: Σταματάκη Μαρία
Εισηγητής: Δρ. Πετρόπουλος Δημήτριος**

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2001

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	1
ΜΕΡΟΣ Α	
Κεφάλαιο 1. Η κατάσταση της ελληνικής γεωργίας	3
1.1. Η σημασία του αγροτικού τομέα	5
1.2. Η γεωργία της Ελλάδας και των άλλων χωρών της Ε.Ε.	6
ΜΕΡΟΣ Β	
Κεφάλαιο 1. Γενικά χαρακτηριστικά του Νομού Ηρακλείου	9
1.1. Χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Κρήτης	9
1.2. Χαρακτηριστικά του Νομού Ηρακλείου	9
1.3. Κλιματολογικές συνθήκες	11
1.4. Η κατάσταση της γεωργίας στο Νομό Ηρακλείου	11
1.5. Χαρακτηριστικά των απασχολούμενων στον αγροτικό τομέα	12
1.5.1. Δημογραφικά δεδομένα	12
1.6. Οικονομικά ενεργός πληθυσμός	13
1.7. Αγροτικός πληθυσμός	16
1.7.1. Εργατικό δυναμικό	16
1.8. Αστικοποίηση	17
1.9. Οργάνωση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων	18
1.10. Γεωργική τεχνολογία	19
Κεφάλαιο 2 Τα γεωργικά προϊόντα και ο ρόλος τους	20
2.1. Κύρια χαρακτηριστικά και ιδιότητες των γεωργικών προϊόντων	20
2.2. Κύρια συστατικά των γεωργικών προϊόντων	21
2.3. Συντελεστές ποιοτικής αξιολόγησης	22
2.4. Η ποιότητα των γεωργικών προϊόντων και οι μέθοδοι εκτίμησής της	23
2.5. Έλεγχος ποιότητας	25
2.6. Νομοθετικό πλαίσιο	28
Κεφάλαιο 3 Διάρθρωση της αγροτικής παραγωγής –Καλλιέργειες-προϊόντα	29
3.1. Αμπελοκαλλιέργεια	29
3.2. Ελαιοκαλλιέργεια	32
3.3. Κηπευτικά	33
3.4. Εσπεριδοειδή	35
3.5. Μπανανοκαλλιέργεια	35
3.6. Ανθοκομία	36
3.7. Κτηνοτροφία	37
3.8. Αλιεία	39
Κεφάλαιο 4. Γεωργικό εισόδημα	40
4.1. Οικονομικές ενισχύσεις του αγροτικού τομέα	40
4.2 Κοινοτικές παρεμβάσεις	44
4.2.1. Ευρωπαϊκή πολιτική, Agenda 2000	47
4.2.1.1. Παρεμβάσεις για κάθε προϊόν	53
4.2.1.2. Κοινοτικές πρωτοβουλίες	56
4.3. Υποδομές	56

4.3.1. Προγράμματα χρηματοδότησης	56
4.3.2. Έργα	57
Κεφάλαιο 5 Μακροχρόνια προβλήματα του αγροτικού τομέα	
στον Νομό Ηρακλείου	61
5.1. Ανθρώπινος παράγοντας	61
5.2. Εγγειοδιαρθρωτικά	61
5.3. Υποδομές	61
5.4. Εμπορία	62
5.4.1. Εσωτερική αγορά	62
5.4.2. Εξωτερική αγορά	62
5.7. Προβλήματα του πρωτογενούς τομέα στον Νομό ανά προϊόν	64
5.7.1. Αμπελοκαλλιέργεια	64
5.7.1.1. Ειδικά προβλήματα της αμπελοκαλλιέργειας	65
5.8. Ελαιόλαδο	67
5.9. Κηπευτικά	67
5.10. Κτηνοτροφία	69
5.10.1. Αιγοπροβατοτροφία	69
5.10.2. Χοιροτροφία	69
5.11. Αλιεία	69
5.12. Γεωργία και περιβάλλον	70

ΜΕΡΟΣ Γ

Κεφάλαιο 1. Αναπτυξιακές δυνατότητες του αγροτικού τομέα στον Νομό Ηρακλείου	71
1.1. Αναπτυξιακές δυνατότητες	71
1.2. Προτάσεις – Προοπτικές	71
1.2.1. Μέτρα για την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών, τη βελτίωση της παραγωγικότητας, τη μείωση του κόστους παραγωγής και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας	72
1.2.2. Πρόγραμμα προβολής, προώθησης και διάθεσης των προϊόντων του Νομού Ηρακλείου	74
1.2.3. Μέτρα για τη βελτίωση της διαβίωσης των αγροτών	73
1.2.4. Μέτρα για τη βελτίωση των εξαγωγών	74
1.2.5. Μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος	74
1.2.6. Οργάνωση και στελέχωση των υπηρεσιών που υποστηρίζουν τον αγροτικό τομέα	75
1.2.7. Νέοι θεσμοί	76
Κεφάλαιο 2. Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί στο Νομό Ηρακλείου και Η συμβολή τους στην ανάπτυξη του αγροτικού τομέα και των αγροτικών περιοχών.	77
2.2. Ο ρόλος των αγροτικών συνεταιρισμών	81
2.3. Προβλήματα των αγροτικών συνεταιρισμών	82
2.4. Η συμβολή των αγροτικών συνεταιρισμών στην ανάπτυξη του αγροτικού τομέα	83

2.5. Η συμβολή των αγροτικών συνεταιρισμών στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών	84
Κεφάλαιο 3. Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)	86
3.1. Η συνταγματική κατοχύρωση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα	86
3.2. Το ισχύον συνταγματικό πλαίσιο για την Τοπική Αυτοδιοίκηση	88
3.3. Οι οργανισμοί της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και η συμβολή τους στην ανάπτυξη του αγροτικού τομέα του Νομού	89
3.3.1. Πρωτοβάθμιοι οργανισμοί (δήμοι, κοινότητες)	89
3.3.2. Παραγωγικές πρωτοβουλίες – Τοπική ανάπτυξη	89
3.3.3. Δευτεροβάθμιοι οργανισμοί (νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις)	91
Συμπεράσματα	94
Βιβλιογραφία	96

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Έπειτα από επτά εξάμηνα θεωρητικής εκπαίδευσης στο ΤΕΙ Καλαμάτας, στο Τμήμα Διοίκησης Μονάδων Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΔΜΤΑ), η εργασία αυτή έχει σκοπό τη διερεύνηση και την εξακρίβωση των θεωρητικών γνώσεων στην πράξη. Πώς δηλαδή λειτουργούν στην πράξη οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αν και πώς συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των τοπικών υποθέσεων και στην επίλυση των τοπικών προβλημάτων και πως συμβάλλουν στην <<κινητοποίηση>> των παραγωγικών δυνάμεων των τοπικών κοινωνιών.

Ο Νομός Ηρακλείου, στον οποίο γεννήθηκα και μεγάλωσα –και συγκεκριμένα στην περιοχή της Μεσαράς (Δήμος Μοιρών)–, έχει κατ' εξοχήν αγροτικό χαρακτήρα. Γι' αυτό επέλεξα και συνδύασα τον αγροτικό τομέα, που τον γνωρίζω πρακτικά από την καθημερινή ζωή των αγροτών γονιών μου και των συμπολιτών μου, με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, το αντικείμενο που σπούδασα.

Κατά τη διάρκεια της έρευνας αντιμετώπισα σημαντικά προβλήματα στη συγκέντρωση στοιχείων. Τα προβλήματα αυτά οφείλονται στην έλλειψη προσωπικού –και κυρίως εξειδικευμένου– στις δημόσιες υπηρεσίες και στη σχεδόν ανύπαρκτη μηχανογράφηση των υπηρεσιών.

Στη Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης δεν υπήρχαν καταγεγραμμένα στοιχεία για τα προϊόντα, το εισόδημα των αγροτών, τις εξαγωγές κ.λπ. Οι περισσότερες πληροφορίες αντλήθηκαν από προσωπικές συνεντεύξεις των υπαλλήλων της Διεύθυνσης.

Στους συνεταιρισμούς η κατάσταση είναι απελπιστική, αφού δεν υπάρχει οργάνωση και κυρίως υπάρχει έλλειψη γνώσεων των μελών των συνεταιρισμών.

Στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης η κατάσταση είναι σαφώς καλύτερη. Υπάρχει καλύτερη οργάνωση, μηχανογράφηση και εξειδικευμένο προσωπικό.

Επίσης αντιμετώπισα πρόβλημα στη βιβλιογραφία, αφού δεν υπάρχουν συγγράμματα που να αναφέρονται στη γεωργία του Νομού και κυρίως στον τομέα της ανάπτυξης.

Για τους παραπάνω λόγους η εργασία παρουσιάζει κάποιες ελλείψεις σε ορισμένα σημεία.

Παράλληλα η εργασία έρχεται να καλύψει ένα μέρος από αυτές τις ελλείψεις σε τοπικό επίπεδο. Παρουσιάζοντας τα βασικά χαρακτηριστικά του αγροτικού τομέα του Νομού Ηρακλείου με παράλληλη παρουσίαση των προβλημάτων που παρουσιάζει, καθώς και μια σειρά προτάσεων που σχετίζονται με την παρουσία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Τ.Α). Πιστεύω ότι συμβάλλει στο ελάχιστο στην επιστημονική προσέγγιση του χώρου αυτού σε τοπικό επίπεδο.

Επίσης, θέλω να ευχαριστήσω πάρα πολύ τον καθηγητή μου κ. Πετρόπουλο Δημήτριο, που με βοήθησε πολύ με την άψογη συνεργασία του να φέρω εις πέρας την πτυχιακή μου μελέτη.

ΜΕΡΟΣ Α

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Τα τελευταία 50 χρόνια ο αγροτικός τομέας στη χώρα μας υφίσταται δραματικές διαρθρωτικές αλλαγές, οι οποίες επιταχύνθηκαν μετά τη σύνδεσή μας με την ΕΟΚ (1961) και την πλήρη ένταξή μας (1981) για τον λόγο ότι η εφαρμοσμένη Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) δημιούργησε προϋποθέσεις για να μετατραπεί η αγροτική οικονομία μας από αυτοσυντηρούμενη σε επιχειρηματική.

Η ΚΑΠ διαμορφώθηκε και εφαρμόζεται από το 1962. Είναι ένα σύνολο κανονισμών που ρυθμίζουν την παραγωγή, την εμπορία και τη μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων. Η ΚΑΠ έχει τους εξής στόχους:

1. Αύξηση της παραγωγικότητας (με μεγαλύτερη χρήση συντελεστών παραγωγής και καλύτερη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού).
2. Εξασφάλιση ικανοποιητικού βιοτικού επιπέδου (με τη βελτίωση του εισοδήματος).
3. Εξασφάλιση επάρκειας σε είδη διατροφής για τους κατοίκους της Ε.Ε.
4. Εξασφάλιση λογικών τιμών πώλησης των αγροτικών προϊόντων στους Ευρωπαίους καταναλωτές.
5. Σταθεροποίηση των αγορών των γεωργικών προϊόντων.

Οι βασικές αρχές στις οποίες στηρίχτηκε η ΚΑΠ είναι:

1. Η δημιουργία ενιαίας αγοράς αγροτικών προϊόντων μεταξύ των μελών της Ευρώπης (κοινές τιμές γεωργικών προϊόντων, κοινοί κανόνες ανταγωνισμού).
2. Η κοινοτική προτίμηση, δηλαδή η προστασία των γεωργικών προϊόντων από άλλα εισαγόμενα στην Ευρώπη με χαμηλότερες τιμές.

3. Η χρηματοδοτική αλληλεγγύη. Όλα τα κράτη μέλη έχουν ιδρύσει ένα κοινό ταμείο, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ).

4. Η ΚΑΠ περιλαμβάνει τρεις επί μέρους πολιτικές:

- Την πολιτική των αγορών.
- Τη διαρθρωτική πολιτική.
- Την πολιτική έναντι των τρίτων.

Μετά το 1981 που άρχισε να εφαρμόζεται η ΚΑΠ σημειώθηκαν σημαντικές μεταβολές στην ελληνική ύπαιθρο. Η σειρά θεσμικών μέτρων που λήφθηκαν αυτήν την περίοδο έδωσε στον αγροτικό τομέα νέα δυναμική, δημιούργησε τις κατάλληλες υποδομές που βελτίωσαν το επίπεδο της ζωής των αγροτών, ενώ ταυτόχρονα η αύξηση του εισοδήματος των αγροτών που προήλθε από τις επιδοτήσεις και τις ενισχύσεις από κοινοτικούς και εθνικούς πόρους ανέκοψε τη ραγδαία μείωση του αγροτικού πληθυσμού.

Όμως η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και η αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος δεν αντικατοπτρίζουν την πραγματική εικόνα της ελληνικής γεωργίας, γιατί η ένταξη της χώρας μας στην Κοινότητα μπορεί να αύξησε τις χρηματικές εισροές στη γεωργία μέσω των επιδοτήσεων και μέσω της δασμολογικής προστασίας στα εξωτερικά σύνορα της Ε.Ε., που συντέλεσε στη διαμόρφωση γεωργικών τιμών υψηλότερων από τις τιμές της παγκόσμιας αγοράς, αλλά δεν ανέτρεψε τα ελλείμματα της ελληνικής γεωργίας και τις διαρθρωτικές αδυναμίες της και οδήγησε σε καθυστερήσεις προσαρμογής και ανάπτυξης των παραγωγικών δυνατοτήτων του αγροτικού τομέα, με αποτέλεσμα αρνητικές εξελίξεις σε καθοριστικά μεγέθη της ελληνικής γεωργίας και ιδιαίτερα στη σύνθεση της παραγωγής και του αγροτικού εμπορικού ισοζυγίου.

Οι βασικές διαρθρωτικές αδυναμίες είναι οι εξής:

- Το 75,2% του συνόλου των εκμεταλλεύσεων έχουν έκταση μέχρι 50 στρέμματα, ενώ μόνο το 60,9% μπορούν να χαρακτηριστούν επαγγελματικές με κριτήρια που θέτει η Ε.Ε.

- Ο μικρός και πολυτεμαχισμένος κλήρος επηρεάζει την παραγωγικότητα, την ανταγωνιστικότητα και δεν επιτρέπει τον εκσυγχρονισμό και την απορρόφηση της νέας τεχνολογίας.
- Το δημογραφικό πρόβλημα του αγροτικού πληθυσμού είναι έντονο. Το ανθρώπινο δυναμικό είναι γηρασμένο, με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο.
- Η μακροοικονομική πολιτική, το ύψος του πληθωρισμού και των επιτοκίων οδήγησαν στη μείωση σε σταθερές τιμές των δημόσιων και των ιδιωτικών επενδύσεων στον γεωργικό τομέα, με αποτέλεσμα την αποεπένδυση και την τεχνολογική απαξίωση του πάγιου κεφαλαίου και τη στασιμότητα του παραγόμενου προϊόντος.
- Οι επενδύσεις στόχευαν περισσότερο στην αύξηση της παραγωγής, κυρίως στην επέκταση των αρδευόμενων εκτάσεων, και λιγότερο στη δημιουργία υποδομών, στην οργάνωση αγορών και συστημάτων εμπορίας, μεταποίησης και τυποποίησης της αγροτικής παραγωγής, στον τεχνολογικό και στον μηχανολογικό εκσυγχρονισμό και, τέλος, στην εκπαίδευση και στην έρευνα, τομείς που σήμερα αδυνατούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες του αγροτικού τομέα.

Η Ελλάδα εμφανίζεται ως καθαρή λήπτρια χώρα των κοινοτικών ενισχύσεων, αυτό όμως είναι μια λογιστική απεικόνιση. Το εμπορικό ισοζύγιο των αγροτικών προϊόντων μετατρέπεται από θετικό μέχρι το 1980 σε αρνητικό, ιδιαίτερα μετά το 1985. Το 74% των αγροτικών προϊόντων εισάγεται από χώρες της Ε.Ε.

Η διάρθρωση του εμπορικού ισοζυγίου είναι αποτέλεσμα:

- Της κοινοτικής πολιτικής, που είχε αρνητική επίδραση στη σύνθεση της γεωργικής παραγωγής και οδήγησε σε πτώση της ζωικής παραγωγής μετά την ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ε.
- Της αύξησης εισαγωγών κρέατος και γαλακτοκομικών λόγω της μεταβολής της σύνθεσης της κατανάλωσης που διαφοροποιήθηκε σημαντικά (αύξηση συμμετοχής του κρέατος και των γαλακτοκομικών στη διατροφή από 20% το 1950 σε 45% σήμερα) και των αναγκών του τουρισμού.
- Της στασιμότητας των εξαγωγών των παραδοσιακών προϊόντων.

Ιδιαίτερα πρέπει να τονιστεί ο ρόλος του κράτους και των συνεταιριστικών οργανώσεων στην πορεία της ελληνικής γεωργίας.

Το κράτος δεν παρείχε τη διοικητική υποστήριξη που έπρεπε στον αγροτικό τομέα, ενώ τα διαρθρωτικά προβλήματα των συνεταιρισμών, οι αδυναμίες στη διοίκηση των συνεταιριστικών οργανώσεων, αλλά και η πλήρης εγκατάλειψή τους από το κράτος ορισμένες φορές δεν τους επέτρεψαν να παρέμβουν και να δημιουργήσουν τις κατάλληλες συνθήκες για υγιή ανταγωνισμό και εξυπηρέτηση του παραγωγού, ιδιαίτερα στους τομείς εμπορίας, τυποποίησης και μεταποίησης.

1.1. Η γεωργία της Ελλάδας και των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Για τη σύγκριση μεταξύ της Ελλάδας και των άλλων χωρών της Ε.Ε. το ενδιαφέρον μας επικεντρώνεται στη διάρθρωση, την εργασία και την ανάπτυξη.

Στον πίνακα 1 παρουσιάζονται διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της γεωργίας των χωρών της Ε.Ε.. Η Ελλάδα έχει το μικρότερο ποσοστό της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης σε σχέση με τη συνολική έκταση της χώρας (43,5%), καθώς επίσης έχει το μικρότερο μέσο μέγεθος γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε γεωργική γη, σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της Ε.Ε.. Η Ελλάδα έχει πολύ υψηλό ποσοστό πολυετών καλλιεργειών (18,1%) κατέχει την τρίτη θέση και αριθμού γεωργικών εκμεταλλεύσεων (11%) κατέχει την τέταρτη θέση.

Πίνακας 1. Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση και γεωργικές εκμεταλλεύσεις στις χώρες της Ε.Ε.

Χώρες της Ε.Ε.	Συνολική εδαφική έκταση σε τ.χ.λ.μ. το 1992 (%)	Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση το 1986 (%)				Αριθ. γεωργ. εκμ/σεων το 1987 (%)	Μέσο μέγεθος σε γεωργ. εκμ/σεων σε εκτάρια γεωργ. γης το 1987
		Χρησιμ. γεωργ. έκταση (%) συνολ. έκτασης	Κατανομή χρησιμοπ. γεωργ. έκτασης (%)				
			Ετήσιες καλλιέργ.	Πολυετείς καλλιέργ.	Βοσκότοποι		
1. Ελλάδα	4,1	13,5	50,8	18,1	31,1	11,0	4,3
2. Γαλλία	16,9	57,2	56,4	5,0	38,6	11,4	29,2
3. Ιταλία	9,3	57,9	51,8	19,8	28,4	32,2	8,0
4. Πορτογαλία	2,8	49,6	64,1	19,1	16,8	7,4	6,7
5. Ισπανία	15,6	53,9	57,5	18,1	24,4	20,7	15,4
6. Βέλγιο	0,9	46,5	52,0	2,4	45,6	1,1	16,7
7. Δανία	1,3	65,5	91,8	0,4	7,8	1,0	31,0
8. Γερμανία	11,1	47,8	60,4	1,8	37,8	8,2	16,9
9. Ιρλανδία	2,2	80,8	18,7	0	81,3	2,4	22,7
10. Λουξεμβούργο	0,1	-	-	-	-	0,1	31,5
11. Ολλανδία	1,3	54,3	43,3	1,9	54,8	1,5	16,7
12. Μεγ. Βρετανία	7,5	75,8	37,5	0,2	62,3	3,0	69,4
13. Αυστρία	2,6	-	-	-	-	-	-
14. Φιλανδία	10,4	-	-	-	-	-	-
15. Σουηδία	13,9	-	-	-	-	-	-
Σύνολο Ε.Ε.	3.240.053	52,7	52,7	9,2	38,1	8.644.000	14,0

Σύμφωνα με τον πίνακα 2, ο συνολικός πληθυσμός της χώρα μας αποτελεί το 2,8% του συνολικού πληθυσμού των 15 χωρών της Ε.Ε. (κατέχει την έβδομη θέση) και ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός στη γεωργία κατέχει το υψηλότερο ποσοστό (25%) σε επίπεδο χώρας. Το μέσο συνολικό Α.Ε.Π. ανα άτομο της χώρας βρίσκεται στο χαμηλότερο επίπεδο (δείκτης 49) έναντι των άλλων χωρών της Ε.Ε. (δείκτης Ε.Ε. 100). Το ίδιο μπορεί να λεχθεί για το μέσο γεωργικό Α.Ε.Π. ανά εργαζόμενο, με δείκτη 33 έναντι 100 του μέσου όρου όλων των χωρών της Ε.Ε. Ακόμη, η Ελλάδα κατέχει την υψηλότερη συμμετοχή της γεωργίας στο σύνολο του Α.Ε. (11,4%) σε σύγκριση με όλες της άλλες χώρες της Ε.Ε. Το τελευταίο, σε συνδυασμό με την υψηλότερη συμμετοχή του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στη γεωργία (25%), υπογραμμίζει τη μεγάλη σημασία του γεωργικού τομέα για την ελληνική οικονομία.

Με βάση την παραπάνω ανάλυση, προκύπτει το συμπέρασμα ότι ακόμη υπάρχει μεγάλο άνοιγμα στη γεωργία της Ελλάδας και των άλλων χωρών της Ε.Ε., ειδικά ως προς τη διάρθρωση και το επίπεδο του Α.Ε.Π. Μπορεί ωστόσο, να λεχθεί ότι η Ελλάδα και οι άλλες τέσσερις Μεσογειακές χώρες της Ε.Ε. έχουν μάλλον ομοιότητες παρά διαφορές σε όλα σχεδόν τα γεωργικά χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Πίνακας 2. Πληθυσμός, απασχόληση και γεωργική ανάπτυξη στις χώρες-μέλη της Ε.Ε.

Χώρες της Ε.Ε.	Συνολικός πληθυσμός το 1992 (%)	Οικονομικά ενεργός πληθυσμός στη γεωργία το 1992 (%)	Δείκτες συνολικού Α.Ε.Π. κατά άτομο το 1991 (Ε.Ε.=100)	Δείκτες γεωργικού Α.Ε.Π. ανά εργαζόμενο το 1986 (Ε.Ε.=100)	Μερίδιο γεωργικού Α.Ε.Π. στο συνολικό Α.Ε.Π. το 1990 (%)
1. Ελλάδα	2,8	25,0	49	33	11,4
2. Γαλλία	15,5	6,2	115	132	2,8
3. Ιταλία	15,7	11,0	106	66	3,0
4. Πορτογαλία	2,7	20,0	60	-	4,1
5. Ισπανία	10,6	16,1	80	-	4,0
6. Βέλγιο	2,7	3,0	108	267	1,7
7. Δανία	1,4	6,4	103	169	3,4
8. Γερμανία	21,8	5,2	106	101	1,1
9. Ιρλανδία	1,0	13,8	72	98	7,2
10. Λουξεμβούργο	0,1	3,0	131	119	1,7
11. Ολλανδία	4,1	4,6	104	263	4,1
12. Μεγ. Βρετανία	15,7	2,5	98	147	1,2
13. Αυστρία	2,1	-	-	-	-
14. Φιλανδία	1,4	-	-	-	-
15. Σουηδία	2,4	-	-	-	-
Σύνολο Ε.Ε.	100,0	7,2	100	100	3,8

ΜΕΡΟΣ Β

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

1.1. Χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Κρήτης

Η Κρήτη αποτελεί το μεγαλύτερο νησί και το νοτιότερο άκρο της Ελλάδας. Πρόκειται για ένα επίμηκες νησί, με κατεύθυνση από δυτικά προς ανατολικά, συνολικής έκτασης 8.335,9 km². Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ, απογραφή 1991, από το σύνολο της έκτασης του νησιού τα 1.892,5 km² είναι πεδινές εκτάσεις, τα 2.327,2 km² είναι ημιορεινές και τα 4.116,2 km² ορεινές.

Το νησί διαιρείται διοικητικά σε τέσσερις Νομούς, Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνης και Χανίων. Το Ηράκλειο αποτελεί την πρωτεύουσα του ομώνυμου Νομού, αλλά και την έδρα της Περιφέρειας Κρήτης. Οι πρωτεύουσες των υπόλοιπων Νομών, Χανίων, Ρεθύμνης και Λασιθίου, είναι τα Χανιά, το Ρέθυμνο και ο Άγιος Νικόλαος αντίστοιχα.

1.2. Χαρακτηριστικά του νομού Ηρακλείου

Ο Νομός Ηρακλείου συνορεύει ανατολικά με τον Νομό Λασιθίου και δυτικά με τον Νομό Ρεθύμνης. Έχει συνολική έκταση 2.641,2 km², από τα οποία τα 1.453,2 km² είναι καλλιεργήσιμες εκτάσεις, τα 937,8 km² είναι βοσκότοποι, τα 54,5 km² είναι δάση, τα 39,6 km² είναι εκτάσεις καλυπτόμενες από νερά και τα 146,6 km² είναι εκτάσεις οικισμών.

Σύμφωνα με τον νόμο 2539/1997 (ΦΕΚ 244/Α/4-12-97) «Συγκρότηση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης», συγκροτήθηκαν στον Νομό

Ηρακλείου 24 νέοι δήμοι με τη συνένωση παλαιών δήμων και κοινοτήτων. Συγκεκριμένα οι δήμοι είναι: Αγίας Βαρβάρας, Αρκαλοχωρίου, Αρχανών, Αστερουσίων, Βιάννου, Γαζίου, Γοργολαϊνης, Γόρτυνας, Γουβών, Επισκοπής, Ζαρού, Ηρακλείου, Θραψάνου, Καστελίου, Κόφινα, Κρουσώνα, Μαλίων, Μοιρών, Νέας Αλικαρνασσού, Νίκου Καζαντζάκη, Τετραχωρίου, Τυλίσου, Τυμπακίου και Χερσονήσου, ενώ διατηρήθηκαν ως έχουν οι δήμοι Ρούβα και Τεμένους.

1.3. Κλιματολογικές συνθήκες

Το κλίμα στον Νομό Ηρακλείου είναι ευνοϊκό. Ο Νομός χαρακτηρίζεται από ήπιους χειμώνες και δροσερά καλοκαίρια. Κατά τις περιόδους του φθινοπώρου και της άνοιξης δεν παρατηρούνται παγετοί.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ, το έτος 1989 η απολύτως μέγιστη θερμοκρασία ήταν 39° C, η απολύτως ελάχιστη 4° C και η μέση 18,4° C, το έτος 1995 η απολύτως μέγιστη θερμοκρασία ήταν 38,4° C, η απολύτως ελάχιστη 5,2° C και η μέση 18,7° C.

1.4. Η κατάσταση της γεωργίας στον Νομό Ηρακλείου

Σήμερα ο αγροτικός τομέας στον Νομό Ηρακλείου υπερβαίνει το 38% του ενεργού πληθυσμού, έναντι 20,4% σε όλη την Ελλάδα και 6% στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσης συμβάλλει με 10% στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν του νομού.

Ο Νομός από πλευράς ακαθάριστου γεωργικού εισοδήματος πανελλαδικά κατείχε την τέταρτη θέση, ενώ την τελευταία δεκαετία κατατάχθηκε στην τεσσαροκοστή έκτη θέση. Η ύπαιθρος ερήμωσε και ο αγροτικός κόσμος μειώθηκε σημαντικά και η γεωργία ουσιαστικά ασκείται από τους συνταξιούχους γεωργούς και τους ελεύθερους επαγγελματίες.

Το 1970 ο πληθυσμός που απασχολούνταν με τη γεωργία ήταν 210.000, το 1980 μειώθηκε στους 170.000, το 1990 μειώθηκε ακόμα περισσότερο φτάνοντας τους 135.000, ενώ σήμερα έχουν απομείνει μόνο 100.000.

Ο αγροτικός τομέας, παρά τα προβλήματα και τη συρρίκνωση του αγροτικού πληθυσμού, υποστηρίζει μεγάλο φάσμα δραστηριοτήτων και έναν εκτεταμένο κοινωνικό-οικονομικό ιστό που βρίσκεται εγκατεστημένος στην ύπαιθρο. Έτσι, ο αγροτικός τομέας αποτελεί ακόμα και σήμερα τον βασικό μοχλό για οποιαδήποτε προσπάθεια ανάπτυξης του Νομού. Για τον λόγο αυτόν θα πρέπει να καταβληθεί η όποια προσπάθεια προκειμένου να στηριχτεί ο πρωτογενής τομέας στον Νομό Ηρακλείου.

Χρειάζεται να δοθεί έμφαση βαθμιαία σε μακροπρόθεσμη δράση σχετικά με την αναδιάρθρωση της αγροτικής παραγωγής, βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και τη μείωση του κόστους παραγωγής αυτών, βελτίωση της γεωργικής υποδομής, αύξηση των εξαγωγών των προϊόντων και ανάπτυξη της βιολογικής καλλιέργειας.

1.5 Χαρακτηριστικά των απασχολούμενων στον αγροτικό τομέα

1.5.1. Δημογραφικά δεδομένα

Σύμφωνα με την απογραφή της ΕΣΥΕ, η Περιφέρεια Κρήτης αριθμούσε 483.000 κατοίκους το έτος 1961, 456.642 κατοίκους το έτος 1971, 502.165 κατοίκους το έτος 1981 και 540.054 κατοίκους το έτος 1991.

Η πληθυσμιακή κατανομή στον Νομό Ηρακλείου της Περιφέρειας Κρήτης, καθώς και η μεταβολή τα τελευταία είκοσι χρόνια παρουσιάζονται στον πίνακα 3:

Πίνακας 3. Ο πληθυσμός του Νομού Ηρακλείου κατά την περίοδο 1961-1991

Νομός Ηρακλείου	Πληθυσμός				Μεταβολή (%)		
	1961	1971	1981	1991	'61- '71	'71-'81	'81-'91
	208.37	209.67	243.62	264.90	+1	+16,2	+8,7

Από τον πίνακα 3 συμπεραίνουμε ότι ο πραγματικός πληθυσμός στον Νομό Ηρακλείου στην τριακονταετία 1961-1991 έχει συνεχή αυξητική τάση, με έξαρση στο μεσοδιάστημα 1971-1981.

1.6. Οικονομικά ενεργός πληθυσμός

Η ΕΣΥΕ ορίζει ως οικονομικά ενεργό πληθυσμό ή εργατικό δυναμικό τα άτομα 14 ετών και πάνω που δηλώνουν ότι εργάζονται ή ζητούν εργασία. Δεν περιλαμβάνει τα λοιπά παραγωγικά άτομα που δεν ζητούν εργασία, που τους χαρακτηρίζει μη οικονομικά ενεργούς ή μη εργατικό δυναμικό.

Τα δεδομένα για τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό του Νομού Ηρακλείου για τα έτη 1961, 1971 και 1981, καθώς και η μεταβολή παρουσιάζονται στον πίνακα 4:

Πίνακας 4. Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός του Νομού Ηρακλείου κατά την περίοδο 1961-1981

Νομός Ηρακλείου	Έτη			Μεταβολή (%)	
	1961	1971	1981	1961- 1971	1971-1981
	91.113	84.248	90.851	-7,5	7,88

Όπως παρατηρούμε στον πίνακα 4, ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός στον Νομό Ηρακλείου παρουσιάζει σημαντική μείωση μεταξύ 1961 και 1971, η οποία προφανώς σχετίζεται με τη μείωση του συνολικού πληθυσμού της περιόδου. Στην επόμενη δεκαετία υπήρξε αύξηση.

Πίνακας 5. Οικονομικά ενεργός πληθυσμός στον αγροτικό τομέα

Απογραφή 1991

	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκ.
Διευθυντές, διαχειριστές και επιστάτες γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων	5	4	1
Γεωργοί πολυκαλλιεργητές	11.933	8.410	3.523
Γεωργοί μονοκαλλιεργητές, ειδικευμένοι σε μια κυρίως ετήσια καλλιέργεια	2.959	1.936	1.023
Γεωργοί μονοκαλλιεργητές, ειδικευμένοι κυρίως στην καλλιέργεια δένδρων και αμπέλων	12.722	9.371	3.351
Κτηνοτρόφοι, πτηνοτρόφοι	1.329	1.136	193
Τεχνίτες και εργάτες γεωργικών εκμεταλλεύσεων	572	436	136
Τεχνίτες και εργάτες κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων	13	10	3
Επαγγελματίες αλιείς	126	124	2

Όπως παρατηρούμε από τον πίνακα 5 οι περισσότεροι απασχολούμενοι στην γεωργία είναι μονοκαλλιεργητές ειδικευμένοι στην δένδρων και αμπέλων και ακολουθούν οι γεωργοί πολυκαλλιεργητές.

Πίνακας 6. Οικονομικά ενεργός πληθυσμός κατά φύλο, ομάδες ηλικιών και ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας

Απογραφή 1991

Φύλο και ομάδες ηλικιών	Σύνολο	Γεωργία, κτηνοτροφία, δασοκομία, αλιεία	Ποσοστά %	
			Στο σύνολο	Στον αγροτικό τομέα
Αμφοτέρων των φύλων	103.577	29.580	—	—
-14	807	255	0,7	0,8
15-19	5.076	1.190	4,9	4
20-24	12.969	2.130	12,5	7,2
25-29	13.099	1.903	12,6	6,4
30-34	13.605	1.961	13,1	6,6
35-39	12.443	2.178	12	7,3
40-44	12.241	3.036	11,8	10,26
45-49	9.187	3.044	8,8	10,29
50-54	9.022	4.022	8,7	13,6
55-59	7.314	4.015	7,06	13,57
60-64	5.008	3.597	4,8	12,1
65-69	1.689	1.296	1,6	4,3
70-74	718	593	0,6	2
75+	399	360	0,3	1,2

Από τον πίνακα 6 παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού αντιστοιχεί στην ηλικία 30-34, ενώ των απασχολουμένων στον αγροτικό τομέα είναι ηλικίας 50-54.

1.7. Αγροτικός πληθυσμός

Η έννοια του γεωργικού πληθυσμού υποδηλώνει κατά την ΕΣΥΕ τον πληθυσμό που έχει κύριο επάγγελμα τη γεωργία, τη ζωοκομία κ.λπ. κατά τη δήλωση του ατομικού επαγγέλματος στην απογραφή του πληθυσμού.

Ο γεωργικός πληθυσμός του Νομού Ηρακλείου παρουσιάζεται στον πίνακα 7:

Πίνακας 7. Ο γεωργικός πληθυσμός στον Νομό Ηρακλείου το 1981

ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	% ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ			
	Σύνολο Πληθυ- σμού	Άνδρες	Γυναίκες	Ηλικιωμένοι 65 και άνω
	17%	71%	29%	18%

Πηγή: Επεξεργασία των οικονομικών στοιχείων απογραφής πληθυσμού 1981 της ΕΣΥΕ

1.7.1 Εργατικό δυναμικό

Το εργατικό δυναμικό, δηλαδή ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός που εντάσσεται από την ΕΣΥΕ στους πρωτογενείς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, το 1981 παρουσιάζεται στον πίνακα 8:

Πίνακας 8. Το εργατικό δυναμικό (%) του πρωτογενούς τομέα στον Νομό Ηρακλείου το 1981

		Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, αλιεία
Νομός Ηρακλείου	Σύνολο πληθυσμού	Πρωτογενής τομέας
	17%	99,8%

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία των οικονομικών στοιχείων απογραφής πληθυσμού 1981 της ΕΣΥΕ

1.8. Αστικοποίηση

Ως προς τον βαθμό αστικότητας (πίνακες 9 και 10) του πληθυσμού του Νομού Ηρακλείου παρατηρείται ότι ο αστικός πληθυσμός κινείται σε ανάλογα επίπεδα με τον αγροτικό πληθυσμό στην απογραφή του 1981, ενώ στην απογραφή του 1991 παρατηρείται αύξηση του αστικού και μείωση του αγροτικού πληθυσμού.

Πίνακας 9. Γεωγραφική κατανομή του πληθυσμού του Νομού Ηρακλείου το 1981

Νομός Ηρακλείου	Αστικός	Ημιαστικός	Αγροτικός
	45,5%	10,4%	44,1%

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Πίνακας 10. Γεωγραφική κατανομή του πληθυσμού του Νομού Ηρακλείου το 1991

Νομός Ηρακλείου	Αστικός	Ημιαστικός	Αγροτικός
	47,9%	11,2%	40,9%

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Όπως προκύπτει από τους πίνακες 9 και 10, στον Νομό Ηρακλείου η μεγάλη συγκέντρωση του πληθυσμού παρατηρείται στις πεδινές περιοχές και έχει αυξητική τάση.

Πίνακας 11. Πληθυσμός του Νομού Ηρακλείου ανάλογα με το υψόμετρο κατά το 1981

Νομός Ηρακλείου	Πεδινός	Ημιορεινός	Ορεινός
	71%	16%	13%

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Πίνακας 12. Πληθυσμός του Νομού Ηρακλείου ανάλογα με το υψόμετρο κατά το 1991

Νομός Ηρακλείου	Πεδινός	Ημιορεινός	Ορεινός
	73,7%	14,1%	12,2%

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

1.9. Οργάνωση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων

Στον Νομό Ηρακλείου επικράτησε και αναπτύχθηκε η οικογενειακή μορφή στη γεωργία.

Στην πλειονότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων η πρωτοβουλία της παραγωγής ανήκει στον αγρότη και η κυριαρχία του εκδηλώνεται με την αγορά της γης και των μέσων παραγωγής ή της εμπορίας των αγροτικών προϊόντων.

Ένα μέρος της παραγωγής καλύπτει τις άμεσες ανάγκες διατροφής του νοικοκυριού-παραγωγού και το υπόλοιπο προορίζεται για την αγορά.

Όσον αφορά τη μορφή, η ιδιοκτησία στον Νομό Ηρακλείου αποτελείται από μικρά αγροτεμάχια, πολλές φορές διάσπαρτα σε περισσότερες από δύο τοποθεσίες ή ακόμα και σε άλλες κοινότητες. Η μέση έκταση ανά εκμετάλλευση στον Νομό Ηρακλείου είναι 29 στρέμματα. Συγκεντρωτικά πάνω από το 90% των γεωργικών εκμεταλλεύσεων αποτελούν ιδιόκτητη γη,

απασχολώντας στο σύνολό τους τουλάχιστον δύο μέλη του νοικοκυριού του αρχηγού της εκμετάλλευσης.

Πίνακας 13

. Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις στον νομό Ηρακλείου το 1981

Νομός Ηρακλείου	Εκμεταλλεύσεις με γεωργική γη			Έκταση ανά εκμ/ση	Μονάδες με μέλη του νοικοκυριού στην εκμ/ση του αρχηγού	
	Αριθμός σε χιλ.	% συνόλου γης	% ιδιοκτ. σε στρέμμ.	Σε στρέμμ.	Αριθμός σε χιλ.	Απασχ. σε χιλ.
	44,5	45%	94%	29	44,5	78

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ 1981

1.10. Γεωργική τεχνολογία

Οι τεχνολογικές εξελίξεις στη γεωργία του Νομού Ηρακλείου επικεντρώνονται στην εκμηχάνισή της, στη χρησιμοποίηση λιπασμάτων και στις νέες βελτιωμένες ποικιλίες των καλλιεργειών.

Τα τελευταία πέντε χρόνια έχει αναπτυχθεί στον Νομό Ηρακλείου και η οικολογική καλλιέργεια προϊόντων, κυρίως της ελιάς.

Τα κυριότερα γεωργικά μηχανήματα που χρησιμοποιούνται στον Νομό Ηρακλείου είναι οι μονοαξονικοί γεωργικοί ελκυστήρες, οι βενζινοκίνητες αντλίες, τα συγκροτήματα τεχνητής βροχής και άρδευσης με σταγόνες και οι μηχανοκίνητοι ψεκαστήρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥΣ

Γενικά με τον όρο «γεωργικά προϊόντα» ονομάζουμε τα προϊόντα του πρωτογενούς τομέα της γεωργίας με την ευρεία έννοια, δηλαδή τα προϊόντα που παράγονται κατά την άσκηση της γεωργίας στους αγρούς, στους κήπους, στα δενδροκομεία, στις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις, στα ιχθυοτροφεία ή συλλέγονται από τη θάλασσα κ.λπ.

Τα γεωργικά προϊόντα κατά κύριο λόγο καλύπτουν τις ανάγκες του ανθρώπου σε είδη διατροφής, καθώς επίσης σε είδη ένδυσής του ή άλλες ανάγκες.

2.1. Κύρια χαρακτηριστικά και ιδιότητες των γεωργικών προϊόντων

Τα γεωργικά προϊόντα είναι μείγματα πολύπλοκων χημικών ουσιών που βρίσκονται σε στερεή ή υγρή κατάσταση.

Η παραγωγή ορισμένων προϊόντων φυτικής προέλευσης γίνεται μαζικά σε ορισμένες, συνήθως βραχείας διάρκειας περιόδους του έτους, ανάλογα με το είδος, την ποικιλία του φυτού από το οποίο προέρχονται και την περιοχή όπου παράγονται τα διάφορα προϊόντα.

Η υπεραφθονία των προϊόντων κατά τη διάρκεια της περιόδου συγκομιδής δημιουργεί το πρόβλημα της απορρόφησης και της διάθεσής τους, ενώ η παντελής έλλειψή τους καθ' όλο τον υπόλοιπο χρόνο δημιουργεί το πρόβλημα της ανεπάρκειάς τους.

Τα προϊόντα διατροφής (τα τρόφιμα) προέρχονται κυρίως από τους καρπούς των φυτών, αλλά ακόμα από τις ρίζες, από τα στελέχη ή και από τα φύλλα των φυτών. Επομένως δημιουργείται πρόβλημα διαχωρισμού των τροφίμων ή των χρήσιμων ουσιών από τα υπόλοιπα μέρη του φυτού ή του ζώου απ' όπου προέρχονται, όταν αυτά είναι μη βρώσιμα ή και ανεπιθύμητα. Αυτό είναι εύκολο, όταν πρόκειται παραδείγματος χάρη για τον διαχωρισμό

του ελαιολάδου από τις ελιές, που μπορεί να γίνει με απλή πίεση και φυγοκέντριση, ενώ πολύπλοκο, όταν πρόκειται για την παραλαβή ζάχαρης από τα ζαχαρότευτλα.

Μερικές φορές συναντώνται στα μη επεξεργασμένα τρόφιμα, όπως αυτά είναι σε φυσική κατάσταση, ουσίες τοξικές ή αντιθρεπτικές, οι οποίες πρέπει να απομακρυνθούν ή να γίνουν αβλαβείς. Επίσης ορισμένα τρόφιμα δεν μπορούν να αφομοιωθούν εύκολα από το πεπτικό σύστημα του ανθρώπου ή δεν είναι ορεκτικά, παρά μόνο όταν υποστούν κάποια κατεργασία (π.χ. βρασμό ή ζύμωση). Τέλος, ορισμένα τρόφιμα είναι δύσχρηστα και χρειάζεται να επεξεργαστούν για να γίνουν εύκολα στη χρήση, διατηρώντας όμως τη θρεπτική και οργανοληπτική τους κατάσταση.

2.2. Κύρια συστατικά των γεωργικών προϊόντων

Γνωρίζουμε ότι κάθε γεωργικό προϊόν και ιδιαίτερα κάθε τρόφιμο είναι στην πραγματικότητα ένα μείγμα χημικών συστατικών, που μπορούν να ταξινομηθούν στις παρακάτω βασικές κατηγορίες:

- τους υδατάνθρακες,
- τις λιπαρές ουσίες,
- τις πρωτεΐνες,
- τις βιταμίνες,
- τα ανόργανα άλατα και ιχνοστοιχεία και
- το νερό.

Η σύνθεση των διαφόρων τροφίμων με βασικά συστατικά, που ονομάζονται και θρεπτικά στοιχεία, διαφέρει ανάλογα με το είδος του τροφίμου. Ο ανθρώπινος οργανισμός χρειάζεται όλα τα θρεπτικά στοιχεία στο διαιτολόγιό του, γιατί καθένα από αυτά επιτελεί ξεχωριστές λειτουργίες.

Όλα μαζί τα θρεπτικά συστατικά που αναφέρθηκαν παραπάνω αποτελούν περισσότερο από το 99,9% όλων των τροφίμων. Το υπόλοιπο είναι προσθετικά ή ξένες ύλες. Αν εξαιρέσουμε το νερό και τα μεταλλικά στοιχεία, τα υπόλοιπα συστατικά αποτελούν το οργανικό μέρος της τροφής. Οι ομάδες των χημικών ουσιών που περιλαμβάνονται σε αυτή την κατηγορία περιέχουν άτομα

άνθρακα ενωμένα μεταξύ τους, καθώς και με άλλα άτομα, όπως υδρογόνο, οξυγόνο, άζωτο και φώσφορο. Ο τρόπος που ενώνονται αυτά τα άτομα μεταξύ τους είναι που καθορίζει σε ποια κατηγορία ανήκει το χημικό συστατικό, καθώς και τον ρόλο του και τις ιδιότητές του.

Το ανόργανο μέρος της τροφής αποτελούν κυρίως τα ανόργανα άλατα και τα ιχνοστοιχεία, που είναι επίσης απαραίτητα στον ανθρώπινο οργανισμό για να αναπτυχθεί και να λειτουργήσει σωστά.

2.3. Συντελεστές ποιοτικής αξιολόγησης

Τα χαρακτηριστικά που καθορίζουν την ποιότητα είναι η γεύση (γλυκό, ξινό, πικρό), η εμφάνιση (χρώμα, σχήμα, ελαττώματα), η υφή (τραγανό, μαλακό) και το άρωμα. Βασικός παράγοντας που επηρεάζει την ποιοτική διαβάθμιση ενός προϊόντος είναι το καταναλωτικό κοινό στο οποίο απευθύνεται, διότι ορισμένα χαρακτηριστικά ενώ είναι επιθυμητά από ένα καταναλωτικό κοινό, μπορεί να μην είναι επιθυμητά από κάποιο άλλο.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την ποιότητα είναι:

- **Η περιοχή καταγωγής.** Ο τόπος καταγωγής είναι καθοριστικός για την ποιότητα του προϊόντος. Οι συνθήκες ενός τόπου (έδαφος, κλίμα) διαμορφώνουν τον τύπο του προϊόντος.
- **Η ποικιλία.** Η ποικιλία καθορίζει τα χαρακτηριστικά του προϊόντος (γεύση, εμφάνιση, άρωμα, υφή). Η επιλογή των ποικιλιών πρέπει να γίνεται με στόχο τις απαιτήσεις του καταναλωτικού κοινού στο οποίο απευθύνεται το προϊόν.
- **Οι καλλιεργητικές φροντίδες.** Οι καλλιεργητικές φροντίδες μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά την ποιότητα των φρούτων. Η μη σωστή φυτοπροστασία μπορεί να οδηγήσει στη σημαντική υποβάθμιση της ποιότητας.
- **Το στάδιο συλλογής.** Κάθε προϊόν πρέπει να συλλέγεται στο κατάλληλο στάδιο. Τα περισσότερα φρούτα συλλέγονται στο στάδιο πλήρους ωριμότητας. Το στάδιο ωριμότητας συνδέεται με τη σχέση σακχάρων/οξέα, την υφή (μαλακό, σκληρό) και το χρώμα. Πολλά φρούτα συλλέγονται σε κάποιο στάδιο πριν από την πλήρη ωριμότητα και αποθηκεύονται σε ψυγεία. Πριν δοθούν στην κατανάλωση μεταφέρονται από ψυγεία σε θερμούς χώρους, όπου η

έντονη φυσιολογική δραστηριότητα οδηγεί στην πλήρη ωρίμανση του φρούτου.

- **Οι μεταφορές.** Γενικά οι μεταφορές ασκούν δυσμενή επιβάρυνση. Επειδή όμως είναι αναγκαίες, τόσο από το χωράφι στο συσκευαστήριο, όσο και στους τόπους διάθεσης, θα πρέπει να λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα (σωστή ψύξη, χρόνος μεταφοράς κ.λπ.) ώστε η επιβάρυνση να είναι όσο το δυνατόν λιγότερη.
- **Η διαλογή.** Η σωστή διαλογή με την απομάκρυνση όλων των υποβαθμισμένων καρπών συντελεί στη σημαντική βελτίωση της ποιότητας.
- **Η συντήρηση.** Οι καλές συνθήκες συντήρησης μπορούν να συντελέσουν στην άριστη διατήρηση ενός καλού προϊόντος, ενώ αντίθετα η μη καλή συντήρηση μπορεί να υποβαθμίσει την ποιότητα σημαντικά.

2..4. Η ποιότητα των γεωργικών προϊόντων και οι μέθοδοι εκτίμησής της

Η έννοια της «ποιότητας» ενός γεωργικού προϊόντος και ιδιαίτερα ενός τροφίμου είναι πολυδιάστατη και εν μέρει υποκειμενική, δεδομένου ότι στην εκτίμησή της υπεισέρχεται πάντοτε και η προσωπική γνώμη του καταναλωτή, ο οποίος επηρεάζεται από πλήθος παραγόντων όπως η διαφήμιση, η μόδα, οι εθιμικές και οι κοινωνικές συνθήκες κ.λπ.

Επειδή όμως η ποιότητα ενός τροφίμου είναι συνδεδεμένη και με την αξία του, γι' αυτό έχουν θεσπιστεί νομοθετικά κριτήρια για τον καθορισμό κατά το δυνατόν αντικειμενικά ενός τροφίμου-αναφοράς (τυποποιημένο τρόφιμο), του οποίου η σύνθεση και η μέθοδος ακόμα παρασκευής έχουν καθοριστεί και προς την ποιότητα του οποίου συγκρίνονται τα ομοειδή τρόφιμα.

Για να έχουμε σφαιρική εκτίμηση της ποιότητας ενός τροφίμου και δεδομένου ότι το τρόφιμο είναι ένα πολυσύνθετο βιολογικό προϊόν, πρέπει να ελεγχθεί από διάφορες σκοπιές. Αν βασιστούμε μόνο σε μια «διάσταση», τότε η εκτίμησή μας είναι ατελής και πιθανόν επικίνδυνη. Για αυτόν τον λόγο είναι απαραίτητο για τη σωστή εκτίμησή του το τρόφιμο να ελεγχθεί ποιοτικά με βάση τα παρακάτω κριτήρια:

- **Οι οργανοληπτικές ιδιότητες:**

– Εμφάνιση (σχήμα χρώμα): διαπιστώνεται με την αίσθηση της όρασης.
– Γεύση, άρωμα: διαπιστώνονται με την αίσθηση της οσμής και της γεύσης.
– Υφή (συνεκτικότητα στη μάσηση): διαπιστώνεται με την αίσθηση της αφής.

• **Υγειονομική κατάσταση:** διαπιστώνεται με μικροβιολογικές αναλύσεις, π.χ. απουσία παθογόνων μικροοργανισμών ή μεγάλο μικροβιακό φορτίο, απουσία τοξικών παραγόντων.

• **Η θρεπτική αξία:** η περιεκτικότητα σε πρωτεΐνες, απαραίτητα αμινοξέα, βιταμίνες, άλατα, ολιγοστοιχεία κ.λπ. Η πεπτικότητα των περιεχομένων ουσιών παίζει επίσης σημαντικό ρόλο.

• **Η σταθερότητα του προϊόντος:** είναι η ικανότητα του προϊόντος να μην αλλοιώνεται εύκολα.

• **Οι λειτουργικές ιδιότητες που οφείλονται σε διάφορα συστατικά.**

• **Οι ψυχολογικοί παράγοντες,** όπως ευκολία χρήσης ενός προϊόντος, νεωτερισμός, μόδα κ.λπ.

Για την εκτίμηση των παραπάνω κριτηρίων χρησιμοποιούνται διάφορες μέθοδοι:

• **Οργανοληπτικές αναλύσεις:** γίνονται ομάδες δοκιμαστών ειδικά εκπαιδευομένων, που σημειώνουν τις παρατηρήσεις τους αναφορικά με τους οργανοληπτικούς χαρακτήρες των τροφίμων που δοκιμάζουν. Οι παρατηρήσεις τους αναλύονται στατιστικά.

• **Πειραματισμός σε ζώα** στο εργαστήριο για τον έλεγχο τοξικότητας των ουσιών που περιέχουν.

• **Χημικές και βιοχημικές αναλύσεις** για τον έλεγχο της περιεκτικότητας σε συστατικά.

• **Μικροβιολογικές αναλύσεις** για τον έλεγχο των μικροοργανισμών που περιέχουν.

• **Φυσικοχημικές μετρήσεις** (pH, ενεργότητα νερού).

• **Φυσικές μετρήσεις** (χρώμα, υφή κ.λπ.).

2..5. Έλεγχος ποιότητας

Στη σημερινή καταναλωτική κοινωνία υπάρχει αυξανόμενη ζήτηση για μεγάλη ποικιλία τροφίμων σε μεγάλες ποσότητες. Για να ικανοποιηθεί αυτή η ζήτηση, σημαντική ποσότητα των παραγόμενων γεωργικών προϊόντων οδηγείται στα εργοστάσια επεξεργασίας για μεταποίηση. Έτσι παράγεται μεγάλη ποικιλία μεταποιημένων γεωργικών προϊόντων που έχουν υποστεί κάποιο είδος επεξεργασίας (θερμική επεξεργασία, ψύξη, κατάψυξη, αποξήρανση κ.ά.) και έχουν συσκευαστεί σε διάφορα υλικά και μέσα για να προσελκύσουν την προσοχή του καταναλωτή. Επίσης για να κάνουν τα προϊόντα περισσότερο ελκυστικά και αρεστά οι κατασκευαστές σε πολλές περιπτώσεις προσθέτουν διάφορα συστατικά, χρώματα, γαλακτοματοποιητές, σταθεροποιητικές και αρωματικές ουσίες. Η ικανότητα συντήρησης αυξάνεται με προσθήκη συντηρητικών και αντιοξειδωτικών ουσιών.

Συμπερασματικά, σήμερα παράγεται μεγάλη ποικιλία νωπών και επεξεργασμένων γεωργικών προϊόντων, τα οποία για τους λόγους που αναφέρθηκαν προηγουμένως πρέπει να περάσουν από πολλά στάδια ποιοτικού ελέγχου.

Ο όρος «ποιοτικός έλεγχος» αναφέρεται γενικά σε ένα σύστημα που ελέγχει και σταθεροποιεί τις πρώτες ύλες, την ίδια την επεξεργασία και, τέλος, το τελικό προϊόν. Σκοπός είναι η παραγωγή προϊόντων αποδεκτών από τον καταναλωτή, σύμφωνα με τις τεχνικές προδιαγραφές και τα καθιερωμένα εθνικά ή διεθνή πρότυπα.

Ένα ολοκληρωμένο σύστημα ποιοτικού ελέγχου περιλαμβάνει τα παρακάτω στάδια:

- Έλεγχος κατά τη διάρκεια της παραγωγικής διαδικασίας των νωπών γεωργικών προϊόντων.
- Έλεγχος των νωπών γεωργικών προϊόντων και άλλων πρώτων υλών των βιομηχανικών τροφίμων.
- Έλεγχος κατά τη διάρκεια αποθήκευσης και στα καταστήματα λιανικής διάθεσης των προϊόντων.

Ο έλεγχος κατά τη διάρκεια της παραγωγής των γεωργικών προϊόντων έχει ιδιαίτερη σημασία. Λέγεται μάλιστα ότι ο ποιοτικός έλεγχος αρχίζει στο χωράφι. Σήμερα π.χ. υπάρχει μεγάλη εξειδίκευση ποικιλιών φρούτων και λαχανικών για νωπή κατανάλωση και για μεταποίηση. Συνεχώς εμφανίζονται νέες ποικιλίες οπωρολαχανικών που πρέπει να ελεγχθούν και να αξιολογηθούν ως προς τα αγρονομικά και άλλα ποιοτικά τους χαρακτηριστικά. Το ίδιο συμβαίνει και στις φυλές των ζώων και των πουλερικών, που έχουμε εξειδίκευση στην παραγωγή κρέατος, γάλακτος, αυγών κ.λπ.

Ο έλεγχος κατά τη διάρκεια της παραγωγικής διαδικασίας αναφέρεται και στη σωστή χρήση των μέσων παραγωγής και προστασίας, π.χ. λιπάσματα, φάρμακα, ζωοτροφές, με σκοπό την απαλλαγή των νωπών προϊόντων από επικίνδυνα υπολείμματα, για τα οποία υπάρχει σήμερα ιδιαίτερη ευαισθησία στον καταναλωτή.

Ο έλεγχος των «πρώτων υλών» καλύπτει οτιδήποτε χρησιμοποιείται στις βιομηχανίες επεξεργασίας, είτε χρησιμοποιείται απευθείας στην παραγωγή τροφίμων είτε όχι. Εκτός λοιπόν από τα βρώσιμα υλικά ο ποιοτικός έλεγχος του εργοστασίου πρέπει να επεκτείνεται και σε όλα τα υλικά που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία του μεταποιημένου προϊόντος, π.χ. υλικά και μέσα συσκευασίας.

Η ποιότητα των νωπών φρούτων και λαχανικών που οδηγούνται στη βιομηχανία για μεταποίηση πρέπει να είναι καλή. Η επεξεργασία δεν βελτιώνει συνήθως την ποιότητα της πρώτης ύλης. Επομένως αν ξεκινήσουμε από ένα νωπό προϊόν κακής ποιότητας, το τελικό επεξεργασμένο προϊόν θα είναι επίσης υποβαθμισμένης ποιότητας. Τα πράσινα φασολάκια και οι μπάμιες π.χ. πρέπει να συγκομιστούν στο κατάλληλο στάδιο ωριμότητας, όταν προορίζονται για κατάψυξη ή κονσερβοποίηση. Τα υπερώριμα λαχανικά σχηματίζουν ίνες που βρίσκονται και στο τελικό προϊόν και υποβαθμίζουν την ποιότητά τους. Ο αρακάς επίσης που προορίζεται για μεταποίηση δεν πρέπει να είναι υπερώριμος. Σήμερα στη βιομηχανία υπάρχουν σε χρήση ειδικά μηχανήματα που μετρούν και αξιολογούν σε συμβατική κλίμακα την υφή των λαχανικών που προορίζονται για μεταποίηση.

Ο έλεγχος κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας είναι, μπορούμε να πούμε, το πιο σημαντικό στάδιο σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα ποιοτικού ελέγχου. Αυτό γίνεται αμέσως κατανοητό αν λάβουμε υπόψη την κονσερβοποίηση των διαφόρων τροφίμων, όπου επιζητείται η καταστροφή των οργανισμών με θέρμανση. Ανάλογα με το είδος του τροφίμου και ορισμένους άλλους παράγοντες, πρέπει να τηρηθούν με ακρίβεια ορισμένες θερμοκρασίες και ορισμένος χρόνος θερμικής επεξεργασίας. Αν η θερμική επεξεργασία δεν είναι επαρκής, το οποιοδήποτε προϊόν θα αλλοιωθεί γρήγορα, με αποτέλεσμα οικονομική ζημιά στον κατασκευαστή και απρόβλεπτους κινδύνους για τον καταναλωτή που τυχόν θα το αγοράσει. Ο έλεγχος της επεξεργασίας είναι συνεχής και πρέπει να γίνεται από εξειδικευμένο προσωπικό με τη βοήθεια των διαφόρων οργάνων (θερμόμετρα, πυκνόμετρα, διαθλασίμετρα, καταγραφικά θερμοκρασίας κ.λπ.) που υπάρχουν στη γραμμή επεξεργασίας.

Η ραγδαία εξέλιξη και η τελειοποίηση των διαφόρων μηχανημάτων επεξεργασίας τροφίμων τα τελευταία χρόνια είχε αποτέλεσμα τον εφοδιασμό τους με αρκετούς αυτοματισμούς και ελέγχους, που περιορίζουν κατά πολύ το σφάλμα του ανθρώπινου παράγοντα.

Ο έλεγχος του τελικού προϊόντος πρέπει να γίνεται στο εργοστάσιο από το τμήμα ποιοτικού ελέγχου για να διαπιστωθεί π.χ. αν η σύνθεσή του ανταποκρίνεται προς τις γενικές προδιαγραφές και τα πρότυπα που έχουν θεσπιστεί. Σε περίπτωση προσθήκης συντηρητικών και άλλων προσθετικών ουσιών, για τα οποία έχουν συνήθως θεσπιστεί ανώτατα όρια, είναι φανερό ότι πρέπει να γίνει έλεγχος στο τελικό προϊόν προτού ακόμα εγκαταλείψει το εργοστάσιο. Σε άλλες περιπτώσεις επιβάλλεται έλεγχος του καθαρού βάρους ή του όγκου ή του αριθμού τεμαχίων του προϊόντος.

Στον έλεγχο του τελικού προϊόντος συμπεριλαμβάνεται επίσης η εκτίμηση της συντηρησιμότητας του προϊόντος, που μπορεί να γίνει με ειδικές μετρήσεις ή φυσικούς χειρισμούς. Η συντηρησιμότητα π.χ. των αποστειρωμένων προϊόντων μπορεί να εκτιμηθεί με τη δοκιμή της επιταχυνόμενης αποθήκευσης, κατά την οποία το προϊόν μέσα στο μέσο συσκευασίας (κουτί, βάζο, μπουκάλι, πακέτο) υποβάλλεται στην επίδραση αυξημένης

θερμοκρασίας μέσα σε ειδικούς επωαστικούς θαλάμους. Κατά τη διάρκεια της επώασης εξετάζεται η συμπεριφορά τόσο του μέσου συσκευασίας, όσο και του προϊόντος. Το φούσκωμα π.χ. μιας κονσέρβας κατά τη διάρκεια της επώασης σημαίνει μη επαρκή θερμική επεξεργασία, με αποτέλεσμα μικρή συντηρησιμότητα του προϊόντος.

Ο έλεγχος κατά τη διάρκεια της αποθήκευσης, καθώς και στα καταστήματα χονδρικής ή λιανικής διάθεσης του προϊόντος γίνεται συνήθως από τα αρμόδια κρατικά εργαστήρια ελέγχου και έχει σκοπό την προστασία του καταναλωτή. Προϊόντα φυτικής ή ζωικής προέλευσης νωπά ή επεξεργασμένα που προορίζονται για εξαγωγή ελέγχονται επίσης από αρμόδια κρατικά όργανα ως προς τα ποιοτικά τους χαρακτηριστικά, με σκοπό τη διασφάλιση των εξαγωγών της χώρας. Όλες οι χώρες απαιτούν για τα εισαγόμενα προϊόντα τους κρατικό πιστοποιητικό ποιοτικού ελέγχου.

2.6. Νομοθετικό πλαίσιο

Για τη διασφάλιση της ποιότητας των γεωργικών προϊόντων, αλλά και για την προστασία του καταναλωτή έχει θεσπιστεί ένα μεγάλο νομοθετικό πλαίσιο τόσο από την ελληνική πολιτεία, όσο και από τα κοινοτικά όργανα, το οποίο διαφέρει ανάλογα με το κάθε προϊόν, που σε γενικές γραμμές κινείται στους παρακάτω άξονες:

- Καταγράφει τα ελάχιστα ποιοτικά χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει κάθε προϊόν προκειμένου να κυκλοφορεί στην αγορά.
- Περιγράφει τον τρόπο που πρέπει ή μπορεί να παρουσιάζεται στον καταναλωτή το προϊόν.
- Έχουν θεσπιστεί κανόνες που πρέπει να διέπουν τους τρόπους επεξεργασίας, συντήρησης και μεταφοράς των προϊόντων που δεν διατίθενται άμεσα, προκειμένου να διασφαλίζεται η ποιότητα του προϊόντος.
- Έχουν προβλεφθεί ποινές σε όλους δεν τηρούν τα παραπάνω, οι οποίες κινούνται από απόσυρση και καταστροφή των προϊόντων μέχρι και επιβολή αυστηρών προστίμων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ- ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ-ΠΡΟΙΟΝΤΑ

3.1. Αμπελοκαλλιέργεια

Ο Νομός Ηρακλείου, έχοντας κλίμα που χαρακτηρίζεται από μακρύ καλοκαίρι, θερμό και κατ' εξοχήν ξηρό, μάλλον ήπιο χειμώνα και περιόδους φθινοπώρου και άνοιξης χωρίς παγετούς, είναι ιδανικός για την καλλιέργεια του αμπελιού. Η αμπελουργία είναι διαδεδομένη σε ολόκληρο τον Νομό.

Οι κύριες αμπελοκαλλιέργειες είναι: α) η σουλτανίνα, β) τα επιτραπέζια σταφύλια και γ) οι οινάμπελοι.

A. Σουλτανίνα. Το μεγαλύτερο ποσοστό από την ποικιλία της καλλιέργειας της σουλτανίνας μετατρέπεται σε σταφίδα. Σε μικρό ποσοστό γίνονται εξαγωγές νωπής σουλτανίνας, με προοπτικές περαιτέρω αύξησης της εξαγωγίσιμης ποσότητας.

B. Επιτραπέζια σταφύλια. Βασική ποικιλία επιτραπέζιου σταφυλιού που καλλιεργείται είναι το ροζακί. Το μεγαλύτερο ποσοστό της καλλιέργειας του επιτραπέζιου σταφυλιού εξάγεται προς τις χώρες Γερμανία και Αγγλία. Το έτος 1999 η εξαγωγή προς τη Γερμανία ήταν 9.903 τόνοι και προς την Αγγλία 461 τόνοι.

Γ. Οινάμπελοι. Βασικές ποικιλίες οινάμπελων που καλλιεργούνται είναι:

- Για το κόκκινο κρασί το κοτσιφάλι, το μανδηλάρι και το λιάτικο.
- Για το λευκό κρασί η βιλάνα.

Οι άριστες εδαφοκλιματικές συνθήκες της περιοχής (μεγάλη ηλιοφάνεια, ξηροθερμικό περιβάλλον, πετρώδη και χαλικιώδη εδάφη) είναι παράγοντες που συντελούν στην παραγωγή εκλεκτών κρασιών. Οι παράγοντες αυτοί σε συνδυασμό με τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό των οινοποιείων τα τελευταία

χρόνια έχουν συντελέσει στην παραγωγή κρασιών εκλεκτής ποιότητας. Κρασιά που ξεχωρίζουν και κυκλοφορούν με ονομασία προέλευσης είναι:

- Από τα κόκκινα τα εμφιαλωμένα κρασιά «Πεζώ» και «Αρχάνες».
- Από τα λευκά το εμφιαλωμένο κρασί «Πεζώ».

Πίνακας 14. Εκτάσεις αμπελιών και παραγωγή σταφυλιών και γλεύκους κατά το έτος 1997

Είδος	Έκταση αμπελιών σε στρέμματα	Παραγωγή σταφυλιών σε τόνους	Κατανομή παραγωγής κατά κατηγορία χρήσης σε τόνους		
			Για παραγωγή γλεύκους	Για επιτραπέζια	Για ξηρή σταφίδα
Οινάμπελοι	32.000	17.000	17.000	–	–
Επιτραπέζια σταφύλια	13.500	10.500	7.000	3.500	–
Σουλτανίνα	188.000	168.000	4.000	18.000	146.000

ΠΗΓΗ: Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης Νομού Ηρακλείου

Πίνακας 15. Εκτάσεις αμπελιών και παραγωγή σταφυλιών και γλεύκους κατά το έτος 1998

Είδος	Έκταση αμπελιών σε στρέμματα	Παραγωγή σταφυλιών σε τόνους	Κατανομή παραγωγής κατά κατηγορία χρήσης σε τόνους		
			Για παραγωγή γλεύκους	Για επιτραπέζια	Για ξηρή σταφίδα
Οινάμπελοι	30.000	20.000	20.000	–	–
Επιτραπέζια σταφύλια	12.500	11.500	7.000	4.500	–
Σουλτανίνα	175.000	174.000	8.000	20.000	146.000

ΠΗΓΗ: Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης Νομού Ηρακλείου

Συγκρίνοντας τους πίνακες 14 και 15 παρατηρούμε ότι το έτος 1998 με έτος βάσης το 1997 έχουμε μείωση σε στρέμματα των οινάμπελων, των επιτραπέζιων σταφυλιών και της σουλτανίνας και αύξηση στην παραγωγή σε

τόνους αντίστοιχα. Η αντίστροφη αυτή σχέση είναι πιθανόν να οφείλεται στη χρησιμοποίηση καλύτερων καλλιεργητικών μεθόδων (μηχανήματα, φυτοφάρμακα κ.λπ.) από τους παραγωγούς.

Πίνακας 16. Εκτάσεις αμπελιών και παραγωγή σταφυλιών και γλεύκους κατά το έτος 1999

Είδος	Έκταση αμπελιών σε στρέμματα	Παραγωγή σταφυλιών σε τόνους	Κατανομή παραγωγής κατά κατηγορία χρήσεως σε τόνους		
			Για παραγωγή γλεύκους	Για επιτραπέζια	Για ξηρή σταφίδα
Οινάμπελοι	30.000	20.000	8.000	2.700	–
Επιτραπέζια σταφύλια	32.000	12.700	14.000	18.000	98.000
Σουλτανίνα	139.000	130.000	20.000	–	–

ΠΗΓΗ: Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης Νομού Ηρακλείου

Συγκρίνοντας τους πίνακες 14 και 15 παρατηρούμε ότι το έτος 1999 με έτος βάσης το 1998 έχουμε τα οινάμπελα να παρουσιάζουν μια σταθερή τάση τόσο στα στρέμματα παραγωγής, όσο και στην παραγωγή σε τόνους. Τα επιτραπέζια σταφύλια αυξάνονται σε στρέμματα και σε παραγωγή σε τόνους και αυτό οφείλεται στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης στην παραγωγή των επιτραπέζιων σταφυλιών που εφαρμόζεται από τη Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης από 1990. Αντίθετα, η σουλτανίνα παρουσιάζει μείωση τόσο στα στρέμματα παραγωγής, όσο και στην παραγωγή σε τόνους και αυτό οφείλεται στο υψηλό κόστος καλλιέργειάς της, ενώ τα έσοδα εξαιτίας της χαμηλής τιμής της σταφίδας είναι λιγοστά και οι παραγωγοί δεν καλύπτουν ούτε τα έξοδά τους.

3.2. Ελαιοκαλλιέργεια

Η καλλιέργεια της ελιάς είναι διαδεδομένη σε ολόκληρο τον Νομό. Καλλιεργούνται δύο ποικιλίες, η «κορωνέικη» ή «ψιλολιά» και η «χονδρολιά» ή «θρουμπολιά».

Στον πίνακα 17 παρουσιάζονται η έκταση των ελαιώνων, ο αριθμός των ελαιόδενδρων και η μέση ετήσια παραγωγή ελαιόλαδου στον Νομό:

Πίνακας 17. Η ελαιοκομία της Κρήτης τα έτη 1988 και 1998

Έτη	Είδος καλλιέργειας	Έκταση σε στρέμμ.	Αριθμός δένδρων	Παραγωγή ή σε τόνους
1988	Ελαιώνες	760.000	11.600.000	36.000
1998	Ελαιώνες	1.050.000	18.000.000	60.000

Πηγή: Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης Νομού Ηρακλείου

Παρατηρείται μεγάλη αύξηση στην καλλιέργεια των ελαιώνων στη δεκαετία 1988-1998.

Η καλλιέργεια της χονδρολιάς καταλαμβάνει περίπου το 26% της συνολικής έκτασης των ελαιώνων, ενώ το υπόλοιπο 76% καταλαμβάνεται από την καλλιέργεια της ψιλολιάς.

Ο Νομός παράγει ελαιόλαδο εξαιρετικής ποιότητας. Η παραγωγή του παρθένου ελαιόλαδου καλύπτει τις ανάγκες της τοπικής αγοράς και γίνονται και σημαντικές εξαγωγές.

Για την ενίσχυση των ελαιοπαραγωγών προβλέπεται επιδότηση κατά κιλό παραγόμενου προϊόντος (πίνακας 18).

Πίνακας 18. Ποσά επιδότησης λαδιού στον Νομό Ηρακλείου

Έτη	Ελαιοπαραγωγοί	Ποσά (σε δρχ.)
1996-1997	Μεγάλοι παραγωγοί	24.670.031.964
	Μικροί παραγωγοί	3.025.428.140
1997-1998	Μεγάλοι παραγωγοί	20.300.119.434
	Μικροί παραγωγοί	3.230.488.118
1998-1999	Προκαταβολή	25.715.943.493

Στον πίνακα 18 παρατηρούμε ότι οι μεγάλοι παραγωγή είναι αυτοί που ενισχύονται περισσότερο από τις επιδοτήσεις.

Πίνακας 19. Οι τιμές του λαδιού και της επιδότησης στον Νομό Ηρακλείου

Τιμή λαδιού (δρχ./κιλό)						Τιμή επιδότησης (δρχ./κιλό)			
1995	1996	1997	1998	1999	2000	1995-96	1996-97	1997-98	1998-99
1.200	1.150	900	650	750	600	366,3	295,5	239,5	315,2

3.3. Κηπευτικά

Οι καλλιέργειες των κηπευτικών στον Νομό Ηρακλείου καταλαμβάνουν έκταση περίπου 35.000 στρεμμάτων. Ιδιαίτερη θέση καταλαμβάνουν τα πρώιμα κηπευτικά (κηπευτικά εκτός εποχής), τα οποία τροφοδοτούν την εσωτερική αγορά από τον Νοέμβριο έως τον Μάιο, ενώ γίνονται και σημαντικές εξαγωγές.

Οι καλλιέργειες των κηπευτικών εκτός εποχής γίνονται στο ύπαιθρο, μέσα σε χαμηλά πλαστικά τούνελ (χαμηλή κάλυψη) ή μέσα σε θερμοκήπια (υψηλή κάλυψη).

Η χειμωνιάτικη υπαίθρια τομάτα καλλιεργείται στις νότιες παραλιακές περιοχές της επαρχίας Βιάννου (Άρβη, Ψαρή Φοράδα), στο Αντισκάρι και στον Λέντα.

Η χαμηλή κάλυψη συνηθίζεται στην περιοχή της Μεσαράς και με αυτόν τον τρόπο καλλιεργείται σχεδόν αποκλειστικά το καρπούζι.

Κύριες καλλιέργειες μέσα στο θερμοκήπιο είναι η τομάτα, το αγγούρι, το πεπόνι, η μελιτζάνα και η πιπεριά.

Η Κρήτη σήμερα αποτελεί το βασικότερο διαμέρισμα στην Ελλάδα στον τομέα εκτός εποχής κηπευτικών, αφού κατέχει περίπου το 50% του συνόλου των θερμοκηπίων της χώρας.

Η καλλιέργεια των κηπευτικών εκτός εποχής σε θερμοκήπια ξεκίνησε στην Κρήτη πριν από περίπου τέσσερις δεκαετίες. Τα πρώτα θερμοκήπια είχαν σκελετό από καλάμι. Το 1961 σε ξύλινο σκελετό χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το πλαστικό (πολυαιθυλένιο) και άνοιξε ουσιαστικά την ανάπτυξη των θερμοκηπιακών καλλιεργειών. Τα πρώτα θερμοκήπια στον Νομό Ηρακλείου κατασκευάστηκαν στην περιοχή της Μεσαράς (Τυμπάκι) και αναπτύχθηκαν με γρήγορους ρυθμούς κυρίως τη δεκαετία 1975-1985. Την ίδια περίοδο έγινε και ο σημαντικότερος εκσυγχρονισμός των κατασκευών (μεταλλικά-ξύλινα θερμοκήπια με τήρηση καθορισμένων από το Υπουργείο Γεωργίας και την ΑΤΕ προδιαγραφών).

Από το σύνολο των 20.000 στρεμμάτων με θερμοκήπια που έχει η Κρήτη, τα 8.500 στρέμματα βρίσκονται στον Νομό Ηρακλείου. Από αυτά περίπου το 45% είναι ξύλινου τύπου, το 35% μεικτά και το υπόλοιπο 29% είναι μεταλλικά. Σχεδόν όλες οι θερμοκηπιακές κατασκευές είναι εγχώριας προέλευσης και μόνο ένα ποσοστό 1,6% είναι προέλευσης εξωτερικού.

Ο μέσος όρος μιας θερμοκηπιακής μονάδας είναι 3-3,5 στρέμματα ανά εκμετάλλευση. Το επικρατέστερο σύστημα καλλιέργειας που εφαρμόζεται στον Νομό Ηρακλείου είναι δύο καλλιέργειες στην ίδια καλλιεργητική περίοδο, π.χ. αγγούρι-τομάτα, τομάτα-τομάτα, αγγούρι-πεπόνι κ.λπ.

Από τα κηπευτικά σημαντικές εξαγωγές γίνονται στο αγγούρι. Για τον σκοπό αυτό λειτουργούν στον Νομό Ηρακλείου 17 εξαγωγικές μονάδες.

Πίνακας 20. Παραγωγή κύριων κηπευτικών προϊόντων

Προϊόντα	Παραγωγή σε τόνους		
	1993-1994	1994-1995	1997-1998
Αγγούρι θερμοκηπίου	22.000	25.000	27.000
Αγγούρι υπαίθριο	490	1.000	800
Τομάτα θερμοκηπίου	30.000	43.000	46.000
Τομάτα υπαίθρια	10.400	9.000	10.000
Καρπούζι υπό κάλυψη	15.000	15.000	13.000
Πεπόνι υπό κάλυψη	12.000	9.000	10.000

ΠΗΓΗ: Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης Νομού Ηρακλείου

Από τον πίνακα 20 συμπαίρουμε ότι από τα κύρια είδη των κηπευτικών που καλλιεργούνται στον Νομό Ηρακλείου η τομάτα θερμοκηπίου έχει την μεγαλύτερη παραγωγή και ακολουθεί το αγγούρι θερμοκηπίου.

3.4. Εσπεριδοειδή

Τα σπουδαιότερα κέντρα καλλιέργειας των εσπεριδοειδών είναι η Κάτω Μεσαρά, το Φόδελε και η περιοχή της Λαγκάδας. Καλλιεργούνται περίπου 10.000 στρέμματα και η παραγωγή τους είναι περίπου 14.000 τόνοι, με στοιχεία του έτους 1998.

Κατά σειρά σπουδαιότητας καλλιεργούνται τα είδη:

- Πορτοκάλι: οι ποικιλίες ομφαλοφόρα, μυρωδάτα Τυμπακίου, κοινά, Βαλέντζια, Γιάφας κ.ά.
- Λεμόνι: ντόπιες ποικιλίες.
- Μανταρίνι: οι ποικιλίες κοινά και Κλημεντίνη.
- Γκρέιπ-φρουτ: διάφορες ποικιλίες.
- Κίτρο.

Η παραγωγή εσπεριδοειδών καλύπτει κυρίως ανάγκες της τοπικής αγοράς.

3.5. Μπανανοκαλλιέργεια

Η καλλιέργεια της μπανάνας είναι διαδεδομένη στις παραλιακές περιοχές του Νομού Ηρακλείου (Βιάννος, Άρβη, Μάλια). Η καλλιέργειά της άρχισε στην Άρβη πριν από περίπου εβδομήντα χρόνια, όταν ένας καλόγερος της

Μονής Αγίου Αντωνίου Άρβης έφερε λίγα φυτά από ένα ταξίδι του στην Αίγυπτο.

Σήμερα καλλιεργείται η χαμηλόκορμος ντόπια ποικιλία Άρβης και η καλλιέργεια γίνεται στο ύπαιθρο και στο θερμοκήπιο.

Η πολυετής πείρα που διαθέτουν οι μπανανοπαραγωγοί, σε συνδυασμό με την εφαρμογή καλλιεργητικών μεθόδων φιλικών προς το περιβάλλον (χρήση κοπριάς, διαδοχική φύτευση κ.λπ.) έχουν συμβάλει σημαντικά στη βελτίωση της ποιότητας. Είναι σημαντικό ότι στην ντόπια μπανάνα δεν χρησιμοποιούνται φυτοφάρμακα και συντηρητικά σε όλα τα μετασυλλεκτικά στάδια, γιατί η μπανανιά παράγει φρούτο όλο τον χρόνο και το χρονικό διάστημα από τη συγκομιδή έως την κατανάλωση είναι πολύ μικρό.

Βασικά χαρακτηριστικά της ντόπιας ποικιλίας είναι το μικρό μέγεθος και η γλυκιά γεύση της μπανάνας, καθώς και το άρωμά της που την κάνει ιδιαίτερα ελκυστική.

Σύμφωνα με στοιχεία του 1998, η συνολική έκταση της μπανανοκαλλιέργειας είναι περίπου 3.500 στρέμματα, από τα οποία 2.300 στρέμματα καταλαμβάνει η καλλιέργεια στο θερμοκήπιο και 1.200 στρέμματα στο ύπαιθρο. Η παραγωγή μπανάνας υπολογίζεται σε 11.500 τόνους από το θερμοκήπιο και σε 2.400 τόνους από το ύπαιθρο.

Η παραγωγή της μπανάνας καλύπτει μόνο ένα 5% των αναγκών της τοπικής αγοράς και το υπόλοιπο 95% καλύπτεται από εισαγόμενες μπανάνες.

Το 1999 ιδρύθηκε ομάδα μπανανοπαραγωγών στο πλαίσιο της κοινής αγοράς της μπανάνας. Η ομάδα έχει έδρα το Ηράκλειο και συμμετέχουν παραγωγοί από την Άρβη και τα Μάλια. Επίσης προβλέπεται επιδότηση του παραγομένου προϊόντος που διατίθεται στην αγορά κατά 99 δραχμές ανά κιλό.

3.6. Ανθοκομία

Η ανθοκομία είναι συγκεντρωμένη στη Χερσόνησο και στην πεδιάδα της Κάτω Μεσαράς. Τα κύρια ανθοκομικά είδη που καλλιεργούνται είναι το γαρίφαλο και το τριαντάφυλλο, ενώ δευτερεύοντα είδη είναι η ζέρμπερα, η τουλίπα και τα γλαστρικά φυτά.

Η καλλιέργεια του γαρίφαλου και του τριαντάφυλλου γίνεται είτε στο ύπαιθρο είτε στα θερμοκήπια. Το γαρίφαλο καταναλώνεται σε μεγάλες ποσότητες κατά κεφάλι στα κέντρα διασκέδασης και σε μικρότερες ποσότητες με κοτσάνι.

Πίνακας 21. Καλλιεργήσιμη έκταση και παραγωγή γαρίφαλου και τριαντάφυλλου στον Νομό Ηρακλείου κατά το 1999

Είδος	Καλλιεργήσιμη έκταση σε ύπαιθρο (σε στρέμματα)	Καλλιεργήσιμη έκταση σε θερμοκήπιο (σε στρέμματα)	Παραγωγή σε τεμάχια
Γαρίφαλο	122	376	105.000.000
Τριαντάφυλλο	27	66	4.500.000

ΠΗΓΗ: Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης Νομού Ηρακλείου

Τη δεκαετία του 1980 η ανθοκομία ήταν σημαντική δραστηριότητα στον Νομό Ηρακλείου, σήμερα όμως περνάει μεγάλη κρίση. Το 1988 είχαν εξαχθεί 4.600 τεμάχια γαρίφαλου, ενώ σήμερα δεν γίνεται καθόλου εξαγωγή.

3.7. Κτηνοτροφία

Το κτηνοτροφικό κεφάλαιο του Νομού Ηρακλείου στο μεγαλύτερο ποσοστό είναι αιγοπρόβατα και χοιρινά και σε πολύ μικρό ποσοστό κουνέλια, πουλερικά, κυψέλες και μοσχάρια. Είναι διαδεδομένη κυρίως η ποιμενική κτηνοτροφία στις ορεινές περιοχές.

Σύμφωνα με στοιχεία της Διεύθυνσης Γεωργικής Ανάπτυξης, το έτος 1999 στον Νομό Ηρακλείου το σύνολο των αιγοπροβάτων που εκτρέφονταν ήταν 400.000. Από τα 400.000 αιγοπρόβατα, οι 120.000 είναι αίγες και τα 280.000 πρόβατα. Η μέση ετήσια παραγωγή κρέατος ανέρχεται περίπου σε 8.000 τόνους και κατανέμεται ως εξής: 35% αιγοπρόβειο, 27% χοιρινό, 8% κουνελίσιο, 9% μοσχάρισιο και 27% κρέας πουλερικών.

Η γαλακτοπαραγωγή, που στηρίζεται κυρίως στα αιγοπρόβατα, είναι περίπου 25.000 τόνοι γάλα. Από αυτό περίπου το 70% τυροκομείται. Παράγονται διάφοροι τύποι τυριών: κεφαλοτύρι, γραβιέρα, μυζήθρα και σκληρά τυριά. Υπάρχουν 16 οργανωμένα τυροκομεία που λειτουργούν εποχιακά.

Η χοιροτροφία στηρίζεται σε μικρού μεγέθους μονάδες οικογενειακού τύπου (15-100 χοιρομητέρων). Ο αριθμός των χοιρομητέρων που εκτρέφονται είναι περίπου 2.500.

Σύμφωνα επίσης με στοιχεία της Διεύθυνσης Γεωργικής Ανάπτυξης του Νομού, η κτηνοτροφική απασχόληση στην Κρήτη το 1981 απεικονίζεται από τις 150.428 κρητικές κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις με ιδιότητα ζώα, αντιστοιχώντας περίπου στο 10% της Ελλάδας.

Ο Νομός Ηρακλείου συμμετέχει σημαντικά στο παραπάνω ποσοστό και κατέχει:

- Το 33% των εκμεταλλεύσεων βοειδών.
- Το 30% των εκμεταλλεύσεων προβάτων.
- Το 40% των εκμεταλλεύσεων αιγοειδών.
- Το 44% των εκμεταλλεύσεων χοίρων.
- Το 42% της παραγωγής κρέατος.
- Το 37% της παραγωγής γάλακτος, κυρίως προβάτων.
- Το 55% της παραγωγής αυγών.
- Το 36% της παραγωγής σκληρού τυριού.
- Το 36% της παραγωγής μυζήθρας.

Είναι επίσης σημαντικό να αναφέρουμε ότι η κρητική παραγωγή σε σκληρό τυρί και μυζήθρα καλύπτει το 1/5 της συνολικής ελληνικής παραγωγής.

3.8. Αλιεία

Η αλιευτική δραστηριότητα στον Νομό Ηρακλείου και γενικά στην Περιφέρεια Κρήτης, παρά το νησιώτικό της χαρακτήρα με το Κρητικό και το Λιβυκό πέλαγος γύρω της, δεν είναι καθόλου σημαντική. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ, το έτος 1986 η αλιεία αποτυπώνεται ως εξής στον Νομό Ηρακλείου:

- Με την αλιεία εσωτερικών υδάτων ασχολούνται δύο επαγγελματίες εκτροφείς και παράγουν 16 τόνους πέστροφας.
- Με την παράκτια αλιεία ασχολούνται 1.200 αλιείς, από τους οποίους οι 700 είναι ερασιτέχνες.

Υπάρχουν ακόμα 800 μηχανοκίνητα αλιευτικά σκάφη 19 ίππων και κάτω, τα οποία ψαρεύουν 300 τόνους αλιεύματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

Σύμφωνα με στοιχεία της Διεύθυνσης Γεωργικής Ανάπτυξης του Νομού, για τη δεκαετία 1985-1995 το μέσο γεωργικό εισόδημα κατά κλάδο παραγωγής είναι:

- Αμπελουργικά προϊόντα 11.613.610.000 δρχ.
- Ελαιοκομικά προϊόντα 11.260.096.000 δρχ.
- Κηπευτικά προϊόντα 5.248.865.000 δρχ.
- Άνθη 420.566.000 δρχ.
- Κτηνοτροφικά προϊόντα 5.536.085.000 δρχ.
- Λοιπά 3.940.297.000 δρχ.
- Σύνολο 38.019.519.000 δρχ.

Οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων είναι:

- Σουλτανίνα (σταφίδα) 35.000 τόνοι
- Ροζακί 14.600 τόνοι
- Σουλτανίνα (νωπή) 6.350 τόνοι
- Αγγούρι 23.680 τόνοι

Το σύνολο των παραπάνω εξαγόμενων αγροτικών προϊόντων ανήλθε στους 79.630 τόνους και η αξία τους υπολογίζεται σε 12 δισεκατομμύρια δραχμές. Να σημειωθεί ότι στα στοιχεία δεν συμπεριλαμβάνονται εξαγωγές ελαιόλαδου, γιατί δεν υπάρχουν στοιχεία.

4.1. Οικονομικές ενισχύσεις του αγροτικού τομέα

Οι κύριες πηγές χρηματοδότησης του αγροτικού τομέα είναι από εθνικούς και από κοινοτικούς πόρους. Οι εθνικοί πόροι προέρχονται από τον τακτικό

προϋπολογισμό του κράτους, το Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων (ΠΑΕ) του Υπουργείου Γεωργίας και την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος (ΑΤΕ).

Οι οικονομικές ενισχύσεις ανάλογα με την πηγή προέλευσης αφορούν και συγκεκριμένες δραστηριότητες του γεωργικού τομέα. Οι οικονομικές ενισχύσεις που προέρχονται από τον τακτικό προϋπολογισμό του κράτους αφορούν γενικά ενισχύσεις προσανατολισμού και διαρθρώσεων στον αγροτικό τομέα, όπως για παράδειγμα χαμηλότοκα δάνεια, επιδοτήσεις, αποκατάσταση πληγέντων από δυσμενείς καιρικές συνθήκες. Το Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων αρμοδιότητας του Υπουργείου Γεωργίας έχει κύρια δραστηριότητά του τη χρηματοδότηση αναπτυξιακών έργων και καινοτόμων προγραμμάτων, όπως για παράδειγμα εγχειοβελτιωτικά έργα, αναδασμούς, γεωργικές έρευνες για προϊόντα κ.λπ.

Το χρηματοδοτικό πρόγραμμα της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος περιλαμβάνει κεφάλαια που χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση των επενδύσεων στον αγροτικό τομέα, την κάλυψη των αναγκών των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και των γεωργικών οργανώσεων σε κεφάλαιο κίνησης και την αγορά γεωργικών εφοδίων, καθώς και τη χρηματοδότηση ειδικών δραστηριοτήτων των συνεταιριστικών οργανώσεων και των κρατικών φορέων (συγκέντρωση, αποθεματοποίηση γεωργικών προϊόντων) και ορισμένων κλάδων της μεταποίησης γεωργικών προϊόντων.

Οι κοινοτικοί πόροι είναι παρεμβάσεις που προέρχονται από τους κοινοτικούς κανονισμούς που διέπουν τη λειτουργία των διαρθρωτικών ταμείων και την επιχορήγηση των κρατών μελών από τους πόρους των ταμείων, ενώ πολύ μεγάλο μερίδιο κατέχει ο γεωργικός τομέας, ιδιαίτερα στους πόρους του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων, για όλες τις ενέργειες «προσαρμογής των γεωργικών διαρθρώσεων».

Ο κυριότερος κανονισμός που εφαρμόστηκε στην Ελλάδα, και φυσικά και στην Κρήτη, με έντονο γεωργικό χαρακτήρα ήταν ο κανονισμός ΕΟΚ 797/85, που πρόσφατα αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό 2328/91.

Το πλαίσιο των κανονισμών αυτών είναι κατ' εξοχήν αναπτυξιακό, με βασικό στόχο τη βελτίωση, την αναδιάρθρωση και τον εκσυγχρονισμό των μη αναπτυγμένων γεωργικών εκμεταλλεύσεων, προκειμένου να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητά τους και να υπάρξει ορθολογικότερη ανάπτυξη της γεωργικής παραγωγής. Για τον σκοπό αυτό ενισχύονται οικονομικά οι δαπάνες ορισμένων επενδύσεων όπως φυτικής παραγωγής (εκμηχάνιση, θερμοκήπια), κτηνοτροφίας και άλλες όπως αγροτουριστικές επενδύσεις και για νέους αγρότες.

Οι χρηματοδοτήσεις για τον Νομό Ηρακλείου τη χρονική περίοδο 1994-1999 προέρχονται από τις παρακάτω πηγές:

- ΠΕΠ Κρήτης,
- Εθνικό Σκέλος ΚΠΣ (πόροι υπουργείων με κοινοτικές επιχορηγήσεις),
- Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων (ΣΑΕ 1) (αμιγώς εθνικοί πόροι),
- Ταμείο Συνοχής,
- Κοινοτικές πρωτοβουλίες.

Από τα υπάρχοντα στοιχεία, όπως απεικονίζονται στους πίνακες 21 και 22, προκύπτει ότι ο Νομός Ηρακλείου έχει χρηματοδοτηθεί μέχρι σήμερα με το ποσό των 149,63 δισεκατομμυρίων, που αποτελεί ποσοστό 49,71% των συνολικών χρηματοδοτήσεων των νομών της Κρήτης (πίνακας 22)

Πίνακας 22. Συγκεντρωτικός πίνακας χρηματοδοτήσεων 1994-1999

Α/Α	Πρόγραμμα	Περιφέρεια Κρήτης		Χρηματοδό- τηση νομού Ηρακλείου σε χιλ. δρχ.	Ποσοστό %
		Συνολικό ποσό σε χιλ. δρχ.	Κατανεμημέ νο ποσό σε χιλ. δρχ.		
1	2	3	4	5=4/3	
1	ΠΕΠ Κρήτης (Β' ΚΠΣ)	135.673.000	125.483.000	50.515.000	40,26%
2	Εθνικό σκέλος ΚΠΣ	114.113.560	105.185.766	68.120.263	64,76%
3	Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων ΣΑΕ/1	34.670.000	34.670.000	20.687.000	59,66%
4	Ταμείο Συνοχής	21.354.000	21.354.000	7.480.000	35,00%
5	Κοινοτικές Πρωτοβου- λίες	20.285.597	14.288.597	2.828.114	19,79%
	Σύνολο	326.096.157	300.981.363	149.630.377	49,71%

ΠΗΓΗ: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ηρακλείου

Ειδικότερα:

- Στο σύνολο των πιστώσεων του ΠΕΠ Κρήτης ο Νομός Ηρακλείου χρηματοδοτήθηκε μέχρι σήμερα με ποσοστό 40,26%.
- Στο σύνολο των πιστώσεων των Εθνικού Σκέλους για την Κρήτη ο Νομός Ηρακλείου χρηματοδοτήθηκε μέχρι σήμερα με ποσοστό 64,76%.
- Στο σύνολο των πιστώσεων του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων για την Κρήτη ο Νομός Ηρακλείου χρηματοδοτήθηκε με ποσοστό 59,66%.
- Στο σύνολο των πιστώσεων του Ταμείου Συνοχής για την Κρήτη ο Νομός Ηρακλείου χρηματοδοτήθηκε με ποσοστό 35%.
- Στο σύνολο των πιστώσεων των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών για την Κρήτη ο Νομός Ηρακλείου χρηματοδοτήθηκε μέχρι σήμερα με ποσοστό 19,79%.

Πέραν των ανωτέρω σημαντικών ποσών και ποσοστών, αξιοσημείωτα είναι τα ποσοστά χρηματοδότησης του Νομού Ηρακλείου από το επιχειρησιακό πρόγραμμα του Υπουργείου Γεωργίας για την Κρήτη (πίνακας 23), αφού στον τομέα γεωργίας εξασφαλίζει ποσοστό 46,67%.

Πίνακας 23. Συγκεντρωτικός πίνακας εθνικού σκέλους ΚΠΣ 1994-1999

Λειτουργικό πρόγραμμα υπουργείων	Περιφέρεια Κρήτης		Χρηματοδότηση νομού Ηρακλείου σε δρχ.	Ποσοστό %
	Συνολικό ποσό σε δρχ.	Κατανεμη- μέν ποσό σε δρχ.		
1	2	3	4	5=4/3
Γεωργίας	34.277.160	33.216.160	15.501.337	46,67%

ΠΗΓΗ: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ηρακλείου

4.2. Κοινοτικές παρεμβάσεις

Η διατήρηση ενός συστήματος ελεύθερου και ανόθευτου ανταγωνισμού αποτελεί μία από τις βασικές αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η κοινοτική πολιτική σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις επιδιώκει να εξασφαλίσει τον ελεύθερο ανταγωνισμό, την αποτελεσματική κατανομή των πόρων και την ενότητα της κοινοτικής αγοράς, τηρώντας ταυτόχρονα τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας μας. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή επαγρυπνούσε πάντοτε στον τομέα αυτόν.

Το άρθρο 33 της Συνθήκης καθορίζει τους στόχους της κοινής γεωργικής πολιτικής. Κατά την εκπόνηση της κοινής γεωργικής πολιτικής και των ειδικών μεθόδων για την εφαρμογή της λαμβάνεται υπόψη ο ιδιαίτερος χαρακτήρας της γεωργικής δραστηριότητας, που απορρέει από την ειδική δομή της γεωργίας και από τις διαρθρωτικές και φυσικές ανισότητες μεταξύ των διαφόρων γεωργικών περιοχών, η ανάγκη βαθμιαίας εφαρμογής των κατάλληλων προσαρμογών και το γεγονός ότι η γεωργία αποτελεί έναν τομέα στενά συνδεδεμένο με το σύνολο της οικονομίας.

Έπεται ότι η προσφυγή σε κρατικές ενισχύσεις δικαιολογείται μόνο εάν συνάδει προς τους στόχους της πολιτικής αυτής. Επιπλέον οι κρατικές ενισχύσεις πρέπει να τηρούν τις διεθνείς υποχρεώσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες στην περίπτωση της γεωργίας καθορίζονται ιδίως στη Συμφωνία του ΠΟΕ για τη Γεωργία. Κατά τη συμφωνία αυτή, οι εν λόγω ενισχύσεις κοινοποιούνται και κατατάσσονται ανάλογα με το καθεστώς της ενίσχυσης από την άποψη της δυνατότητάς της να προκαλέσει στρεβλώσεις του εμπορίου.

Μέχρι σήμερα ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων στον γεωργικό τομέα βασιζόταν σε ένα πλήθος διαφορετικών νομικών κειμένων, όπως κανονισμούς, οδηγίες ή αποφάσεις του Συμβουλίου και της Επιτροπής, ειδικά ρυθμιστικά πλαίσια για τις κρατικές ενισχύσεις που κάλυπταν ορισμένα είδη ενισχύσεων, καθώς και μια ευρεία συλλογή πρακτικής της Επιτροπής, η οποία έχει κατά καιρούς αναπτυχθεί σε διάφορα έγγραφα εργασίας της Επιτροπής, αλλά δεν έχει δημοσιευτεί επίσημα.

Μετά την έγκριση της δέσμης μέτρων του «Προγράμματος Δράσης 2000» Agenda 2000, το Συμβούλιο χάραξε νέα πολιτική για την αγροτική ανάπτυξη, η οποία επιδιώκει να δημιουργήσει ένα συνεκτικό και βιώσιμο πλαίσιο για το μέλλον των αγροτικών περιοχών της Ευρώπης. Πρόκειται για τον κανονισμό (Ε.Κ.) 1257/1999 του Συμβουλίου της 17ης Μαΐου 1999 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) και για την τροποποίηση και την κατάργηση ορισμένων κανονισμών (ΕΕ L 160, 26-6-1999, σ. 80), στο εξής καλούμενος «ο κανονισμός για την αγροτική ανάπτυξη». Με την πολιτική αυτή θα συμπληρωθούν οι μεταρρυθμίσεις που εισάγονται προοδευτικά στους τομείς των αγορών, με την προώθηση ενός ανταγωνιστικού, πολυλειτουργικού γεωργικού τομέα στο πλαίσιο μιας περιεκτικής, ολοκληρωμένης στρατηγικής για την αγροτική ανάπτυξη. Πράγματι, η αγροτική ανάπτυξη θα καταστεί ο δεύτερος πυλώνας της ΚΓΠ. Η νέα πολιτική αναγνωρίζει ρητά ότι η γεωργία διαδραματίζει περισσότερους ρόλους, συμπεριλαμβανομένης της διαφύλαξης του περιβάλλοντος, των παραδοσιακών τοπίων και της ευρύτερης αγροτικής

κληρονομιάς, ενώ δίνει έμφαση στη δημιουργία εναλλακτικών πηγών εισοδήματος ως αναπόσπαστο τμήμα της πολιτικής για την αγροτική ανάπτυξη. Ως συνέπεια αυτής της μεταρρυθμιστικής διαδικασίας, το Συμβούλιο αντικατέστησε ορισμένα ισχύοντα νομικά κείμενα που διέπουν τη χορήγηση χρηματοδοτικής στήριξης στον γεωργικό τομέα, είτε από την Κοινότητα είτε από μόνα τα κράτη μέλη, με έναν και μόνο κανονισμό για την αγροτική ανάπτυξη. Τα άρθρα 51 και 52 του κανονισμού περιέχουν ειδικές διατάξεις για τις κρατικές ενισχύσεις, ενώ το άρθρο 37 προβλέπει ότι η στήριξη για μέτρα αγροτικής ανάπτυξης πρέπει να έχει συνοχή με τις άλλες κοινοτικές πολιτικές και τα μέτρα που υλοποιούνται στο πλαίσιο αυτών.

Επειδή οι οικονομικές επιπτώσεις μιας ενίσχυσης δεν διαφέρουν όταν αυτή συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση ή όταν χρηματοδοτείται μόνο από ένα κράτος μέλος, η Επιτροπή θεωρεί ότι είναι ουσιαστικής σημασίας να εξασφαλιστεί η συνέπεια και η συνεκτικότητα μεταξύ της πολιτικής που εφαρμόζει σχετικά με τον έλεγχο των κρατικών ενισχύσεων και της στήριξης που παρέχεται στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής και της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης της Κοινότητας. Η Επιτροπή επομένως κρίνει αναγκαίο να αναθεωρήσει τη γενικότερη πολιτική της για τις κρατικές ενισχύσεις στον γεωργικό τομέα, ώστε να ληφθούν υπόψη οι τελευταίες νομοθετικές εξελίξεις. Η αναθεώρηση αυτή θα οδηγήσει επίσης σε απλούστευση των σημερινών κανόνων και σε μεγαλύτερη διαφάνεια, διευκολύνοντας έτσι το έργο των αρμόδιων αρχών κατά την προετοιμασία των κοινοποιήσεων καθεστώτων κρατικών ενισχύσεων προς την Επιτροπή και δίνοντας στην Επιτροπή τη δυνατότητα να εγκρίνει τα εν λόγω καθεστάτα σε συντομότερο διάστημα και με αποτελεσματικότερο τρόπο.

Με στόχο να παράσχει ένα σταθερό ρυθμιστικό πλαίσιο για την προετοιμασία και την εφαρμογή των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης, η Επιτροπή προτίθεται να εφαρμόσει τις κατευθυντήριες γραμμές καθ' όλη τη διάρκεια της επόμενης περιόδου προγραμματισμού, η οποία καλύπτει την περίοδο 2000 έως 2006. Επομένως θα προτείνει αλλαγές στις εν λόγω

κατευθυντήριες γραμμές, μόνο όταν είναι σαφώς αναγκαίες για να ληφθούν υπόψη απρόβλεπτες εξελίξεις ή μεταβολές των οικονομικών περιστάσεων.

Η γνώμη της ομάδας εργασίας για τους όρους ανταγωνισμού στη γεωργία ζητήθηκε σχετικά με τις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές κατά τις συνεδριάσεις της στις 7-8 Σεπτεμβρίου και στις 26-27 Οκτωβρίου 1999.

4.2.1. Ευρωπαϊκή πολιτική, Agenda 2000

Σκοπός της **Agenda 2000** είναι να αποκτήσει η Ευρώπη αποτελεσματικότερες πολιτικές και οικονομικά μέσα για την υλοποίησή τους με πνεύμα αλληλεγγύης και παράλληλης διασφάλισης στο επίπεδο της δημοσιονομικής πειθαρχίας ανάλογης με εκείνη που εφαρμόζεται σε εθνικό επίπεδο, ώστε η Ε.Ε. να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της επικείμενης περιόδου και να φέρει σε πέρας τη μελλοντική της διεύρυνση.

Ιδιαίτερος στόχος της Ε.Ε. είναι να προωθηθούν τομείς δράσης, ώστε να επιτευχθεί η δημιουργία προϋποθέσεων που:

- Θα προάγουν την αρμονική, ισόρροπη και βιώσιμη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.
- Θα αντιμετωπίζουν με επιτυχία το πρόβλημα της απασχόλησης και της προστασίας των ανθρώπινων πόρων.
- Θα προστατεύουν, θα βελτιώνουν και θα αναδεικνύουν το περιβάλλον.
- Θα προωθούν την οικονομική και την κοινωνική συνοχή.
- Θα προβάλλουν τη γνώση και τις νέες τεχνολογίες.
- Θα εκσυγχρονίζουν τα συστήματα απασχόλησης.
- Θα βελτιώνουν τις συνθήκες διαβίωσης.

Η Agenda ιδιαίτερα στον τομέα της αγροτικής πολιτικής στόχευε σε ριζική μεταρρύθμιση και ουσιαστικό αναπροσανατολισμό της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ).

Η αναμόρφωση της ΚΑΠ:

- Θα εξασφαλίζει μια γεωργία πολυλειτουργική, αειφόρο και ανταγωνιστική.

- Θα αφορά ολόκληρη την Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένων περιοχών με ειδικά προβλήματα.
- Θα είναι ικανή να διατηρεί την ύπαιθρο και τη φύση και να συμβάλλει αποφασιστικά στη ζωτικότητα της αγροτικής ζωής.
- Θα ανταποκρίνεται στις ανησυχίες και στα αιτήματα των καταναλωτών, όσον αφορά την ποιότητα των τροφίμων, την ασφάλεια, την προστασία του περιβάλλοντος και τη διασφάλιση της ικανοποιητικής διαβίωσης των ζώων.

Στη διαμόρφωση της πολιτικής της η Ε.Ε. έλαβε υπόψη της ότι η γεωργική δραστηριότητα δεν είναι πλέον σε θέση να εξασφαλίσει απασχόληση και εισόδημα για μεγάλο μέρος των πολιτών της υπαίθρου. Αυτό δεν ισχύει μόνο στην Ελλάδα, αλλά και σε ολόκληρη την Ε.Ε. Σήμερα περίπου τα τρία τέταρτα των Ευρωπαίων καλλιεργητών αναζητούν ή και εξασκούν κάποια συμπληρωματική απασχόληση για να συμπληρώσουν το εισόδημά τους. Για τον λόγο αυτόν το πρόβλημα της ανεργίας και της απασχόλησης στην ύπαιθρο συνδυάζεται με πολιτικές ανάπτυξης ολόκληρου του αγροτικού χώρου, με την προώθηση συμπληρωματικών οικονομικών δραστηριοτήτων και εναλλακτικών μορφών απασχόλησης, και τη δημιουργία νέων πηγών εισοδημάτων.

Συγκεκριμένα τα μέτρα αγροτικής πολιτικής ενσωματώνονται στα μέτρα για την προώθηση της ανάπτυξης και της διαρθρωτικής προσαρμογής των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών και συνοδεύουν τα μέτρα για τη στήριξη της οικονομικής και της κοινωνικής ανασυγκρότησης των περιφερειών που αντιμετωπίζουν διαρθρωτικές δυσκολίες.

Η ΚΑΠ στοχεύει και στηρίζει:

- Τη βελτίωση των διαρθρώσεων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και των διαρθρώσεων μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων.
- Τη μετατροπή και τον αναπροσανατολισμό του δυναμικού γεωργικής παραγωγής, την εισαγωγή νέων τεχνολογιών και τη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων.
- Την ενθάρρυνση της παραγωγής αγροτικών προϊόντων εξαιρουμένων των τροφίμων.
- Την αειφόρο ανάπτυξη των δασών.

- Τη διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων, με στόχο συμπληρωματικές δραστηριότητες.
- Τη διατήρηση και την ενίσχυση της βιώσιμης κοινωνικής δομής στις αγροτικές περιοχές.
- Τη διατήρηση και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, με στόχο τη διασφάλιση καλύτερης εκμετάλλευσης του υφιστάμενου εγγενούς δυναμικού.
- Τη βελτίωση των όρων εργασιών και διαβίωσης, τη διατήρηση και την προώθηση καλλιεργητικών συστημάτων χαμηλών εισροών.
- Τη διαφύλαξη και την προώθηση υψηλών φυσικών αξιών και αειφόρου γεωργίας συμβατής με τις περιβαλλοντικές απαιτήσεις.
- Την εξάλειψη των ανισοτήτων και την προώθηση ίσων ευκαιριών για τους άνδρες και τις γυναίκες, ιδίως μέσω της στήριξης σχεδίων που προωθούνται και υλοποιούνται από γυναίκες.

Στο νέο καθεστώς στήριξης για την αγροτική ανάπτυξη τα μέτρα τα οποία χαρακτηρίζονται ιδιαίτερα σημαντικά για τη χώρα μας είναι τα εξής:

A. Πρόγραμμα εγκατάστασης νέων γεωργών:

1. Ενισχύσεις για τη διευκόλυνση εγκαταστάσεων νέων γεωργών.
2. Εφάπαξ πριμοδότηση.

3. Επιδότηση επιτοκίου για δάνεια που συνάπτονται για την κάλυψη δαπανών που απορρέουν από την εγκατάσταση.

B. Πρόωρη συνταξιοδότηση. Το πρόγραμμα της πρόωρης συνταξιοδότησης μπορεί να διαρκεί επί μία δεκαπενταετία για τον αποχωρούντα γεωργό και επί μία δεκαετία για τον γεωργικό εργάτη.

Γ. Στήριξη των μειονεκτικών περιοχών και των περιοχών που υπόκεινται σε περιβαλλοντικούς περιορισμούς:

1. Η στήριξη των μειονεκτικών περιοχών και των περιοχών που υπόκεινται σε περιβαλλοντικούς περιορισμούς συμβάλλει στην επίτευξη των ακόλουθων στόχων:

- Αντιστάθμιση υπέρ των περιοχών που παρουσιάζουν φυσικά μειονεκτήματα.

- Διασφάλιση της συνέχισης της χρησιμοποίησης της γεωργικής γης και με τον τρόπο αυτόν τη συμβολή στη διατήρηση μιας βιώσιμης αγροτικής ανάπτυξης.

- Διαφύλαξη του φυσικού χώρου.

- Διατήρηση και προαγωγή αειφόρων συστημάτων εκμετάλλευσης που λαμβάνουν υπόψη ειδικότερα τις περιβαλλοντικές απαιτήσεις.

2. Αντιστάθμιση υπέρ των περιοχών που υπόκεινται σε περιβαλλοντικούς περιορισμούς:

- Διασφάλιση της τήρησης των περιβαλλοντικών απαιτήσεων και εξασφάλιση της εκμετάλλευσης στις περιοχές που υπόκεινται σε περιβαλλοντικούς περιορισμούς.

Στους γεωργούς των μειονεκτικών περιοχών χορηγούνται εξισωτικές αποζημιώσεις ανά εκτάριο, ενώ στους γεωργούς των περιοχών που υπόκεινται σε περιβαλλοντικούς περιορισμούς στήριξη υπό μορφή πληρωμών για την αντιστάθμιση του κόστους και των απωλειών εισοδήματος που προκύπτουν από την επιβολή περιορισμών που βασίζονται σε κοινοτικές διατάξεις.

Δ. Γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα. Η στήριξη μεθόδων γεωργικής παραγωγής που αποσκοπούν στην προστασία του περιβάλλοντος και στη διατήρηση του φυσικού χώρου. Η στήριξη αυτή καταβάλλεται για την ανάληψη γεωργοπεριβαλλοντικών υποχρεώσεων και υπολογίζεται με βάση το διαφυγόν εισόδημα, το πρόσθετο κόστος που προκύπτει από την ανάληψη υποχρέωσης, την ανάγκη παροχής κινήτρου και παρέχεται σε γεωργούς που αναλαμβάνουν γεωργοπεριβαλλοντικές υποχρεώσεις τουλάχιστον πέντε ετών.

Η στήριξη προωθεί τρόπους χρήσης γης των γεωργικών γαιών που είναι συμβατοί με:

- Την προστασία και τη βελτίωση του περιβάλλοντος του τοπίου και των χαρακτηριστικών του, των φυσικών πόρων των εδαφών, καθώς και της γενετικής ποικιλομορφίας.

- Την ευνοϊκή για το περιβάλλον εντατικοποίηση της γεωργικής δραστηριότητας.

- Τη διαχείριση συστημάτων βασικής χαμηλής πυκνότητας.

- Τη διατήρηση υψηλής φυσικής αξίας περιβαλλόντων στα οποία ασκείται γεωργία και τα οποία βρίσκονται υπό απειλή.

- Τη διατήρηση του τοπίου και των ιστορικών χαρακτηριστικών των γεωργικών εκτάσεων.

- Τη χρήση του περιβαλλοντικού σχεδιασμού στη γεωργική πρακτική.

Ε. Στήριξη της επαγγελματικής κατάρτισης, που συμβάλλει στη βελτίωση της επαγγελματικής ικανότητας των γεωργών και των προσώπων που συμμετέχουν σε γεωργικές και δασικές δραστηριότητες και ιδιαίτερα στην προετοιμασία των γεωργών για ποιοτικό αναπροσανατολισμό της παραγωγής και την εφαρμογή μεθόδων παραγωγής που συμβιβάζονται με τη διατήρηση και τη βελτίωση του τοπίου, την προστασία του περιβάλλοντος, τα πρότυπα υγιεινής και καλής διαβίωσης των ζώων, την απόκτηση των αναγκαίων ικανοτήτων για τη διαχείριση μιας βιώσιμης οικονομικά εκμετάλλευσης.

ΣΤ. Βελτίωση της μεταποίησης και της εμπορίας γεωργικών προϊόντων:

1. Στήριξη επενδύσεων που διευκολύνει τη βελτίωση και τον εξορθολογισμό της μεταποίησης και της εμπορίας γεωργικών προϊόντων και συμβάλλει στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της προστιθέμενης αξίας των γεωργικών προϊόντων.

2. Στήριξη ενεργειών που συμβάλλουν στον προσανατολισμό της παραγωγής σε συνάρτηση με τις προβλεπόμενες τάσεις των αγορών ή την ενθάρρυνση της ανάπτυξης νέων διεξόδων για τα γεωργικά προϊόντα.

3. Βελτίωση ή εξορθολογισμό των διαύλων εμπορίας ή των διαδικασιών μεταποίησης.

4. Βελτίωση της παρουσίασης και της προετοιμασίας των προϊόντων.

5. Ενθάρρυνση της καλύτερης χρήσης ή εξάλειψης υποπροϊόντων ή των απορριμμάτων.

7. Εφαρμογή νέων τεχνολογιών, προώθηση καινοτόμων επενδύσεων.

8. Βελτίωση και παρακολούθηση της ποιότητας, βελτίωση και παρακολούθηση των υγειονομικών συνθηκών.

Z. Προώθηση της προσαρμογής και της ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών. Στήριξη μέτρων που αφορούν:

- Τις γεωργικές δραστηριότητες, όπως έγγειες βελτιώσεις, αναδάσμο εκτάσεων.

- Τη διαμόρφωση χώρων και την ανάδειξη των χωριών, καθώς και την προστασία και τη διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς.

- Τη διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων στον γεωργικό τομέα και των τομέων που σχετίζονται με τη γεωργία για να παρασχεθεί η δυνατότητα δημιουργίας πολλαπλών δραστηριοτήτων ή απόκτησης εναλλακτικών εισοδημάτων.

- Τη διαχείριση των υδατικών πόρων της γεωργίας.

- Την ενθάρρυνση των τουριστικών και των βιοτεχνικών δραστηριοτήτων.

- Την προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την προστασία του εδάφους, των δασών και του τοπίου.

Τα κυριότερα σημεία της συμφωνίας που αφορούν τη χώρα μας είναι τα ακόλουθα:

- Η ελληνική γεωργία θα συνεχίσει έως το 2006 να ενισχύεται με επιδοτήσεις ύψους 1 τρισεκατομμυρίου δραχμών ετησίως.

- Αποφεύχθηκε το ενδεχόμενο εφαρμογής του συστήματος φθινουσών ενισχύσεων, οι οποίες θα οδηγούσαν σε δημοσιονομικές επιβαρύνσεις, αλλά και σε ανισορροπίες μεταξύ των προϊόντων μας.

- Αποσύρθηκε η ιδέα συγχρηματοδότησης της ΚΑΠ, γεγονός που θα κόστιζε στην Ελλάδα 150-200 δισεκατομμύρια δραχμές ετησίως.

- Η ελληνική γεωργία, η οποία μετέχει σε ένα ποσοστό της τάξεως του 3,8% κατ' αξία επί του συνόλου της αγροτικής παραγωγής της Ε.Ε., θα απολαμβάνει ετησίως το 8,3% των διατιθέμενων πόρων από την Ε.Ε. για τη στήριξη των γεωργικών πόρων.

4.2.1.1. Παρεμβάσεις για κάθε προϊόν

Α. Ελαιόλαδο. Ήδη από την περίοδο 1998-1999 έως και την περίοδο 2000-2001 εφαρμόζονται οι εξής προσαρμογές στο παλαιότερο καθεστώς:

- Καταργήθηκε η ενίσχυση στην κατανάλωση, η παρέμβαση και το καθεστώς των μικρών παραγωγών.
- Η ενδεικτική τιμή στην παραγωγή ορίστηκε σε 3.837,7 ευρώ ανά τόνο και η ενίσχυση στην παραγωγή σε 1.322,5 ευρώ ανά τόνο.
- Αυξήθηκε η μέγιστη ετήσια κοινοτική παραγωγή (κατώφλι) από 1.350.000 σε 1.777.261 τόνους (η ποσότητα αυτή κατανεμήθηκε σε επί μέρους εγγυημένες ποσότητες, η ελληνική ανέρχεται σε 419.529 τόνους).

Μέρος της συνολικής εθνικής στήριξης μπορεί να διατεθεί στον τομέα της επιτραπέζιας ελιάς ύστερα από απόφαση του κράτους μέλους.

Εάν για μια περίοδο εμπορίας η παραγωγή ενός κράτους μέλους είναι κατώτερη της εθνικής εγγυημένης ποσότητας, το 80% της διαφοράς προστίθεται στην εθνική εγγυημένη ποσότητα του ίδιου κράτους μέλους για την επόμενη περίοδο, ενώ το 20% της διαφοράς κατανέμεται μεταξύ των κρατών μελών που είχαν υπέρβαση κατά την ίδια περίοδο.

Εάν η παραγωγή ενός κράτους μέλους είναι κατώτερη από την εθνική εγγυημένη ποσότητα διορθωμένη όπως ανωτέρω, η ενίσχυση χορηγείται πλήρως. Διαφορετικά πολλαπλασιάζεται επί έναν συντελεστή μικρότερο της μονάδας όπου:

$$\text{Συντελεστής} = \frac{\text{Διορθωμένη εθνική εγγυημένη ποσότητα}}{\text{Παραγωγή}}$$

Το 1,4% της ενίσχυσης παρακρατείται υπέρ δράσεων για τη βελτίωση της ποιότητας της παραγωγής. Επίσης ένα παρακράτημα από 0,8% της ενίσχυσης καταβάλλεται στις οργανώσεις των παραγωγών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση χρηματοδοτεί κατά 100% δράσεις για την προώθηση της κατανάλωσης ελαιολάδου και επιτραπέζιων ελιών στα κράτη μέλη ή σε τρίτες χώρες.

Εάν η τιμή παραγωγού είναι χαμηλότερη από 95% της τιμής παρέμβασης ελαιολάδου της περιόδου 1997-1998 (1.751,6 ecu ανά τόνο), μπορεί να εφαρμοστεί καθεστώς ιδιωτικής αποθεματοποίησης σε οργανισμούς που παρέχουν επαρκείς εγγυήσεις και ιδίως σε ομάδες παραγωγών (καν. 952/97, 136/66), ελαιοτριβεία ή επιχειρήσεις συσκευασίας.

Δημιουργείται Σύστημα Γεωγραφικών Πληροφοριών στη βάση αεροφωτογραφιών. Τα ελαιόδεντρα που φυτεύονται μετά την 1η Μαΐου 1998 ή που δεν είχαν αποτελέσει αντικείμενο δήλωσης κατά το παρελθόν δεν θα μπορούν να ληφθούν ως βάση για ενίσχυση στους παραγωγούς μετά την 1η Νοεμβρίου 2001. Ωστόσο εγκρίνονται οι νέοι ελαιώνες από 35.000 στρέμματα για την Ελλάδα υπό ορισμένες προϋποθέσεις.

Β. Αμπελοοινικά. Οι ρυθμίσεις για τον αμπελοοινικό τομέα αποβλέπουν:

- Στη βελτίωση των παραγόμενων οίνων.
- Στη διατήρηση στην κοινοτική αγορά μιας ισορροπίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, ώστε να καταστεί ο τομέας περισσότερο ανταγωνιστικός και να εξασφαλιστεί στους παραγωγούς καλύτερο εισόδημα.

Κύρια μέσα για την επίτευξη των παραπάνω στόχων είναι:

- Αύξηση του κοινοτικού προϋπολογισμού για τον αμπελοοινικό τομέα από 800 εκατομμύρια ευρώ σε 1.200 εκατομμύρια ευρώ.
- Σημαντική χρηματοδότηση από το FEOGA για τη βελτίωση υφιστάμενων αμπελώνων 60 εκατομμυρίων ευρώ ετησίως για μια πενταετία για τη χώρα μας.

Όσον αφορά τις φυτεύσεις, παρατείνεται η απαγόρευση φύτευσης νέων αμπελώνων μέχρι το 2010, δίνεται όμως δυνατότητα νέων φυτεύσεων, αναφυτεύσεων και διατηρούνται δικαιώματα φύτευσης που παρέχονται από το αποθεματικό.

Τα νεοσύστατα δικαιώματα φύτευσης για την Ελλάδα ανέρχονται σε 10.980 στρέμματα και αφορούν την παραγωγή οίνων με αυξανόμενη ζήτηση. Επίσης νομιμοποιούνται παράτυπες φυτεύσεις αμπελών μέχρι το 1998.

Τα μέτρα εκρίζωσης θα διατηρηθούν, αλλά τα κράτη μέλη θα τα προσανατολίσουν σε περιφέρειες που αντιμετωπίζουν μόνιμα διαρθρωτικά προβλήματα.

Η Ε.Ε. χρηματοδοτεί για την Ελλάδα έως ποσοστό 75% την ποικιλιακή μετατροπή, τη μεταφύτευση των αμπελώνων και τις βελτιώσεις των τεχνικών διαχείρισης των αμπελώνων.

Όσον αφορά την παρέμβαση στην αγορά, πραγματοποιείται με ενισχύσεις στην ιδιωτική αποθεματοποίηση επιτραπέζιων οίνων και γλεύκων και με την απόσταξη οίνου.

Ενισχύονται:

- Η απόσταξη υποπροϊόντων ως μέτρο βελτίωσης της ποιότητας.
- Η απόσταξη οίνων για παραγωγή εδώδιμης αλκοόλης.
- Η απόσταξη κρίσης η οποία εφαρμόζεται σε περίπτωση εξαιρετικής διαταραχής της αγοράς που οφείλεται σε σημαντικά πλεονάσματα ή προβλήματα ποιότητας.

Επίσης θεσπίζεται καθεστώς ενίσχυσης υπέρ της χρησιμοποίησης τόσο συμπυκνωμένων γλεύκων σταφυλιών, όσο και ανακαθαρισμένων συμπυκνωμένων γλεύκων εφόσον χρησιμοποιούνται για την αύξηση του αλκοολικού τίτλου ορισμένων οίνων.

Ιδιαίτερα ευνοϊκές ρυθμίσεις για την Ελλάδα είναι:

- Η απαγόρευση ανάμειξης εισαγόμενων και κοινοτικών οίνων.
- Η απαγόρευση οινοποίησης εισαγόμενων γλεύκων.
- Η διατήρηση του status quo όσον αφορά τον εμπλουτισμό γλεύκου με ζάχαρη, παρά τις έντονες πιέσεις για χρησιμοποίηση πρόσθετων ποσοτήτων ζάχαρης.

Ακόμα στην προσπάθεια βελτίωσης της ποιότητας των προϊόντων και στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας του φορέα θεσπίζονται διατάξεις που αφορούν τις οργανώσεις παραγωγών, τις διεπαγγελματικές οργανώσεις, τις οινολογικές πρακτικές επεξεργασίας και διατάξεις σχετικά με τους ορισμούς

αμπελουργικών ζωνών, τους οίνους Ονομασίας Προέλευσης Ανώτερης Ποιότητας και την περιγραφή και την παρουσίαση των οίνων.

4.2.1.2. Κοινοτικές πρωτοβουλίες

Ιδιαίτερη σημασία για τον αγροτικό τομέα έχουν οι κοινοτικές πρωτοβουλίες:

- **Interreg**, στο πλαίσιο του οποίου δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στη διασυνοριακή, στη διακρατική και στη διαπεριφερειακή συνεργασία.
- **Equal**. Διακρατική συνεργασία για την καταπολέμηση όλων των μορφών διακρίσεων και ανισοτήτων στην αγορά εργασίας.
- **Leader**. Έχει ιδιαίτερη σημασία για τον αγροτικό τομέα. Στις 13 Οκτωβρίου 1999 η Επιτροπή παρέδωσε ένα σχέδιο συνέχισης του προγράμματος Leader, το οποίο ονόμασε Leader+, για να τονίσει τις νέες στρατηγικές και τα νέα μέτρα που θα περιέχει για την ανάπτυξη του αγροτικού χώρου.

4.3. Υποδομές

4.3.1. Προγράμματα χρηματοδότησης

Έχουν προγραμματιστεί και υλοποιούνται για τον πρωτογενή τομέα για την περίοδο 1994-1999 έργα και ενέργειες που στοχεύουν στη δημιουργία ή στη βελτίωση αγροτικών υποδομών (φράγματα, λιμνοδεξαμενές, αρδευτικά δίκτυα, αλιευτικά καταφύγια), στην ενίσχυση γεωργοκτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων (θερμοκήπια, σχέδια βελτίωσης, εγκαταστάσεις), στην ενίσχυση της μεταποίησης αγροτικών προϊόντων (καν. 866/90, Leader) και στην κατάρτιση των απασχολουμένων στον πρωτογενή τομέα.

Το συνολικό ύψος των παρεμβάσεων ανέρχεται στο ποσό των 32,3 δισεκατομμυρίων δραχμών, το οποίο κατά πρόγραμμα παρουσιάζεται στον πίνακα 23:

Πίνακας 24. Προγράμματα χρηματοδότησης του πρωτογενούς τομέα στον Νομό Ηρακλείου τα έτη 1994-1999

Πρόγραμμα	Κόστος (εκατ. δρχ.)
Λειτουργικό πρόγραμμα Υπουργείου Γεωργίας	15.500
Επιχειρησιακό πρόγραμμα αλιείας	375
ΠΕΠ (ΣΑΕ/2)	12.630
ΠΕΠ (ΣΑΝΑ/2)	1.846
Κοινοτικές πρωτοβουλίες (Leader, Interreg)	1.685
Εθνικοί πόροι (ΣΑΕ/1)	227
Σύνολο	32.263

4.3.2. Έργα

Ο πίνακας 25 που ακολουθεί παρουσιάζει τα έργα και τις ενέργειες που έχουν προγραμματιστεί για τον Νομό Ηρακλείου

Πίνακας 25. Τα έργα στον πρωτογενή τομέα στον Νομό Ηρακλείου για τα έτη 1994-1999

		Συγχρηματοδοτούμενα έργα						Έργα χρηματοδοτούμενα από εθνικούς πόρους				
Α/Α	Έργα	Ταμείο Συνοχής	Εθνικό σκέλος ΚΠΣ II		Περιφερειακό σκέλος ΚΠΣ II (ΠΕΠ)			Κοιν. πρωτοβουλίες	ΕΤΕΡΠΣ (εκατ. δρχ.)	Νομαρχιακό πρόγραμμα (ΣΑΝΑ1) (εκατ. δρχ.)	Εθνικό ΠΔΕ	ΤΕΟ
			Γεωργίας	Αλιείας	Περιφερειακό πρόγραμμα (ΣΑΕ2) (εκατ. δρχ.)	Νομαρχιακό πρόγραμμα (ΣΑΝΑ2) (εκατ. δρχ.)	Πρόγραμμα τοπικής αυτοδιοίκησης (ΕΑΠΤΑ) (εκατ. δρχ.)					
1	Αρδευτικό Βασιλικών Ανωγείων		145									
2	Αρδευτικό Αυγενικής		160									
3	Αρδευτικό Τυλίσου		150									
4	Αρδευτικό Δαφνών		75									
5	Αρδευτικό Ινίου		2.500									
6	Αρδευτικό Κερασιών		100									
7	Φράγμα Φανερωμένης				11.038							
8	Αξιοποίηση λιμνοδεξαμενής Καραβάδω				86						112	
9	Αξιοποίηση λιμνοδεξαμενής Σχιτιά				239						115	
10	Αγροτικός εξηλεκτρισμός					162						
11	Εξοπλισμός Περ.Κέντρου Προστασίας Φυτών				100							
12	Ενίσχυση δυναμικών καλλιέργειών υπό κάλυψη				618							
13	Κτηνιατρικό Εργαστήριο Ηρακλείου				249							

Πίνακας 26. Τα έργα στον πρωτογενή τομέα στον Νομό Ηρακλείου

για τα έτη 1994-1999

		Συγχρηματοδοτούμενα έργα					Έργα χρηματοδοτούμενα από εθνικούς πόρους				
Α/Α	Έργα	Ταμείο Συνοχής	Εθνικό σκέλος ΚΠΣ II		Περιφερειακό σκέλος ΚΠΣ II (ΠΕΠ)			ΕΤΕΡΠΣ (εκατ. δρχ.)	Νομαρχιακό πρόγραμμα (ΣΑΝΑ1) (εκατ. δρχ.)	Εθνικό ΠΔΕ	ΤΕΟ
			Γεωργίας	Αλιείας	Περιφερειακό πρόγραμμα (ΣΑΕ2) (εκατ. δρχ.)	Νομαρχιακό πρόγραμμα (ΣΑΝΑ2) (εκατ. δρχ.)	Πρόγραμμα τοπικής αυτοδιοίκησης (ΕΑΠΤΑ) (εκατ. δρχ.)				
14	Αναπτυξ. παρεμβάσεις στην ύπαιθρο (αγροτική οδοποιία υδροάρδευση)					1.378					
15	Κατασκευή αλιευτικού καταφυγίου Κερατόκαμπου					306					
16	Εξισωτικές αποζημιώσεις		1.510								
17	Σχέδια βελτίωσης κ.2328		3.224								
18	Βελτίωση αμπελουργικών διαρθρώσεων		3.246								
19	Καν. 866/90 (34 επενδύσεις)		3.680								
20	Ανανέωση-εκσ/σμός αλιευτικών σκαφών			45							
21	Μεταποίηση αλιευτικών προϊόντων			250							
22	Προσαρμογή αλιευτικών προσπαθειών			80							
23	ΟΑΤΕΠ Α.Ε. (Leader)						1.432				
24	Εξοπλισμός Κτηνιατρικού Εργαστηρίου (Interreg)						253				
	Σύνολο		14.790	375	12.330	1.846	1.685			227	

Τα παραπάνω έργα θα συμβάλουν σε μεγάλο βαθμό στην ανάπτυξη του αγροτικού τομέα στον Νομό. Θα επιλύσουν βασικά προβλήματα, όπως το αρδευτικό και η χρήση λιμνοδεξαμενών που θα συμβάλουν στην εξοικονόμηση ύδατος και στην προστασία του περιβάλλοντος από την υπεράντληση. Η αναδιάρθρωση των παλαιών καλλιεργητικών μεθόδων και η ενίσχυση δυναμικών καλλιεργειών θα οδηγήσουν στην αύξηση της παραγωγής των προϊόνων, στην καλύτερη ποιότητα αυτών και κατά συνέπεια στην αύξηση του αγροτικού εισοδήματος. Θα βοηθήσουν επίσης στην ανάπτυξη της αλιείας, η οποία δεν βρίσκεται σε καλή κατάσταση λόγω έλλειψη έργων υποδομής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

5.1. Ανθρώπινος παράγοντας

Το ανθρώπινο δυναμικό που απασχολείται στον πρωτογενή τομέα είναι μεγάλης ηλικίας, χαμηλής μόρφωσης και δεν έχει καταρτιστεί στις σύγχρονες μεθόδους καλλιέργειας.

5.2. Εγγειοδιαρθρωτικά

Ο μικρός σε μέγεθος κλήρος, ο μεγάλος αριθμός τεμαχίων ανά εκμετάλλευση, αλλά και το μικρό μέγεθος ανά τεμάχιο αποτελούν τα σοβαρότερα προβλήματα του πρωτογενούς τομέα στον Νομό. Ακόμα ένα μεγάλο μέρος της γεωργικής γης ανήκει σε μη αγρότες (υπαλλήλους, εμπόρους κ.ά.). Τα χαρακτηριστικά αυτά επηρεάζουν αρνητικά την παραγωγικότητα, την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων και δεν επιτρέπουν τον εκσυγχρονισμό και την απορρόφηση της νέας τεχνολογίας.

5.3. Υποδομές

Το μικρό και κακό οδικό αγροτικό δίκτυο πρόσβασης σε αγροτικές εκμεταλλεύσεις σε συνδυασμό με το ανεπαρκές επαρχιακό οδικό δίκτυο έχουν αποτέλεσμα να δημιουργείται πρόβλημα στη μεταφορά των προϊόντων.

Το ποσοστό των αρδευόμενων εκτάσεων είναι πολύ μικρό, τα φράγματα και οι λιμνοδεξαμενές είναι ελάχιστα, ενώ η αλόγιστη υπεράντληση και η σπατάλη των υδάτινων πόρων επιδεινώνουν την κατάσταση.

5.4. Εμπορία

5.4.1. Εσωτερική αγορά

Η εσωτερική αγορά χαρακτηρίζεται από έλλειψη:

1. Σύγχρονου, οργανωμένου χονδρεμπορίου. Οι χονδρεμπορικές επιχειρήσεις είναι εξαιρετικά μικρές, στερούνται υποδομής και εμπορεύονται ανώνυμα τα προϊόντα. Έτσι το εμπορικό δίκτυο του Νομού είναι σχετικά υποβαθμισμένο, με συνέπεια να υπάρχει: α) υψηλό κόστος εμπορίας, β) διαφορά στις τιμές, γ) εξαιρετικά χαμηλή παροχή υπηρεσιών, δ) άνιση και μειωμένη κατά κεφαλήν κατανάλωση.

2. Επαρκούς υποδομής μονάδων εμπορίας, π.χ. συσκευαστήρια, ψυκτικούς χώρους, κέντρα διανομής, μεταφορικά μέσα κ.λπ.

3. Οργανωμένων αγορών (περιφερειακών, τοπικών, κεντρικών, δημοτικών).

4. Πληροφόρησης. Δεν υπάρχει στον Νομό τομέας πληροφόρησης που θα συνέβαλε σημαντικά στη διευκόλυνση και στη διαφάνεια των συναλλαγών, καθώς και στην προώθηση των πωλήσεων. Η έλλειψη πληροφόρησης θέτει σε μειονεκτική θέση ιδιαίτερα τους παραγωγούς.

5. Αναπτυξιακού πλαισίου. Η έλλειψη αναπτυξιακού πλαισίου έχει τις ακόλουθες συνέπειες:

- Μη δημιουργία μέχρι σήμερα των κανόνων της αγοράς (προσφορά-ζήτηση), με αποτέλεσμα τη στρέβλωση τόσο της παραγωγής, όσο και της αγοράς των προϊόντων.

- Μεγάλο κόστος τόσο της παραγωγής, όσο και της εμπορίας των προϊόντων, με αποτέλεσμα τη μειωμένη ανταγωνιστικότητά τους έναντι των αντίστοιχων εισαγόμενων.

- Μη εφαρμογή της τυποποίησης, με συνέπεια χαμηλή ποιότητα των προϊόντων.

6. Τυποποίησης. Η έλλειψη τυποποίησης είναι ιδιαίτερα αισθητή στον ανταγωνισμό, στις συναλλαγές, στο εμπόριο και στην κατανάλωση.

7. Διαφήμισης. Δεν έχει γίνει η ανάλογη προσπάθεια για διαφήμιση και προβολή των παραγόμενων προϊόντων του πρωτογενούς τομέα του Νομού και

δεν έχουν εξευρεθεί οι ανάλογες αγορές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό για την προώθησή τους.

5.4.2. Εξωτερική αγορά

Η εξωτερική αγορά χαρακτηρίζεται από:

- 1. Μεγάλο αριθμό και σχετικά μικρής δυναμικότητας εξαγωγικών φορέων.**
- 2. Περιορισμένες αγορές διάθεσης των αγροτικών προϊόντων.** Το κύριο μέρος των εξαγωγών, π.χ. των νωπών οπωροκηπευτικών και των σταφυλιών, εξακολουθεί να πηγαίνει στην αγορά του Μονάχου. Η αγορά αυτή συγκεντρώνει περίπου το 70% των προϊόντων του Νομού Ηρακλείου. Ο εφοδιασμός των υπόλοιπων αγορών της Ευρώπης είναι δυστυχώς ευκαιριακός και κατά κανόνα γίνεται μέσω εισαγωγικών επιχειρήσεων του Μονάχου κατά περίοδο αυξημένης προσφοράς και αιχμής εξαγωγών. Σε γενικές γραμμές η κατάσταση αυτή έχει συνέπεια: α) υπερπροσφορά στο Μόναχο και ελλιπή ή ανύπαρκτη προσφορά στις υπόλοιπες αγορές της Ευρώπης, β) έλλειψη ανταγωνιστικότητας των προϊόντων μας, γ) χαμηλές τιμές, αφού οι τιμές του Μονάχου είναι κατά 15%-30% χαμηλότερες από τις υπόλοιπες αγορές, δ) εξάρτηση του συνόλου των εξαγωγών από μία και μόνο αγορά και από περιορισμένους και συγκεκριμένους εισαγωγείς, ε) περιθωριοποίηση και μείωση των εξαγωγών μας, αφού είμαστε έξω από τη διανομή.
- 3. Ελλιπή οργάνωση μεταφορών.** Τα κυριότερα μεταφορικά μέσα είναι: α) τα αυτοκίνητα ψυγεία, β) τα βαγόνια ψυγεία. Οι αερομεταφορές είναι σχεδόν ανύπαρκτες, παρ' ότι είναι τόσο σημαντικές για τα προϊόντα των νησιώτικων περιοχών.
- 4. Έλλειμμα συνεταιριστικού κινήματος.** Το συνεταιριστικό κίνημα βρίσκεται σε φθίνουσα πορεία. Είναι διασπαρμένο σε πολλές και μικρές μονάδες, χωρίς σύγχρονη οργάνωση, χωρίς οικονομική αυτοδυναμία και χωρίς ουσιαστική παρέμβαση στη λύση των προβλημάτων των αγροτών.
- 5. Έλλειμμα υπηρεσιών.** Παρά την προσπάθεια που γίνεται από τις υπηρεσίες για τη στήριξη του πρωτογενούς τομέα, οι υπηρεσίες είναι ελλειμματικές και δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες του αγροτικού κόσμου.

- Η οργάνωση και η στελέχωση των υπηρεσιών όχι μόνο δεν έχει αλλάξει τα τελευταία είκοσι χρόνια, αλλά αντίθετα οι παρεχόμενες υπηρεσίες είναι κακές, με υποτυπώδη μηχανοργάνωση και σημαντική μείωση του ανθρώπινου δυναμικού.

- Έχει υποβαθμιστεί σημαντικά ο ρόλος των γεωτεχνικών επιστημόνων στην αγροτική ανάπτυξη της περιοχής. Ασχολούνται μόνο με τη γραφειοκρατική δουλειά στις υπηρεσίες τους και όχι με το κατ' εξοχήν αντικείμενό τους στο οποίο έχουν ειδικευτεί για να ενημερώσουν και να στηρίζουν τον αγρότη στον τόπο παραγωγής.

- Απαιτείται άμεση οργάνωση και στελέχωση των υπηρεσιών με βάση τις σημερινές ανάγκες.

5.7. Προβλήματα του πρωτογενούς τομέα στον Νομό ανά προϊόν

5.7.1. Αμπελοκαλλιέργεια

Ο Νομός Ηρακλείου, έχοντας κλίμα που χαρακτηρίζεται από μακρό καλοκαίρι, θερμό και κατ' εξοχήν ξηρό και μάλλον ήπιο χειμώνα, και περιόδους φθινοπώρου και άνοιξης χωρίς παγετούς, είναι ιδανικός για την καλλιέργεια του αμπελιού. Παρ' όλα αυτά, κοινή διαπίστωση αποτελεί η χαμηλή ποιότητα των αμπελουργικών προϊόντων και η μείωση της παραγωγής από χρόνο σε χρόνο. Απόδειξη της παραπάνω κατάστασης αποτελεί το γεγονός ότι πριν από την έναρξη της αναμπέλωσης υπήρχαν 235.000 στρέμματα σουλτανίνας, 45.000 στρέμματα οινάμπελοι και 12.000 στρέμματα ροζακί, ενώ σήμερα υπάρχουν μόνο 180.000 στρέμματα σουλτανίνας, 28.000 στρέμματα οινάμπελοι και 12.000 στρέμματα ροζακί. Η κατάσταση αυτή, δηλαδή της μείωσης της παραγωγής τα τελευταία χρόνια, επιδεινώθηκε και αυτό οφείλεται κυρίως στο ότι ξεκίνησε η αναμπέλωση του Νομού για την αντιμετώπιση της φυλλοξήρας με δύο βασικούς αρνητικούς παράγοντες:

- Οι επιδοτήσεις που δίνονται για την αναμπέλωση καλύπτουν το κόστος αντικατάστασης, με αποτέλεσμα οι νέες φυτεύσεις να μην πιέζονται από την αγορά και να χάνουν την επαφή με αυτή.

- Παράλληλα δεν υπάρχουν ειδικές μελέτες που να χαράζουν μακροπρόθεσμη πολιτική στην αμπελουργία του Νομού. Έτσι ο παραγωγός δεν έχει την αναγκαία πληροφόρηση για νέες αξιόπιστες επιλογές.

Ο συνδυασμός αυτός είχε αποτέλεσμα ο αμπελώνας του Νομού μετά την αναμπέλωση να έχει χάσει την επαφή του με την αγορά. Αυτό είναι αντίθετο με την εμπειρία που λέει ότι η αναμπέλωση από φυλλοξήρα σε όλο τον κόσμο έδινε πάντα αμπελώνες μικρότερους σε έκταση, αλλά πολύ καλύτερους.

Η μόνη δυνατότητα να ανατραπεί αυτή η δυσμενής εξέλιξη, που καταδικάζει 25.000 οικογένειες σε μαρασμό παρά τη συνέχιση των ισχυρών επιδοτήσεων, είναι να αναπτυχθεί η καλλιέργεια.

5.7.1.1. Ειδικά προβλήματα της αμπελοκαλλιέργειας

A. Σουλτανίνα. Η ποιότητα της σταφίδας έχει χειροτερέψει τα τελευταία χρόνια. Η τιμή πώλησης δεν καλύπτει ούτε τα έξοδα συγκομιδής ούτε το εισόδημα του παραγωγού, τα οποία καλύπτονται κατά 70% από τη στρεμματική ενίσχυση της σταφίδας.

Η εξέλιξη αυτή είναι επικίνδυνη για το μέλλον της καλλιέργειας. Είναι ανάγκη να αλλάξει ο κανονισμός της σταφίδας με την ενσωμάτωση στοιχείων ανάπτυξης. Για την εκπόνηση της μελέτης θα χρειαστεί η συνεργασία των φορέων σε τοπικό επίπεδο. Η αγορά είναι περιορισμένη και πρέπει να γίνουν έρευνες και να αναπτυχθούν νέα προϊόντα με τη βοήθεια του κανονισμού. Ενδεικτικά αναφέρονται προϊόντα όπως:

- Βιολογική σταφίδα.
- Σταφίδα ονομασίας προέλευσης.
- Σταφίδα με διαλογή στον τρυγητό.
- Μελέτη νέων ποικιλιών.
- Μελέτη τρόπων αποξήρανσης.

Αυτή τη στιγμή εξελίσσεται ένα πρόγραμμα παραγωγής natural σταφίδας με χρηματοδότηση από τον κανονισμό της σταφίδας.

B. Οινάμπελοι. Η ποικιλιακή σύνθεση και η καλλιεργητική τεχνική πρέπει να έχουν στόχο την παραγωγή ποιοτικών αμπελουργικών προϊόντων. Δυστυχώς

όμως με την αναμπέλωση μειώθηκαν οι εκτάσεις, χωρίς όμως να έχει γίνει η σωστή αναδιάρθρωση. Στον τομέα του κρασιού η κατάσταση είναι απογοητευτική. Κύρια αιτία η έλλειψη οργάνωσης της εμπορίας, φαινόμενο συνηθισμένο στον ελλαδικό χώρο. Η προσπάθεια προβολής των οινικών προϊόντων βοηθά σε αυτή την κατεύθυνση, όμως παράλληλα πρέπει να αναπτυχθούν και άλλες δράσεις για να βελτιώσουν την πρώτη ύλη. Οι δύο αυτοί παράγοντες είναι αλληλένδετοι και πρέπει να αναπτύσσονται παράλληλα.

Αν και οι γνώσεις για τα κρασιά του Νομού είναι αρκετές (το κοτσιφάλι και το μανδηλάρι είναι στην πρώτη τριάδα των καλύτερων ελληνικών ερυθρών κρασιών), είναι απαραίτητο να γίνουν και άλλες μελέτες στην παραγωγή οίνων ποιότητας, γιατί με την αναμπέλωση χειροτέρευσε η ποιότητα παραγωγής του λευκού και του κόκκινου κρασιού, δεδομένου ότι άλλαξε δραματικά η καλλιεργητική τεχνική.

Γ. Επιτραπέζια σταφύλια. Από το 1990 η Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης Ηρακλείου εφαρμόζει ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης της παραγωγής των επιτραπέζιων σταφυλιών, το οποίο εξελίσσεται αργά, γιατί δεν υπάρχουν τα μέσα υποστήριξής του. Βασίζεται στα πολλά μικροκλίματα που έχει ο Νομός και βάσει αυτού γίνεται προσπάθεια να διευρυνθεί η περίοδος εξαγωγών στους έξι μήνες.

Στον Νομό αυτή τη στιγμή με το πρόγραμμα Interreg II χρηματοδοτούνται τέσσερα προγράμματα σε συνεργασία του ΕΘΙΑΓΕ και της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης Ηρακλείου, τα οποία βοηθούν σε αυτή την κατεύθυνση. Ανάλογες δράσεις που να μελετούν την ανάπτυξη της αμπελοργίας και την αγορά των αμπελοργικών προϊόντων μπορούν να χρηματοδοτηθούν από κοινοτικά προγράμματα, εάν τεκμηριωθούν σωστά. Αυτό που χρειάζεται όμως είναι συντονισμός όλων των φορέων σε τοπικό επίπεδο για κοινή δράση (φορείς των αγροτών με τους επιστημονικούς φορείς).

5.8. Ελαιόλαδο

Ο Νομός παράγει ελαιόλαδο εξαιρετικής ποιότητας, που οφείλεται κυρίως στο ξηροθερμικό κλίμα. Ενώ το 70% έως 75% της ελληνικής παραγωγής είναι εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο και αντίστοιχα μόνο το 40% της Ιταλίας και το 30% της Ισπανίας, το 90% του ελληνικού ελαιολάδου εξάγεται ανώνυμο και χύμα. Το 80% απορροφάται από την Ιταλία και το 15% από την Ισπανία, αναμειγνύεται με κατώτερα ιταλικά, τυνησιακά και ισπανικά και εξάγεται ως τυποποιημένο ιταλικό ή ισπανικό.

Το μεγάλο πρόβλημα όμως έγκειται στη διάθεση του προϊόντος. Μόνο το 3,5% του πληθυσμού της γης καταναλώνει ελαιόλαδο. Συνεπώς υπάρχουν τεράστια περιθώρια διάθεσης του προϊόντος και οι προοπτικές είναι ευσκόλιες.

Οι θεραπευτικές και υγιεινές ιδιότητες του ελαιολάδου είναι αρκετά γνωστές και προβεβλημένες, οι οποίες όμως δεν αρκούν από μόνες τους. Απαιτούνται παράλληλα η οργάνωση της εμπορίας, η έρευνα της αγοράς, η διαφήμιση και η προβολή του προϊόντος, η ενίσχυση του κράτους και η πάταξη της νοθείας, ενώ η αξιοποίηση ειδικών κατηγοριών ποιοτήτων ελαιολάδου, τα λεγόμενα ονομασίας προέλευσης ΠΟΠ, θα βοηθήσει περαιτέρω στην απορρόφηση των ελληνικών λαδιών.

Για να έχουμε το αποτέλεσμα που θέλουμε, θα πρέπει να οργανωθεί η εξαγωγή έτσι ώστε όλο το προϊόν να διατίθεται συσκευασμένο σε γυάλινες φιάλες.

5.9. Κηπευτικά

Σήμερα ύστερα από περίπου τέσσερις δεκαετίες καλλιέργειας των θερμοκηπίων στην Κρήτη, το νησί αποτελεί το βασικότερο διαμέρισμα της Ελλάδας στον τομέα των εκτός εποχής κηπευτικών και αυτό διότι σε σύγκριση με την υπόλοιπη Ελλάδα η Κρήτη κατέχει περίπου το 50% του συνόλου των θερμοκηπίων της χώρας.

Η μεγάλη αυτή εξάπλωση οφείλεται κατά κύριο λόγο στο ευνοϊκό κλίμα που διαθέτει η περιφέρεια του Νομού Ηρακλείου και της Κρήτης γενικότερα.

Από το σύνολο περίπου των 20.000 στρεμμάτων που έχει η Κρήτη τα 8.500 στρέμματα βρίσκονται στον Νομό Ηρακλείου. Από αυτά περίπου το 45% είναι ξύλινου τύπου, το 35% μεικτά και το υπόλοιπο 20% είναι μεταλλικά.

Τα τελευταία χρόνια το εισόδημα των παραγωγών έχει μειωθεί και η θερμοκηπιακή καλλιέργεια από πολύ κερδοφόρα που υπήρξε μέχρι πρότινος σήμερα αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα, δεδομένου ότι τόσο οι δαπάνες κατασκευής του θερμοκηπίου, όσο και οι καλλιεργητικές είναι πολύ υψηλές. Πέρα από το κόστος, στη δυσμενή θέση που έχει περιέλθει σήμερα ο κλάδος των θερμοκηπιακών καλλιεργειών συμβάλλουν και άλλοι παράγοντες. Ως τέτοιοι μπορούν να αναφερθούν:

- Η υποβάθμιση του εδάφους (συνεχώς επί χρόνια καλλιεργούμενο, προσθήκη φυτοφαρμάκων σε πολύ μεγάλες ποσότητες, όπως και λιπασμάτων).
- Η έλλειψη οργανωμένης αγοράς (χάνονται οι υπάρχουσες αγορές, δεν βρίσκονται νέες), με αποτέλεσμα να υπάρχει δυσκολία στη διάθεση.
- Η έλλειψη ενημέρωσης-στήριξης του αγρότη, ώστε να μπορεί να αντιμετωπίζει τα δύσκολα προβλήματα που έχουν σχέση με την καλλιέργεια την εισαγωγή νέας τεχνολογίας και την εφαρμογή νέων μεθόδων φιλικών προς το περιβάλλον, τη μείωση της χρήσης φυτοφαρμάκων, των οποίων σήμερα η χρήση τείνει να γίνει ένας από τους μεγαλύτερους κινδύνους για ολόκληρο το οικοσύστημα (άνθρωπο-περιβάλλον-φυτά-ζώα).

Επειδή ο κλάδος των θερμοκηπιακών καλλιεργειών αποτελεί έναν από τους βασικότερους κλάδους της οικονομίας του Νομού, απαιτείται να ληφθούν αμέσως μέτρα, τα οποία θα στηρίξουν τον παραγωγό και θα κάνουν τον κλάδο βιώσιμο.

5.10. Κτηνοτροφία

5.10.1. Αιγοπροβατοτροφία

Η αιγοπροβατοτροφία αντιμετωπίζει μεγάλα προβλήματα. Η υπερβόσκηση των βοσκοτόπων, η έλλειψη και το μεγάλο κόστος των ζωοτροφών, η έλλειψη υποδομής, η αντιμετώπιση των χρόνιων λοιμωδών παθήσεων, η ελλιπής επιστημονική στήριξη είναι μερικά από τα πλέον σοβαρά προβλήματα του κλάδου.

5.10.2. Χοιροτροφία

Η χοιροτροφία έχει περιθώρια αύξησης για την πλήρη κάλυψη της αγοράς. Όμως για να γίνει ανταγωνιστική και αξιόπιστη θα πρέπει να δημιουργήσει βιώσιμες μονάδες επιχειρηματικής χοιροτροφίας, έτσι ώστε να πέσει το κόστος παραγωγής σε επίπεδα ανταγωνιστικά με αυτά της Ε.Ε., αλλά και της υπόλοιπης Ελλάδας.

Μέτρα μείωσης του κόστους παραγωγής:

- Δημιουργία κέντρου αναπαραγωγής ζώων υψηλών αποδόσεων.
- Σύγχρονα σφαγεία.
- Επιδότηση του θαλάσσιου κόστους μεταφοράς των ζωοτροφών.
- Υποχρέωση αναγραφής του τόπου προέλευσης των κρατών στα καταστήματα διάθεσης.

5.12. Αλιεία

Παρά το ότι ο τομέας της αλιείας είναι ένας δυναμικός κλάδος που θα μπορούσε να δώσει διέξοδο σε πολύ κόσμο, δυστυχώς δεν βρίσκεται σε καλή κατάσταση.

Πολλά είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος της αλιείας, με κύριο τη σοβαρή έλλειψη προσωπικού για την επάνδρωση της υπηρεσίας.

Εξίσου σημαντικά προβλήματα είναι τα εξής:

- Η έλλειψη έργων υποδομής, π.χ. αλιευτικά καταφύγια, ιχθυόσκαλα, δεξαμενές εφοδιασμού καυσίμων, παραγοποιητικές εγκαταστάσεις, ιχθυαγορές κ.λπ.

- Η έλλειψη επαρκούς αστυνόμευσης λόγω έλλειψης καταδιωκτικών από τα λιμεναρχεία.
- Η ασκούμενη υπεραλίευση από επαγγελματίες και ερασιτέχνες αλιείς, που επιδεινώνει το πρόβλημα.
- Η έλλειψη κινήτρων για την εισαγωγή νέων ατόμων στο αλιευτικό επάγγελμα.

Οι αναπτυξιακοί νόμοι που στηρίζουν τον κλάδο θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους την ανάγκη μετακινήσεων των σκαφών σε μεγάλες αποστάσεις και να επιτρέψουν την αύξηση της ισχύος των μηχανών, για την ασφάλεια και την αποτελεσματικότητα των αλιείων.

Γενικά οι κλάδοι κτηνοτροφίας και αλιείας έχουν ανάγκη υποδομής και επιστημονικής στήριξης για την αύξηση της παραγωγικότητάς τους.

5.12. Γεωργία και περιβάλλον

Η γεωργία αποτελεί αναμφίβολα παράγοντα περιβαλλοντικής επιβάρυνσης. Οι κύριες αιτίες είναι:

- Η αλόγιστη χρήση αγροχημικών.
- Η λειτουργία των γεωργικών βιομηχανιών χωρίς να λαμβάνονται πάντα τα απαραίτητα μέτρα.
- Η διάβρωση του εδάφους με την εκχέρσωση και την αξιοποίηση νέων εκτάσεων και τη μηχανική κατεργασία του εδάφους.
- Η υπερβόσκηση.
- Η αλόγιστη σπατάλη των υδάτινων πόρων.
- Τα απόβλητα των ελαιουργείων που καταστρέφουν τα οικοσυστήματα και τους υδροφόρους ορίζοντες.

ΜΕΡΟΣ Γ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

1.1. Αναπτυξιακές δυνατότητες

Η Κρήτη είναι μία από τις πλέον δυναμικές περιφέρειες της Ελλάδας. Ο Νομός Ηρακλείου συμβάλλει καθοριστικά σε αυτό.

Οι ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες και οι πλούσιοι φυσικοί πόροι (βοσκότοποι, η εύφορη πεδιάδα της Μεσαράς κ.λπ.) είναι σημαντικά πλεονεκτήματα που διαθέτει ο Νομός για την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα τόσο των παραδοσιακών κλάδων παραγωγής, όσο και των δυναμικών καλλιεργειών (πρώιμα κηπευτικά, άνθη και μπανάνες).

1.2. Προτάσεις – Προοπτικές

Οι παγκόσμιες αλλαγές που αφορούν την εξέλιξη και την πολιτική των αγορών, τους κανόνες εμπορίου, τη ζήτηση, την αγοραστική δύναμη και τις προτιμήσεις των καταναλωτών απαιτούν θεσμικό, διαρθρωτικό, περιφερειακό και κλαδικό επαναπροσανατολισμό της γεωργίας του Νομού Ηρακλείου και θέτουν επιτακτικά το ζήτημα της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας.

Με στόχο την αύξηση της παραγωγής και της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων, καθώς και την αύξηση του εισοδήματος των αγροτών πρέπει να ληφθούν τα εξής μέτρα:

1.2.1. Μέτρα για την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών, τη βελτίωση της παραγωγικότητας, τη μείωση του κόστους παραγωγής και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας

1. Ολοκλήρωση και διασύνδεση των δύο οριζόντιων οδικών αξόνων (βόρειου και νότιου) για τη διασφάλιση της μεταφοράς επιβατών και αγαθών μεταξύ των περιοχών της ενδοχώρας και των ακτών. Συντήρηση και επέκταση του υπάρχοντος αγροτικού οδικού δικτύου, καθώς και διάνοιξη νέων επαρχιακών δρόμων που θα αποτελέσει βασικό παράγοντα μείωσης του κόστους παραγωγής, αφού προστατεύει τον μηχανολογικό εξοπλισμό και τα μέσα μεταφοράς αγροτών και κτηνοτρόφων.

2. Ολοκλήρωση και βελτίωση βασικών υποδομών στον λιμένα και στον αερολιμένα Ηρακλείου για την ασφαλή μεταφορά, χωρίς υποβάθμιση της ποιότητας των προϊόντων. Επίσης αξιοποίηση των αεροδρομίων της Αεροπορίας στους δήμους Καστελίου και Τυμπακίου για τη μεταφορά των αγροτικών προϊόντων.

3. Ολοκληρωμένο πρόγραμμα διαχείρισης υδάτινων πόρων:

- Κατασκευή εγγειοβελτιωτικών έργων, φραγμάτων, λιμνοδεξαμενών, εμπλουτισμός του υδροφόρου ορίζοντα για τη συγκράτηση των επιφανειακών υδάτων, την προστασία του περιβάλλοντος από την υπεράντληση, την εξοικονόμηση ύδατος με τη χρήση κατάλληλων αρδευτικών συστημάτων.

- Κατασκευές δεξαμενών για ύδρευση ποιμνιοστασίων.

4. Μέτρα για την αύξηση του μεγέθους του κλήρου. Τα μέτρα αυτά μπορεί να είναι θεσμικά, όπως αλλαγή του κληρονομικού δικαίου, ρύθμιση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος βοσκοτόπων, κατάρτιση κτηματολογίου. Επίσης προώθηση του προγράμματος αναδασμού.

5. Πρόγραμμα για την αντιμετώπιση της διάβρωσης, της υφαλμύρωσης, της μόνιμης υποβάθμισης του εδάφους. Σε μερικές περιοχές της χώρας το πρόβλημα της υφαλμύρωσης έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις.

6. Ενίσχυση δυναμικών καλλιεργειών (αξιοποίηση ήπιων μορφών ενέργειας, αντικατάσταση ξύλινων θερμοκηπίων με μεταλλικά, με νάιλον ή τζάμι και θέρμανσή τους με ήπιες μορφές ενέργειας). Ενίσχυση της κτηνοτροφικής

παραγωγής (εκσυγχρονισμός κτηνιατρικών εργασιών για τη μελέτη νόσων της κτηνοτροφίας, μετεγκατάσταση κτηνοτροφικών μονάδων). Όλα αυτά έχουν στόχο τη μείωση του κόστους παραγωγής και τη βελτίωση του εισοδήματος.

7. Ενίσχυση παραγωγής προϊόντων που παρουσιάζουν αυξημένη ζήτηση, όπως σταφίδα natural, βιολογικά προϊόντα. Παράλληλα στόχος θα πρέπει να είναι η απαλλαγή από τα πλεονασματικά προϊόντα, η αναδιάρθρωση των καλλιεργειών, η προσαρμογή της παραγωγής στις απαιτήσεις της διεθνούς αλλά και της εγχώριας αγοράς.

8. Υποστήριξη του κτηνοτροφικού τομέα με τη δημιουργία κέντρου αναπαραγωγής ζώων, την καταπολέμηση και την πρόληψη των ζωνοδόσων, την οργάνωση σύγχρονων εγκαταστάσεων σφαγείων, τη μελέτη διαχείρισης βοσκοτόπων για την αποφυγή της υπερβόσκησης και την προώθηση κατάλληλων ζωοτροφών.

9. Δημιουργία υποδομών για τη στήριξη της αλιείας.

10. Μέτρα που αφορούν τη μεταποίηση και την εμπορία αλιευτικών πόρων.

11. Βελτίωση της ποιότητας και της ανταγωνιστικότητας των αλιευτικών προϊόντων.

1.2.2. Πρόγραμμα προβολής, προώθησης και διάθεσης των προϊόντων του Νομού Ηρακλείου

1. Πρόγραμμα ομαδικών εκδηλώσεων προβολής των προϊόντων σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.

2. Ανάπτυξη και παραγωγή μέσων προβολής (έντυπα, CD-Rom, διαδίκτυο).

3. Πιστοποίηση και ανάδειξη προϊόντων ποιότητας, προϊόντων υγιεινής διατροφής με ελάχιστα χημικά και φυτοφάρμακα. Τυποποίηση και δημιουργία επώνυμου προϊόντος.

4. Πρέπει η διάθεση της παραγωγής να τεθεί σε σύγχρονες βάσεις (μαζική συγκέντρωση της παραγωγής, μαζική διαπραγμάτευση, συνεχής ροή προϊόντος στην αγορά).

5. Επιχειρησιακά προγράμματα για τη δημιουργία πρατηρίων λιανικής πώλησης στις μεγαλουπόλεις εσωτερικού ή εξωτερικού από ομάδες

μεταποιητικών επιχειρήσεων που τυποποιούν τουλάχιστον τρία τοπικά προϊόντα ή επιδότηση κόστους συμμετοχής σε αλυσίδες καταστημάτων με τη δημιουργία εσωτερικών εκθετηρίων (γωνιές κρητικών προϊόντων).

1.2.3. Μέτρα για τη βελτίωση της διαβίωσης των αγροτών

1. Μέτρα για την έκδοση οικοδομικών αδειών που αφορούν αγρότες, όπως απαλλαγή από υποχρέωση καταβολής των κρατήσεων και λοιπών επιβαρύνσεων για έκδοση οικοδομικών αδειών που αφορούν κατοικίες, αγροτουριστικές εγκαταστάσεις, αποθήκες, σταύλους, δεξαμενές κ.λπ.
2. Χορήγηση βραχυπρόθεσμων δανείων με χαμηλό επιτόκιο για νεοεισερχόμενους και νέους αγρότες.
3. Το χορηγούμενο για αγροτική χρήση ηλεκτρικό ρεύμα να παρέχεται με έκπτωση, όπως επίσης και το πετρέλαιο.
4. Πρόγραμμα εκπαίδευσης και κατάρτισης των αγροτών στις τεχνολογικές εξελίξεις, στις τεχνικές παραγωγής και στις νέες καλλιεργητικές μεθόδους.
5. Πριμοδότηση πρώτης εγκατάστασης νέων γεωργών για να ενθαρρύνει την απασχόληση των νέων με τον αγροτικό τομέα και πρόωρη συνταξιοδότηση των αγροτών.

Τα μέτρα αυτά έχουν αποτέλεσμα την ανανέωση του αγροτικού πληθυσμού, που θα επηρεάσει θετικά την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών, την εφαρμογή νέων καλλιεργητικών μεθόδων, την δημιουργία πειραματικού πνεύματος στους αγρότες με τελικό αποτέλεσμα την αύξηση του αγροτικού εισοδήματος.

1.2.4. Μέτρα για τη βελτίωση των εξαγωγών

Η εξαγωγική πολιτική στα προϊόντα του αγροτικού τομέα πρέπει να στοχεύει: α) Στη δημιουργία ισχυρών εξαγωγικών φορέων. Να δοθούν ισχυρά κίνητρα για τη συνένωση των υφισταμένων. β) Στην οργάνωση των εξαγωγών και στον επί μέρους προγραμματισμό για ποσότητες, ποιότητα, είδη, χρόνο και τόπο προώθησης των προϊόντων. γ) Στη διασπορά στα διάφορα καταναλωτικά κέντρα του εξωτερικού ανάλογα με τη ζήτηση των προϊόντων, προκειμένου να

σταματήσει η εξάρτηση από την αγορά του Μονάχου. δ) Στη συνεπή και όχι συγκυριακή τροφοδότηση της αγοράς, ώστε να εξασφαλιστούν μόνιμοι πελάτες. ε) Στη βελτίωση των συνθηκών μεταφοράς. στ) Στη βελτίωση της συσκευασίας των προϊόντων ώστε να γίνει πιο ελκυστική και στη χορήγηση ανακυκλώσιμων υλικών συσκευασίας. ζ) Στην ενιαιοποίηση κατά το δυνατόν των εμπορικών τίτλων, π.χ. για τα αγγούρια Κρήτης, ώστε να γίνουν τα προϊόντα ευκολότερα γνωστά στην αγορά.

1.2.5. Μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος

1. Τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της γεωργικής δραστηριότητας πρέπει να συμβάλουν στη διατήρηση του τοπίου, στην προστασία των τοπικών φυτικών ειδών και των φύλων ζώων και παράλληλα να διασφαλίσουν ή και να βελτιώσουν το υφιστάμενο εισόδημα του αγροτικού πληθυσμού.

2. Η προώθηση της βιολογικής γεωργίας και η εκλογίκευση της χρήσης αγροχημικών στο πλαίσιο της συμβατικής γεωργίας αναμένεται να έχουν μεγάλο περιβαλλοντικό όφελος.

3. Διαχείριση υγρών αποβλήτων ελαιουργείων. Προγράμματα επιδότησης για κατασκευή και εκσυγχρονισμό των υποδομών και για μηχανολογικό εξοπλισμό ομάδων ελαιουργείων (εκσυγχρονισμός εξατμισοδεξαμενών, εγκατάσταση μονάδων επεξεργασίας).

4. Δημιουργία υποδομής που θα στηρίζει τον αγροτουρισμό.

1.2.6. Οργάνωση και στελέχωση των υπηρεσιών

που υποστηρίζουν τον αγροτικό τομέα

Η Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης διαθέτει αξιόλογο επιστημονικό προσωπικό, το οποίο όμως δεν μπορεί να ανταποκριθεί όπως θα έπρεπε στις ανάγκες των αγροτών, εξαιτίας του μικρού αριθμού και της απασχόλησής τους με διαφορετικές εργασίες από την ενημέρωση και τη στήριξη του αγρότη στον χώρο της παραγωγής.

Απαραίτητη είναι η στελέχωση με νέους επιστήμονες και η επιμόρφωση των ήδη υπηρετούντων.

1.2.7. Νέοι θεσμοί

Αποτελεί διαπίστωση ότι το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο δεν επαρκεί για να λύσει τα προβλήματα που παρουσιάζονται σήμερα κυρίως στον τομέα της τυποποίησης, της διακίνησης και της διάθεσης των αγροτικών προϊόντων.

Απαιτούνται για τον λόγο αυτόν παρεμβάσεις για ένα νέο θεσμικό πλαίσιο, το οποίο με κίνητρα που θα προβλέπει θα δώσει τη δυνατότητα να αναπτυχθούν οι δραστηριότητες αυτές από μονάδες που θα μπορούν να ανταποκριθούν στις σύγχρονες απαιτήσεις.

Οι συνεταιρισμοί κανονικού τύπου, που θα αποτελούν τον συνεταιρισμό ενώσεων προσώπων και ενώσεων κεφαλαίων, με νέα δομή αλλά και κίνητρα για τη μετεξέλιξη των παλαιών τύπου συνεταιρισμών, μπορεί να είναι η λύση για τα προβλήματα που υπάρχουν.

Οι νέου τύπου συνεταιρισμοί πρέπει να αποκτήσουν την ευελιξία και τη στελέχωση που έχουν οι ιδιωτικές επιχειρήσεις, για να μπορούν να αντεπεξέλθουν και να επιλύσουν τα σοβαρά και μεγάλα προβλήματα των μελών τους αγροτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΟΙ ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

2.1. Βασικά στοιχεία των Ελληνικών αγροτικών συνεταιρισμών.

Οι ελληνικοί αγροτικοί συνεταιρισμοί δομούνται σε τρία επίπεδα: τους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς, τις δευτεροβάθμιες ενώσεις αγροτικών συνεταιρισμών και τις τριτοβάθμιες συνεταιριστικές οργανώσεις.

Οι πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί έχουν ως μέλη φυσικά πρόσωπα, γεωργούς και περιφέρεια, συνήθως, ένα δήμο ή μία κοινότητα. Με τη δραστηριότητα τους εξυπηρετούν ορισμένες βασικές ανάγκες των μελών τους. Για δραστηριότητες που απαιτούν περισσότερη συσπείρωση, έχουν σχηματίσει Ενώσεις αγροτικών συνεταιρισμών κατά ευρύτερες περιφέρειες (συνήθως Νομούς), η γενική συνέλευση των οποίων απαρτίζεται από αντιπροσώπους των πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών. Οι πλειονότητα των Ενώσεων είναι πολλαπλού σκοπού αλλά υπάρχει και περιορισμένος αριθμός εξειδικευμένων σε ένα προϊόν ή ομάδα προϊόντων.

Με την συσπείρωση των Ενώσεων σε εθνικό επίπεδο έχουν σχηματιστεί τριτοβάθμιες συνεταιριστικές οργανώσεις, που είναι εξειδικευμένες κατά προϊόν ή ομάδα προϊόντων ή υπηρεσιών. Οι εθνικού επιπέδου οργανώσεις, εφόσον υπάγονται στη νομοθεσία των αγροτικών συνεταιρισμών, έχουν τη μορφή Κεντρικών Ενώσεων ή Κοινοπραξιών. Για την απόκτηση επιχειρηματικής ευελιξίας ή για τη συνεργασία με τρίτους αλλά και λόγω

περιορισμών από τη νομοθεσία, κατά το παρελθόν, έχουν επίσης ιδρυθεί Συνεταιριστικές Ανώνυμες Εταιρείες ή εταιρείες άλλων μορφών.

Ο κύριος όγκος των δραστηριοτήτων διεξάγεται από τις δευτεροβάθμιες και τριτοβάθμιες συνεταιριστικές οργανώσεις. Οι πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί είναι κατά κανόνα μικροί σε μέγεθος. Ο μέσος αριθμός μελών είναι 120 άτομα.

Για την εξυπηρέτηση των αναγκών των μελών τους οι συνεταιριστικές οργανώσεις διαθέτουν μεταποιητικές και βοηθητικές εγκαταστάσεις για μια ποικιλία προϊόντων. Ενδεικτικά αναφέρεται ο αριθμός των κυριότερων από αυτές σε όλη την Ελλάδα, αλλά και στον Νομό Ηρακλείου.

Πίνακας 27. Στοιχεία μονάδων εγκαταστάσεων στην Ελλάδα το έτος 1998

Είδος εγκαταστάσεων	Αριθμός μονάδων
Ελαιουργεία	598
Τυροκομεία απλά	220
Εργοστάσια διαλογής και συσκευασίας οπωροκηπευτικών	155
Οινοποιεία	65
Εκκοκκιστήρια βαμβακιού	25
Κονσερβοποιεία βρωσίμων ελαίων	23
Κονσερβοποιεία τοματοπολτού και οπωροκηπευτικών	15
Εργοστάσια παστεριώσεως και τυροκομής γάλακτος	13
Πτηνοσφαγεία	11
Κυλινδρόμυλοι	10
Ραφίναριες	10
Πυρηνελαιουργεία	7
Σταφιδεργοστάσια	7
Σπορελαιουργία	5
Εργοστάσια χυμών εσπεριδοειδών	2
Εργοστάσια επεξεργασίας καπνού	1
Ψυκτικοί θάλαμοι	341

Πίνακας 28. Στοιχεία μονάδων επεξεργασίας -αποθήκευσης-εμπορίας γεωργικών προϊόντων το έτος 1998

Μονάδες επεξεργασίας, αποθήκευσης, εμπορίας αγροτικών προϊόντων	Αριθμός μονάδων	Δυναμικότητα	Χωρητικότητα σε τόνους
Ελαιουργεία φυγοκεντρικού τύπου	176	390 τόνοι ελαιόκαρπου/ώρα	
Ελαιουργεία κλασικού τύπου	69	65 τόνοι ελαιόκαρπου/ώρα	
Πυρηνελαιουργεία	3	620 τόνοι ελαιοπυρήνα/8ωρο	
Μονάδες τυποποίησης λαδιού	5	140 τόνοι λαδιού/8ωρο	
Συσκευαστήρια αγγουριών	17	60 τόνοι/ώρα	
Συσκευαστήρια σταφυλιών	10	40 τόνοι/ώρα	
Σταφιδοεργοστάσια	10	350 τόνοι σταφίδας/ώρα	
Οινοποιεία	23		110.000
Σιλό ζωοτροφών	4		10.750
Σταφίδαποθήκες	1		14.000
Επαγγελματικοί ψυκτικοί θάλαμοι	3		15.500
Τυροκομεία	16	44 τόνοι γάλακτος/8ωρο	

ΠΗΓΗ: Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης Νομού Ηρακλείου

Συγκρίνοντας τους πίνακες 27 και 28 παρατηρούμε ότι ο Νομός Ηρακλείου έχει σχεδόν τα μισά ελαιουργεία σε όλη την Ελλάδα, περισσότερα πυρηνελαιουργεία και σταφιδοεργοστάσια, με λίγα λόγια φαίνεται η μεγάλη σημασία του αγροτικού τομέα του Νομού στην χώρα.

2.2. Ο ρόλος των αγροτικών συνεταιρισμών

Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί αποτελούν την κυριότερη μορφή οργάνωσης και συλλογικής δράσης των αγροτών. Ο ρόλος τους είναι αρκετά κρίσιμος :

A) Στο κύκλωμα καλλιέργειας και παραγωγής αγροτικών προϊόντων. Για την πραγματοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας ο αγρότης έχει ανάγκη από γεωργικά εφόδια, όπως σπόρους, μηχανήματα, λιπάσματα, γεωργικά φάρμακα, ζώα, ζωοτροφές κ.τ.λ. Η προμήθεια των εφοδίων αυτών μέσω των συνεταιρισμών έγκειται στην εξασφάλιση τους σε μικρότερο κόστος και ε καλή ποιότητα, ώστε να δημιουργούνται οι προϋποθέσεις παραγωγής προϊόντων καλής ποιότητας και χαμηλού κόστους, με τελικό αποτέλεσμα την βελτίωση του εισοδήματος των αγροτών.

Επίσης παρέχεται τεχνική καθοδήγηση των αγροτών στην παραγωγική τους προσπάθεια. Όλες σχεδόν οι ενώσεις συνεταιρισμών και ένας μικρός αριθμός συνεταιρισμών απασχολούν γεωτεχνικό προσωπικό, το οποίο παρέχει και τεχνικές ή οικονομικές συμβουλές στους ενδιαφερόμενους αγρότες.

B) Στον τομέα κατεργασίας, διακίνησης και διάθεσης των αγροτικών προϊόντων. Οι συνεταιρισμοί διαθέτουν μονάδες αποθήκευσης, επεξεργασίας και τυποποίησης αγροτικών προϊόντων. Στις μονάδες αυτές αποθηκεύουν, συντηρούν (με συνθήκες ψύξεως ,με χημικές ουσίες κ.τ.λ.), τυποποιούν και μεταποιούν (π.χ κομπόστες από φρούτα) τα αγροτικά προϊόντα με σκοπό την εξασφάλιση καλύτερων τιμών των προϊόντων των μελών με την κοινή δράση των συνεταιρισμών από κοινού διαπραγμάτευση και πώληση ή και προς δημιουργία δικών τους ανταγωνιστικών δομών εμπορίας.

Γ) Στον πιστωτικό τομέα.

Στην κατηγορία του εφοδιασμού των παραγωγών όχι σε είδος αλλά σε χρήμα, εντάσσεται και η δραστηριότητα των συνεταιρισμών στην αγροτική πίστη. Η αγροτική πίστη στην Ελλάδα ασκείται από την Αγροτική Τράπεζα (ΑΤΕ), που ιδρύθηκε το 1929.

Οι συνεταιρισμοί παίζουν το ρόλο του διαμεσολαβητή μεταξύ των αγροτών-μελών τους και της ΑΤΕ στη χορήγηση δανείων με ευνοϊκούς όρους και χαμηλούς τόκους.

2.3. Προβλήματα των αγροτικών συνεταιρισμών

Τα αίτια των προβλημάτων των αγροτικών συνεταιρισμών είναι αρκετά και αλληλοσυνδεόμενα. Στη συνέχεια αναφέρονται ορισμένα από αυτά που θεωρούνται πιο σημαντικά

Ο

Α) Νομοθετικό πλαίσιο. Το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τους αγροτικούς συνεταιρισμούς παρουσιάζει χαρακτηριστική αστάθεια. Μόνο κατά την τελευταία 20ετία θεσπίστηκαν τρεις βασικοί νόμοι για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς και κατά το 1997 ξεκίνησε η διαδικασία προετοιμασίας ενός τέταρτου. Όταν κάθε επόμενος νόμος αντικαθιστά τον προηγούμενο και όταν οι νόμοι αυτοί διέπουν περίπου 75000 πρωτοβάθμιους, 126 δευτεροβάθμιους και σημαντικό αριθμό τριτοβάθμιων συνεταιριστικών οργανώσεων και εταιρειών, γίνεται αντιληπτό το τεράστιο έργο προσαρμογής κάθε φορά των καταστατικών αλλά και ενημέρωσης των 150.000 αγροτών που καλούνται να τους εφαρμόσουν.

Β) Κομματισμός-εσωτερικές συγκρούσεις

Οι συνεταιρισμοί, ενώ παγκοσμίως αποτελούν επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην αγορά και επιβιώνουν ή όχι ανάλογα με την οικονομική τους αποτελεσματικότητα, είναι παράλληλα φορείς που εφαρμόζουν δημοκρατικές διαδικασίες για την ανάδειξη των διοικήσεων τους.

Στην Ελλάδα, η διάκριση εσωτερικών κομματικών ομάδων, οδήγησε σε εσωτερικούς ανταγωνισμούς και αντιπαλότητες εις βάρος της κοινής προσπάθειας και επιπλέον στην στενή διασύνδεση ή και εξάρτηση των ομάδων από τους κομματικούς σχηματισμούς.

Η ακαταλληλότητα του συστήματος των συνδυασμών για τις εκλογές των συνεταιρισμών διαπιστώθηκε από τις επιπτώσεις που είχε στη λειτουργία τους. Όμως και 12 χρόνια μετά την υιοθέτηση του, μια προσπάθεια εισαγωγής ενός ενδιάμεσου συστήματος με ενιαίο ψηφοδέλτιο και περιορισμένο αριθμό σταυρών, ανετράπη με τροποποίηση του σχετικού νόμου, καθόσον το σύστημα του συνδυασμών εξυπηρετούσε τους κομματικούς στόχους και τους στόχους των ηγεσιών των συνεταιρισμών που είχαν αναδειχθεί με το σύστημα αυτό.

Γ) Ανεπαρκής στελέχωση τόσο από αιρετούς όσο και από υπαλληλικούς παράγοντες. Στις αδυναμίες των συνεταιρισμών συγκαταλέγεται και η ανεπαρκής στελέχωση τόσο από αιρετούς όσο και από υπαλληλικούς παράγοντες. Στα αιρετά στελέχη υπάρχουν συνήθως κενά στη γνώση των κανόνων και διαδικασιών που εφαρμόζουν οι συνεταιρισμοί, καθώς και στην ικανότητα να κατευθύνουν τους συνεταιρισμούς προς τις οικονομικά ορθολογικές επιλογές. Τα κενά αυτά μπορούν να καλύπτονται σε σημαντικό βαθμό από την συμπαράσταση των ανώτερου βαθμού οργανώσεων και με ειδικά επιμορφωτικά σεμινάρια. Ως προς τα υπηρεσιακά στελέχη, οι αδυναμίες εντοπίζονται στον ανεπαρκή αριθμό επιστημονικά καταρτισμένων υπαλλήλων, που έχουν και συνεταιριστική κατάρτιση. Ο ρόλος και η ευθύνη των υπηρεσιακών στελεχών των συνεταιρισμών είναι αυξημένα και συχνά καθοριστικά στοιχεία για την επιτυχία των συνεταιριστικών οργανώσεων. Η ιδεολογία και ο τρόπος δράσεως των συνεταιριστικών οργανώσεων ανάγει τα υπηρεσιακά στελέχη σε αμειβόμενους συνεργάτες μάλλον, παρά σε υπαλλήλους μιας επιχειρήσεως.

2.4 Η συμβολή των αγροτικών συνεταιρισμών στην ανάπτυξη του αγροτικού τομέα.

Ένα από τα οξύτερα προβλήματα που απασχολούν τον αγρότη-παραγωγό είναι το πρόβλημα των τιμών διάθεσης των αγροτικών προϊόντων. Οι τιμές

που απολαμβάνει γενικά ο αγρότης σήμερα είναι τόσο χαμηλές που όχι μόνο δεν του αφήνουν κέρδος, αλλά τις περισσότερες φορές δεν καλύπτουν ούτε το κόστος παραγωγής.

Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι από τον αγρότη-παραγωγό μέχρι την πώληση του προϊόντος στον καταναλωτή μεσολαβούν ο χονδρέμπορας, ο μεσίτης, ο λιανέμπορας που δικαιούνται και αυτή νόμιμα κάποιο κέρδος το οποίο όμως επηρεάζει τις τιμές που πιάνει ο παραγωγός.

Το παραπάνω πρόβλημα μπορεί να επιλυθεί με την παρέμβαση του συνεταιρισμού και την εξουδετέρωση του έμπορα και του μεσίτη.

Οι συνεταιρισμοί αποκτώντας τα αναγκαία μέσα (χρηματικά, αποθήκες, μεταφορικά μέσα κ.τ.λ.) μπορεί να συγκεντρώνει τα προϊόντα των μελών του, να τα αποθηκεύει, να τα επεξεργάζεται και να διαχειρίζεται αυτός για λογαριασμό των μελών την διάθεση τους στην εσωτερική και την εξωτερική αγορά. Με αποτέλεσμα καλύτερες τιμές για τους αγρότες,

2.5. Η συμβολή των συνεταιρισμών στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών.

Οι συνεταιρισμοί είναι κατ' εξοχήν οι φορείς που δραστηριοποιούνται στον αγροτικό χώρο γιατί στους κόλπους τους συσπειρώνουν το μεγαλύτερο μέρος των αγροτών, γιατί επιδιώκουν ακριβώς την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των μελών τους και γιατί μέσω αυτής της επιδιώξεως συμβάλλουν στη γενικότερη ανάπτυξη. Οι κυριότεροι πόροι των αγροτικών περιοχών, χωρίς βέβαια να παραβλέπονται και οι άλλες αναπτυξιακές δυνατότητες, είναι οι γεωργικοί. Την αξιοποίηση αυτών των πόρων μπορούν να πετύχουν οι συνεταιρισμοί, αλλά και να τη συνδυάσουν με δραστηριότητες στους άλλους τομείς.

Το πρώτο βήμα για τη δραστηριοποίηση των συνεταιρισμών στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών είναι η μελέτη των δυνατοτήτων και των ιδιομορφιών της κάθε περιοχής, σε συνδυασμό με το πρόγραμμα αναπτύξεως που έχει καταρτισθεί σε εθνικό και με τα κίνητρα που έχουν θεσπισθεί. Από τη

συνεξέταση αυτών των στοιχείων συνάγονται οι κατευθύνσεις αναπτύξεως, μέσα από τις οποίες θα επιλέγουν και θα ιεραρχηθούν τα συγκεκριμένα επενδυτικά έργα. Για τα τοπικής σημασίας έργα, η επιλογή μπορεί να γίνει από τον ίδιο το συνεταιρισμό, ενώ για τα ευρύτερης σημασίας που αφορούν και περιοχές άλλων συνεταιρισμών, η επιλογή πρέπει να γίνεται στο επίπεδο της ενώσεως.

Το επόμενο βήμα είναι η εξέταση της βιωσιμότητας των επενδυτικών έργων που κατ'αρχήν έχουν επιλεγεί. Για να προχωρήσει δηλαδή ο συνεταιρισμός ή η ένωση στην επένδυση κεφαλαίων για κάποιο συγκεκριμένο έργο, θα πρέπει να πεισθούν ότι το έργο είναι βιώσιμο. Αυτό σημαίνει ότι κατά τη διάρκεια ζωής του έργου, τα άμεσα και έμμεσα οφέλη που θα παραχθούν θα είναι ανώτερα από το άμεσο και έμμεσο κόστος.

Με την από κοινού παραγωγή, διάθεση και επεξεργασία των αγροτικών προϊόντων μέσω του συνεταιρισμού μπορεί να δοθεί μια λύση και στο πρόβλημα της υποαπασχόλησης στην αγροτική ύπαιθρο και στον περιορισμό της αγροτικής εξόδου. Ένας μεγάλος αριθμός αγροτικών εργατικών χεριών θα χρησιμοποιηθεί σε όλο αυτό το κύκλωμα δραστηριοτήτων των συνεταιρισμών, από την απασχόληση τους στην παραγωγή, στην εμπορία, στη διακίνηση και διάθεση της αγροτικής παραγωγής έως την βιομηχανική της επεξεργασίας. Ιδιαίτερα οι τομείς εκτός της παραγωγής θα δώσουν απασχόληση στους αγρότες, με αποτέλεσμα την αύξηση του σημερινού χαμηλού αγροτικού εισοδή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ (ΟΤΑ) ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

3.1. Η συνταγματική κατοχύρωση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι θεσμός που αναπτύχθηκε τόσο στην αρχαία Ελλάδα, όσο και στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Ιδιαίτερα όμως η πρώτη βαθμίδα αυτοδιοίκησης αναπτύχθηκε κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.

Ιστορικά είναι δεδομένο πως ιδρυτής του θεσμού είναι ο Κλεισθένης, που διαίρεσε την Αθηναϊκή Πολιτεία σε δήμους, με ξεχωριστά διοικητικά όργανα και ξεχωριστή για τους δημότες προσωνομία.

Τόσο ο αθηναϊκός πολιτισμός, όσο και ο πολιτισμός των Λακεδαιμονίων είχαν βάση τον θεσμό της αυτοδιοίκησης, με απόλυτη αυτονομία της πόλης και των περιφερειακών κοινοτήτων.

Η συνένωση των πόλεων και των κοινοτήτων με ταυτόχρονη διατήρηση της αυτονομίας τους δημιούργησε τον θεσμό της Συμπολιτείας σαν ένα είδος δεύτερου βαθμού αυτοδιοίκησης.

Η Α΄ Εθνική Συνέλευση της Επιδαύρου (20-12-1821) κατάργησε τις κοινότητες, με απώτερο σκοπό την ενοποίηση της διοίκησης. Το Σύνταγμα που ψηφίστηκε την 1η Ιανουαρίου 1822, το προσωρινό πολίτευμα της Ελλάδας, δεν περιλαμβάνει τον θεσμό της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Ακολούθησε όμως ο νόμος 12/30-4-1822 για τον Οργανισμό των Ελληνικών Επαρχιών (επαρχίες, αντεπαρχίες, κοινότητες).

Η Β΄ Εθνική Συνέλευση του Άστρους, που αναθεώρησε το πρώτο προσωρινό πολίτευμα της Επιδάουρου, ψήφισε σε παράρτημα τον Οργανισμό Ελληνικών Επαρχιών, στον οποίο όρισε ότι οι επαρχίες υποδιαιρούνται σε πόλεις, κωμοπόλεις και χωριά. Ανάλογες ρυθμίσεις θέσπισε και η Γ΄ Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας το 1824. Η Ε΄ Εθνοσυνέλευση του Άργους διατήρησε τη διαίρεση της χώρας σε τμήματα και επαρχίες, τις οποίες συγκροτούσαν οι κοινότητες, αλλά το Σύνταγμα αυτό δεν εφαρμόστηκε ποτέ.

Η προσωρινή διαίρεση είχε καθιερωθεί από τον Ιωάννη Καποδίστρια.

Η βαυβαρική αντιβασιλεία με το βασιλικό διάταγμα της 27ης Δεκεμβρίου του 1833 «Περί συστάσεως των δήμων» προσπάθησε να οργανώσει την Τοπική Αυτοδιοίκηση σύμφωνα με το γαλλικό πρότυπο.

Ο θεσμός της αυτοδιοίκησης αναγνωρίστηκε πρώτη φορά στη χώρα μας από το Σύνταγμα του 1844 (άρθρο 11, παράγραφος 1) και κατοχυρώθηκε ρητά με το Σύνταγμα του 1864 με μια άκρως φιλελεύθερη για την εποχή διάταξη, με την οποία καθιερώθηκε η άμεση εκλογή των δημοτικών αρχών.

Ο θεσμός της Τοπικής Αυτοδιοίκησης κατοχυρώθηκε πρώτη φορά πλήρως από τις διατάξεις του άρθρου 104 της τριακονταμελούς Συντακτικής Επιτροπής του 1925, που περιλήφθηκαν με ορισμένες τροποποιήσεις στο άρθρο 107 του Συντάγματος του 1927. «Το κράτος διαίρεται εις περιφέρειας, εντός των οποίων οι πολίται διαχειρίζονται απευθείας τας τοπικάς υποθέσεις, ως νόμος θέλει ορίσει. Η κοινότητα αποτελεί απαραιτήτως την πρώτην βαθμίδα των τοιούτων οργανισμών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, οι οποίοι πρέπει να είναι κατ' ελάχιστον όρον δύο βαθμών, ανεξαρτήτως των δήμων και των συνδέσμων των κοινοτήτων. Το κράτος ασκεί μόνον ανωτάτην εποπτείαν επί των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, μη εμποδίζουσιν την πρωτοβουλίαν και την ελευθέραν δράσιν αυτών. Το κράτος δύναται να συντρέχει οικονομικώς τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης».

Σύμφωνα με το άρθρο 99 του Συντάγματος του 1952, η διοικητική οργάνωση του κράτους βασιζόταν στην αποκέντρωση και στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Η διάταξη αυτή αναγνώριζε την Τοπική Αυτοδιοίκηση και την αποκέντρωση ως θεμελιώδη στοιχεία της κρατικής οργάνωσης, προέβλεπε τη

δυνατότητα περισσότερων βαθμών αυτοδιοίκησης, κατοχύρωνε όμως μόνο την πρώτη βαθμίδα, σε αντίθεση με το Σύνταγμα του 1927.

3.2. Το ισχύον συνταγματικό πλαίσιο για την Τοπική Αυτοδιοίκηση

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση διακρίνεται σε δύο βαθμίδες:

1. Στους Οργανισμούς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτης βαθμίδας (δήμους και κοινότητες) σύμφωνα με τον νόμο 2539/1997.
2. Στους Οργανισμούς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης δεύτερης βαθμίδας (νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις) σύμφωνα με τον νόμο 2218/1994.

Από τη διατύπωση της παραγράφου 1 του άρθρου 102 του συντάγματος «Η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει εις τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοικήσεως...» προκύπτει ότι στα όργανα δηλαδή των πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) επιφυλάσσει το Σύνταγμα αποκλειστικά τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων. Τα εξοπλίζει έτσι με τη δέσμη των αρμοδιοτήτων που αντιστοιχούν στη διαχείριση των τοπικών υποθέσεων, οι οποίες δεν επιτρέπεται να ανατίθεται στα όργανα της κεντρικής ή αποκεντρωμένης κρατικής εξουσίας (π.χ. γενικούς γραμματείς των Περιφερειών κ.λπ.). Ο καθορισμός της έννοιας της τοπικής υπόθεσης δεν είναι ευχερής. Δεν προσδιορίζεται στο Σύνταγμα και η διευκρίνισή της εναπόκειται στην επιστήμη, στον νομοθέτη και στον δικαστή.

Το κράτος ασκεί μόνο εποπτεία επί της νομιμότητας των πράξεων των αιρετών οργάνων των ΟΤΑ και μεριμνά για την εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων προς την εκπλήρωση της αποστολής των ΟΤΑ.

3.3. Οι οργανισμοί της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και η συμβολή τους στην ανάπτυξη του αγροτικού τομέα του Νομού

3.3.1. Πρωτοβάθμιοι οργανισμοί (δήμοι, κοινότητες)

Οι πρωτοβάθμιοι οργανισμοί της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τα αιρετά όργανα που τους αντιπροσωπεύουν, σύμφωνα με τις αρμοδιότητες και τις οικονομικές δυνατότητες που έχουν, συμβάλλουν στην ανάπτυξη του αγροτικού τομέα σε τοπικό επίπεδο ως εξής:

- Με την κατασκευή φραγμάτων και λιμνοδεξαμενών και μικρών αρδευτικών έργων.
- Με την κατασκευή αγροτικών δρόμων.
- Με την οργάνωση σεμιναρίων για την εκπαίδευση και την ενημέρωση των αγροτών.
- Με τη δημιουργία εκθεσιακού κέντρου για την ανάδειξη τοπικών και παραδοσιακών προϊόντων.

3.3.2. Παραγωγικές πρωτοβουλίες – Τοπική ανάπτυξη

Εκτελούνται δέκα έργα που στοχεύουν στη δημιουργία συνθηκών τοπικής ανάπτυξης, κυρίως στην ενδοχώρα του Νομού.

Το συνολικό κόστος των παρεμβάσεων ανέρχεται στο ποσό των 861 εκατομμυρίων δραχμών.

Το σύνολο των έργων χρηματοδοτείται από το Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Ο πίνακας 27 παρουσιάζει αναλυτικά τα έργα που εκτελούνται στον Νομό Ηρακλείου:

Πίνακας 27. Τα έργα που εκτελούνται στον Νομό Ηρακλείου

Α/Α	Έργα	Συγχρηματοδοτούμενα έργα						Έργα χρηματοδοτούμενα από εθνικούς πόρους			
		Ταμείο Συνοχής	Εθνικό σκέλος ΚΠΣ II		Περιφερειακό σκέλος ΚΠΣ II (ΠΕΠ)			ΕΤΕΡΠΣ (εκατ. δρχ.)	Νομαρχιακό πρόγραμμα (ΣΑΝΑ1) (εκατ. δρχ.)	Εθνικό ΠΔΕ	ΤΕΟ
			Προσβάσεις και οδικοί άξονες	ΕΠΠΕΡ	Περιφερειακό πρόγραμμα (ΣΑΕ2) (εκατ. δρχ.)	Νομαρχιακό πρόγραμμα (ΣΑΝΑ2) (εκατ. δρχ.)	Πρόγραμμα τοπικής αυτοδιοίκησης (ΕΑΠΤΑ) (εκατ. δρχ.)				
1	Εξοπλισμός κτιρίου παροχής πολλαπλών υπηρεσιών Δήμου Αρχανών					30					
2	Ολοκλήρωση κτιρίου πολλαπλών δραστηριοτήτων Δήμου Μοιρών					81					
3	Αποπεράτωση και εξοπλισμός κέντρου πολλαπλών δραστηριοτήτων Λιμένα Χερσονήσου					19					
4	Ανακαίνιση ανεμόμυλου και διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου					10					
5	Εκθεσιακό κέντρο αγροτικών προϊόντων Βιάννου					10					
6	Εκθεσιακό κέντρο γεωργικών προϊόντων Δήμου Αρκαλοχωρίου					80					
7	Κατασκευή νέας λαχανογαράς					400					
8	Κατασκευή εκθεσιακού κέντρου Νέας Αλικαρνασσοῦ					200					
9	Πρόγραμμα παροχής υπηρεσιών σε ΟΤΑ, γεωργούς, ΜΜΕ και στις τουριστικές επιχειρήσεις της περιοχής Τεμένους Πεδιάδος					31					
10	Επιχορήγηση διεθνούς συνάντησης (ΤΕΔΚ Ν. Ηρακλείου)							8			
	Σύνολο					861		8			

3.3.3. Δευτεροβάθμιοι οργανισμοί (νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις)

Οι δευτεροβάθμιοι οργανισμοί της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τα αιρετά όργανα που τους αντιπροσωπεύουν συμβάλλουν σε μεγαλύτερο βαθμό στην ανάπτυξη του αγροτικού τομέα. Αυτό οφείλεται στις περισσότερες αρμοδιότητες που έχουν σε αυτόν τον τομέα και στους περισσότερους διαθέσιμους πόρους.

Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση είναι υπεύθυνη για τη διαχείριση των πηγών χρηματοδότησης στον γεωργικό τομέα τόσο από εθνικούς, όσο και από κοινοτικούς πόρους. Η κύρια υπηρεσία σε περιφερειακό επίπεδο που υποστηρίζει τον αγροτικό τομέα είναι η Διεύθυνση Γεωργικής Ανάπτυξης και υπάγεται στη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση.

Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη του αγροτικού τομέα σε όλα τα επίπεδα, στις υποδομές, στα προβλήματα διαρθρωτικού χαρακτήρα, στα προγράμματα προβολής και προώθησης των προϊόντων, στην προώθηση των εξαγωγών, στη βελτίωση του εισοδήματος των αγροτών κ.λπ.

Παρακάτω αναλύονται ενέργειες και έργα που έγιναν στον Νομό Ηρακλείου από φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης:

- Με αποφάσεις του νομάρχη εκποιήθηκαν μικρές εκκλησιαστικές εκτάσεις κατόπιν συλλογικής συναίνεσης για κοινωφελείς και κοινωνικούς σκοπούς προς όφελος του κοινωνικού συνόλου.
- Οργανώθηκαν ημερίδες (Ημερίδα για τη φυτοπροστασία και τη λίπανση των καλλιεργειών, Ημερίδα για την ανάδειξη των ποιοτικών και ιδιαίτερων οργανοληπτικών ιδιοτήτων των κυριότερων αγροτικών προϊόντων της Κρήτης).
- Συμμετοχή σε εκθέσεις για την ανάδειξη και την προβολή των αγροτικών προϊόντων της Κρήτης (Agrotica '97, Θεσσαλονίκη).
- Προωθήθηκαν προγράμματα αναδιάρθρωσης καλλιεργειών και ποικιλιών.

• Εκπονήθηκε μελέτη για την αντιμετώπιση της ξηρασίας και τη διαχείριση του υδάτινου δυναμικού του Νομού. Με βάση αυτή τη μελέτη διοργανώθηκε ημερίδα στις 10 Απριλίου του 1998 για την ξηρασία στον Νομό.

Εκτός από την εξυπηρέτηση των προγραμμάτων Ε.Ε. (ΕΓΤΠΕ), την ενίσχυση ελαιόλαδου, σταφίδας, αιγοπροβάτων κ.λπ. που έχουν στόχο τη στήριξη του εισοδήματος των γεωργών και των κτηνοτρόφων και από τα οποία κατανέμονται 80 δισ. στον Νομό, παράλληλα προωθούνται και υλοποιούνται προγράμματα ανάπτυξης στον πρωτογενή και στον δευτερογενή τομέα, εγκρίνοντας την κατασκευή έργων και ενισχύοντας οικονομικά αυτά μέχρι και 68%.

Α. Έργα υποδομής στον πρωτογενή τομέα:

1. Έργα βελτίωσης βοσκοτόπων. Αφορά την κατασκευή έργων υποδομής για τη βελτίωση των όρων άσκησης της κτηνοτροφίας (δρόμοι, γεφύρια, γεωτρήσεις, καλλιέργεια πηγών κ.λπ.) (πίνακας 25).

Πίνακας 25. Έργα βελτίωσης βοσκοτόπων στον Νομό Ηρακλείου κατά τα έτη 1995-1997

Έργα	1995	1996	1997	Σύνολο
Απορροφηθείσα πίστωση	212.700.000	107.000.000	71.900.000	391.000.000
Πραγματοποιηθέντα έργα	76	40	36	152
Βελτιωθείσα έκταση βοσκοτόπων	173.000 στρ.	95.000 στρ.	80.000 στρ.	348.000 στρ.
Δρόμοι προσπέλασης σε βοσκότοπους	14,8 χλμ.	27 χλμ.	11 χλμ.	52,8 χλμ.
Σωλήνες μεταφοράς νερού	16,4 χλμ.	9,5 χλμ.	5 χλμ.	30,9 χλμ.
Δεξαμενές	860 κ.μ.	520 κ.μ.	250 κ.μ.	1.630 κ.μ.
Ποτίστρες (αριθμός)	24	35	5	64
Καλλιέργειες πηγών -Πηγάδια	7	3	6	16
Τεχνικά-Γέφυρες	3	1	3	7

2. Σχέδια βελτίωσης – Αγροτουρισμός. Αφορά έργα υποδομής στη γεωργική και στην κτηνοτροφική εκμετάλλευση (αρδευτικά, υποστυλώσεις, υπόστεγα, δεξαμενές κ.λπ.), την αγορά μέσω παραγωγής (τρακτέρ, ραβδιστικά, φρέζες κ.λπ.) και την κατασκευή αγροτουριστικών και βιοτεχνικών εγκαταστάσεων (studios, ταβέρνες, βιοτεχνίες παραδοσιακών ειδών κ.λπ.) (πίνακας 26)

Πίνακας 26. Έργα υποδομής στον αγροκτηνοτροφικό τομέα και βελτίωσης του αγροτουρισμού κατά τα έτη 1995-1997

Έτος	Υψος επενδύσεων (σε εκατ.)	Καταβληθείσα επιδότηση (σε εκατ.)	Σχέδια βελτίωσης αγροτουρισμού	Καταβληθείσα επιδότηση (σε εκατ.)
1995	1.270	392	–	–
1996	2.130	441	3	117
1997	5.000	1.216	6	254
Σύνολο	8.400	2.049	9	371

3. Έργα ΠΕΠ (Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 1994-1999). Αφορά την κατασκευή και τον εκσυγχρονισμό θερμοκηπίων με τη χρησιμοποίηση ήπιων μορφών ενέργειας και τα ενισχύει με 50% της δαπάνης. Τα έτη 1995, 1996 και 1997 διατέθηκαν 662 εκατομμύρια δραχμές για οικονομική ενίσχυση. Εγκρίθηκαν 40 σχέδια συνολικού κόστους 1,3 δισεκατομμύρια και υλοποιήθηκαν στο σύνολό τους για τα έτη αυτά. Κατασκευάστηκαν περίπου 160 στρέμματα θερμοκήπια.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο Νομός Ηρακλείου συγκεντρώνει σχεδόν τον μισό πληθυσμό της Κρήτης. Ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού είναι συνεχώς αυξανόμενος, ενώ έχει χαρακτήρα αστικό και αγροτικό. Κύριο πλεονέκτημα του Νομού είναι οι ευνοϊκές καιρικές συνθήκες.

Η απασχόληση συγκεντρώνεται κυρίως στον πρωτογενή τομέα. Ο Νομός κατέχει το μεγαλύτερο μέρος (44,5%) της γεωργικής γης και των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (45%) στην Κρήτη. Έχει μεγάλη παραγωγή σε ελαιόλαδο, σουλτανίνα και κηπευτικά. Επίσης έχει το ένα τέταρτο της κρητικής κτηνοτροφίας και όλες τις κατηγορίες ζωικού κεφαλαίου και προϊόντων.

Από την ανάλυση του αγροτικού τομέα (Κεφάλαιο 2) διαπιστώθηκε ότι αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα, τα οποία εντοπίζονται κυρίως στις παραγωγικές δομές σε όλα τα επίπεδα, στη διάρθρωση των καλλιεργειών, στον ανθρώπινο παράγοντα, στις υποδομές, στη μεταποίηση, στην εμπορία κ.λπ. Επειδή όμως ο αγροτικός τομέας παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της οικονομίας του Νομού, στο εισόδημα των αγροτών, στη συγκράτηση του πληθυσμού στην περιφέρεια και στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου, τα προβλήματα αυτά πρέπει να λυθούν αμέσως και συνολικά.

Η επίλυση των προβλημάτων αυτών θα εξαρτηθεί από τις γενικότερες εθνικές και κοινοτικές πολιτικές που θα επικρατήσουν τα επόμενα χρόνια και από τους ενδογενείς παράγοντες.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση και οι φορείς που την αντιπροσωπεύουν είναι αυτοί που μπορούν να συμβάλουν ουσιαστικά στην επίλυση των προβλημάτων του αγροτικού τομέα. Αυτό συμβαίνει γιατί γνωρίζουν καλύτερα τα προβλήματα των αγροτών στον τόπο τους, αφού έχουν άμεση επαφή καθημερινά με τους αγρότες.

Από την ανάλυση του θεσμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Κεφάλαιο 3) διαπιστώθηκε ότι ο πρώτος βαθμός της ελάχιστα μπορεί να συμβάλει στην επίλυση των προβλημάτων του αγροτικού τομέα εξαιτίας των αρμοδιοτήτων

που έχει. Ο δεύτερος βαθμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι αυτός που μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά.

Η καλύτερη όμως λύση θα ήταν τα προβλήματα αυτά να επιλυθούν με τη σωστή συνεργασία και των δύο βαθμών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και σε συνεργασία με τις αρμόδιες αρχές της πολιτείας να χαράξουν μια στρατηγική πολιτική ολοκληρωμένης προσέγγισης του αγροτικού προβλήματος της χώρας.

Με αυτόν τον τρόπο ο πρωτογενής τομέας της χώρας μας θα συμβάλλει καθοριστικά στην αναπτυξιακή πορεία της Ελλάδας στις αρχές του 21^{ου} αιώνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Σαπουνάς, «Ανάπτυξη του αγροτικού τομέα: προβλήματα και προοπτικές», Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος.
2. Λαζαρίδης, Κουσουλάκου, Πουλάκου, «Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά και παραγωγική δομή των αγροτικών εκμεταλλεύσεων», Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος.
3. Παπαηλίας, «Επενδύσεις, κεφάλαιο και παραγωγικότητα στον αγροτικό τομέα», Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος.
4. Καμενίδης, «Εμπορία αγροτικών προϊόντων».
5. Μαραβέγιας, Γκανά, «Αγροτική πολιτική και οικονομική ανάπτυξη στην Ελλάδα».
6. Ναπολέον Μαραβέγιας, << Η ελληνική γεωργία προς το 2010 >>, Εκδόσεις Παπαζήση.
7. Π. Σ. Αβδελήδη << Το αγροτικό συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα >>, Εκδόσεις Παπαζήση.
8. Κων/τινος Α. Γεωργίου << Αγροτικοί Συνεταιρισμοί >>, Ίδρυμα Ευγενίδου 1954.

ΠΗΓΕΣ

1. Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης Νομού Ηρακλείου.
2. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Νομού Ηρακλείου.
3. Περιφέρεια Κρήτης.
4. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Νομού Ηρακλείου.
5. Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Μεσαράς.
6. Δήμος Ηρακλείου.